

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 39.

Lördagen den 26 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att riksdagsman Ejnar Jonsson, Mörbylånga, på grund av influensa är förhindrad att delta i riksdagsarbetet från och med den 23/5 under minst en vecka framåt, intygas.

Mörbylånga den 25 maj 1934.

Gustaf Nilson,
provinsialläkare.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 67, 78 och 117 samt bankoutskottets memorial nr 38—40, 44 och 45 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 67):

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar J. A. Larssons och Rybergs m. fl. motioner, I:204 och II:404, i vad de avse ordinarie förslagsanslaget till fångvården,

a) godkänna följande stater för fångvården att tillämpas från och med budgetåret 1934/1935:

A. Avlöningsstat.

Fångvårdsstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	160,700
Arvoden å 500 kronor till två fullmäktige	»	1,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	20,900

Fångvårdsstaten.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	»	2,032,000
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	150,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	¹ 429,600

¹ I denna summa ingår beräknad avlöning till en icke-ordinarie yrkesmästare av 2:a klass.

Gemensamma omröstningar. (Forts.)**B. Omkostnadsstat.**

Övriga kostnader för fångvård, förslagsanslag ..... kronor 1,837,500

C. Övergångsstat.

Avlöningar m. m., förslagsanslag ..... » 2,500
 Summa förslagsanslag kronor 4,634,200;

b) höja det i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,838,800 kronor, med 795,400 kronor till 4,634,200 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar J. A. Larssons och Rybergs m. fl. motioner, I: 204 och II: 404, i vad de avse ordinarie förslagsanslaget till fångvården,

a) godkänna följande stater för fångvården att tillämpas från och med budgetåret 1934/1935:

A. Avlöningsstat.**F å n g v å r d s s t y r e l s e n.**

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag ..... kronor 160,700
 Arvoden å 500 kronor till två fullmäktige ..... » 1,000
 Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag ..... » 20,900

F å n g v å r d s s t a t e n.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag ..... » 2,032,000
 Vikariatsersättningar, förslagsanslag ..... » 150,000
 Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag ..... » ¹ 429,600

B. Omkostnadsstat.

Övriga kostnader för fångvård, förslagsanslag ..... » 1,837,500

C. Övergångsstat.

Avlöningar m. m., förslagsanslag ..... » 2,500
 Summa förslagsanslag kronor 4,634,200;

b) höja det i riksstaten uppförda ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,838,800 kronor, med 795,400 kronor till 4,634,200 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstning medelst namnupprop, och utföll densamma med 6 Ja och 209 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd,

¹ I denna summa ingår beräknad avlöning till en icke-ordinarie yrkesmästare av 1:a klass.

Gemensamma omröstningar. (Forts.)

hade utfallit med ..... 50 Ja och 84 Nej,
 vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 6 Ja och 209 Nej,
 sammanräkningen visade ..... 56 Ja och 293 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 78):

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

a) med bifall till herr E. B. Anderssons m. fl. och herr Nilssons i Hörby m. fl. omförmälda motioner (I: 30 och II: 60) och med avslag å herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. förevarande motioner (I: 78 och II: 224), i vad de sistnämnda avse beviljande av högre anslag, till det *frivilliga skytteväsendets befrämjande* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 95,625 kronor,

b) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, må från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under första halvåret 1934 samt under budgetåret 1934/1935 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid äro eller kunna varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat

a) avslå såväl de av herr E. B. Andersson m. fl. och herr Nilsson i Hörby m. fl. som de av herr J. B. Johansson m. fl. och herr Lindman m. fl. väckta motioner I 30 och II: 60 samt I: 78 och II: 224;

b) i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, må från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under första halvåret 1934 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma tid äro bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 99 Ja och 113 Nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 80 Ja och 54 Nej,
 vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 99 Ja och 113 Nej,
 sammanräkningen visade ..... 179 Ja och 167 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Gemensamma omröstningar. (Forts.)**3:e omröstningen**

(enligt bankoutskottets memorial nr 38):

Den, som i likhet med första kammaren vill avslå vad bankoutskottet under punkten 1 av sitt utlåtande nr 26 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad utskottet under punkten 1 av sitt utlåtande nr 26 hemställt och alltså, i anledning av riksdagens lönekommittés förslag, med tillämpning från början av 1935 års riksdag, godkänt det vid utlåtandet fogade förslaget till avlöningsbestämmelser för personal hos riksdagens kamrar, utskott och kansli m. m.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 48 Ja och 160 Nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 54 Ja och 81 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 48 Ja och 160 Nej, sammanräkningen visade ..... 102 Ja och 241 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

4:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 39):

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet under punkten 5 av sitt utlåtande nr 35 hemställt, eller att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 113 och motionen I:129, må medgiva, att stiftssekreteraren Albert Elis Carlgrens änka Johanna Vilhelmina Carlgren, född Sundin, må, räknat från och med den 1 augusti 1933, under sin återstående livstid, så länge hon förbliver änka — utöver henne från prästerskapets änke- och pupillkassa tillkommande pension — å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 600 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den av herrar Lovén och Andersson i Falkenberg avgivna, vid punkten fogade reservationen och alltså, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å motionen I:129, i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, medgivit, att till stiftssekreteraren Albert Elis Carlgrens änka Johanna Vilhelmina Carlgren, född Sundin, må, räknat från och med den 1 augusti 1933, från allmänna indragningsstaten utgå pension med belopp, motsvarande skillnaden mellan henne från prästerskapets änke- och pupillkassa tillkommande pension och den pension, till vilken hon varit berättigad, om Carlgren varit i kassan delaktig för ett belopp av 9,540 kronor.

Gemensamma omröstningar. (Forts.)

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 84 Ja och 129 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 97 Ja och 31 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 84 Ja och 129 Nej, sammanräkningen visade ..... 181 Ja och 160 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

5:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 40):

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 37 under punkten 1, mom. 1), 8) och 10) hemställt, eller att motionerna I: 127 samt II: 264 och II: 275 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad i den vid punkten 1, mom. 1), 8) och 10) av bankoutskottets utlåtande nr 37 fogade reservationen föreslagits i avseende å dessa moment och alltså medgivit, att förra soldaterna vid Bohusläns regemente Karl Oskar Östberg, vid Hallandsregemente August Sjögren och vid Kronobergs regemente Sven Johan Malmberg må från och med den 1 juli 1934 från Vadstena krigsmanshuskassa tilldelas underhåll enligt samma grunder som om de tjänat för underhålls erhållande föreskriven tid.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 51 Ja och 145 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 65 Ja och 63 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 51 Ja och 145 Nej, sammanräkningen visade ..... 116 Ja och 208 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

6:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 44):

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad bankoutskottet i punkten 21 av sitt utlåtande nr 42 hemställt, eller att motionen II: 123 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Gemensamma omröstningar. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit den vid punkten fogade reservationen och alltså, i anledning av förevarande motion II: 123, medgivit, att indelte furiren vid Skaraborgs regemente Karl Melker Bäck må från och med månaden näst efter den, under vilken han erhåller avsked från sin anställning vid regementet, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd uppbära en årlig pension till så stort belopp, att densamma, tillika med honom tillkommande gratial från Vadstena krigsmanshuskassa, uppgår till sammanlagt 948 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 35 Ja och 152 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 52 Ja och 72 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller... 35 Ja och 152 Nej, sammanräkningen visade ..... 87 Ja och 224 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

7:e omröstningen

(enligt bankoutskottets memorial nr 45):

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla det förslag, som innefattas i den vid punkten 29 av bankoutskottets utlåtande nr 42 fogade reservationen, eller att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 245, punkten 16, gjorda framställning och med avslag å motionerna II: 576, II: 583 och II: 590, den förstnämnda motionen i vad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, må medgiva, att f. d. underståthållaren Vilhelm Adolf Tamm må från och med den 1 juni 1934 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 4,008 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad bankoutskottet i punkten 29 av sitt utlåtande nr 42 hemställt eller, med bifall till motionerna II: 583 och II: 590, avslagit såväl Kungl. Maj:ts förevarande framställning som motionen II: 576.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 62 Ja och 137 Nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 67 Ja och 50 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 62 Ja och 137 Nej, sammanräkningen visade ..... 129 Ja och 187 Nej,

Gemensamma omröstningar. (Forts.)

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

8:e omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 117):

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att nu gällande bestämmelser i fråga om ersättning i de hänseenden, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 3 januari 1934 under punkten 137 angivits, till lärarinna i övningsämne vid enskild högre flickskola skola hava tillämpning jämväl å lärarinna i övningsämne vid högre goss- eller samskola;

b) till beredande av ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra förslagsanslag av 47,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma avser rätt till ersättning åt lärarinna i övningsämne vid högre goss- eller samskola;

b) till beredande av ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra förslagsanslag av 45,500 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 99 Ja och 89 Nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 81 Ja och 30 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller.. 99 Ja och 89 Nej, sammanräkningen visade ..... 180 Ja och 119 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 3.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 127, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag till kommunikationsverken blevo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna av kammaren godkända.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter första lagutskottets utlåtanden nr 61—64, andra lagutskottets utlåtanden nr 40 och 41 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 89—92.

§ 5.

Ang. dyrtids-
tillägg åt be-
fättnings-
havare i
statens tjänst
m. fl.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1934/1935 jämte i ämnet väckta motioner.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det till propositionen under rubrik »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor; 6. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.» fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1934, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., innefattande, att dyrtidstillägg skulle under budgetåret 1934/1935 utgå enligt samma normer som under innevarande budgetår eller således efter en kvartalsvis rörlig index m. m., varjämte Kungl. Maj:t framlagt förslag dels om huru kostnaderna för dyrtidstillägg skulle i vissa fall bestridas, dels ock om anvisande av särskilda anslag till dyrtidstillägg, beräknade efter ett medelindexantal av 154.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen hade statsutskottet behandlat dessa framställningar med undantag av de delar, som berörde befattningshavare under jordbruksdepartementet samt pensionsstaterna.

I anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen:

dels en inom första kammaren av herr *Pålsson* väckt motion, nr 27, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstillägg icke skulle utgå åt någon efter den 1 januari 1934 i statens tjänst tillsatt extra eller ordinarie befattningshavare samt ej heller åt i statsrådsprotokollet omnämnda tjänsteinnehavare, som efter denna dag beforderades till högre lönegrad, nya ålderstillägg, pension eller dylikt;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 90, inom första kammaren av herr *Pauli m. fl.*, och den andra, nr 161, inom andra kammaren av herr *Sefve*, i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstillägget till ordinarie befattningshavare vid de allmänna läroverken för månad under kommande budgetår måtte beräknas på en tolfedel av årslönen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 198, inom första kammaren av herr *Johan Johansson* och den andra, nr 165, inom andra kammaren av herr *Johanson* i Hallagården, i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst, att befattningshavare å indragningsstat med oreglerad avlöning, som åtnjöte pensionsförhöjning, i dyrtidstilläggshänseende behandlades efter samma grunder som personal med reglerad lön;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 199, inom första kammaren av herr *Johan Johansson* och den andra, nr 166, inom andra kammaren av herr *Johanson* i Hallagården m. fl., i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande bestämmelser om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, att varken procentuellt dyrtidstillägg eller barntillägg utginge å sådan arvodestjänst, som icke vore avsedd att utgöra innehavarens huvudsakliga verksamhet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 272, inom första kammaren av herr *Henriksson m. fl.*, och den andra, nr 394, inom andra kammaren av herr *Hansson* i Rubbestad m. fl., i vilka hemstälts, att riksdagen måtte

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 besluta om sådan ändring i de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för dyrtidstilläggens utgående, att dyrtidstillägg å nyreglerad avlöning helt slopades samt att å oreglerad avlöning procenttalet för dyrtidstillägget utginge med en tredjedel av talet för levnadskostnadsökningen enligt socialstyrelsens index;

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 273, inom första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.*, och den andra., nr 389, inom andra kammaren av herr *Hilding m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i vad i statsverkspropositionen under Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor, punkt 6, Dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst m. fl. föreslagits, att dyrtidstilläggen under budgetåret 1934/1935 skulle beräknas efter hälften av det tal, som enligt nu gällande beräkningsgrunder överstege ett indextal av 136;

dels en inom andra kammaren av herr *Bengtsson* i Kullen väckt motion, nr 180, däri hemställts, det riksdagen måtte besluta om sådan ändring i de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för dyrtidstilläggens utgående, att å s. k. nyreglerad avlöning dyrtidstilläggen helt slopades; att å s. k. oreglerad avlöning procenttalet för dyrtidstillägget utginge med en tredjedel av talet för levnadskostnadsökningen enligt socialstyrelsens index, varvid procenttalet i förekommande fall avjämnades till närmast lägre hela tal, dock med den begränsningen, att det maximibelopp, å vilket dyrtidstillägg finge utgå, fastställdes till 400 kronor per månad; samt att beträffande tjänstepensioner och familjepensioner det dyrtidstillägg, som skulle utgå, sänktes i relation till den sänkning och maximering, som i motionen föreslagits för s. k. icke reglerad avlöning;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Olsson* i Blädinge väckt motion, nr 477, däri föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i vad mån stats-tjänstemännens löner lämpligen till större eller mindre del kunde beräknas utgå efter gällande priser å jordbrukets viktigare livsmedel och efter verkställd utredning för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen kunde föranleda; samt att nuvarande dyrtidstillägg såsom lönefyllnad till statens tjänstemän och befattningshavare avvecklades.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna ävensom allmänna indragningsstaten, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt med avslag å motionerna I: 27, I: 272, II: 394, I: 273, II: 389 och II: 180, godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1934 förordade grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1934/1935;

b) för budgetåret 1934/1935 såsom extra förslagsanslag anvisa till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst

under andra huvudtiteln	kronor	950,000
» tredje »	»	135,000
» fjärde » försvarsdepartementet	»	25,000
» » » lantförsvaret	»	2,700,000
» » » sjöförsvaret	»	1,000,000
» » » flygvapnet	»	95,000
» femte »	»	3,300,000

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

under sjätte huvudtiteln	kronor	105,000
» sjunde »	»	1,650,000
» åttonde »	»	5,350,000
» tionde »	»	520,000;

c) besluta,

ej mindre att dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar samt dyrtidstillägg åt befattningshavare vid bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen ävensom patent- och registreringsverket och försäkringsinspektionen skulle utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, så ock att dyrtidstillägg åt befattningshavare vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens väg-, bro- och vägtrafikinspektion samt vid vägorganisationen i länen skulle utgå av statens automobilskattemedelsfond,

än även att, där arbetslönerna vid försvarsväsendets verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar vore uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag;

II. att motionerna I: 90 och II: 161 måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört;

III. att motionerna I: 198 och II: 165 måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört;

IV. att motionerna I: 199 och II: 166 måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört; samt

V. att motionen II: 477 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Alexander Nilsson, Strindlund* och *Svensson* i Grönvik, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte

a) beträffande befattningshavare, hörande under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna ävensom allmänna indragningsstaten, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag samt motionerna I: 27, I: 272, II: 394, I: 273, II: 389 och II: 180, besluta, att dyrtidstilläggen åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1934/1935 skulle utgå efter ett fast indextal av 144 samt i övrigt enligt de av departementschefen i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1934 förordade grunderna;

b) för budgetåret 1934/1935 såsom extra förslagsanslag anvisa till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst

under andra huvudtiteln	kronor	500,000
» tredje »	»	60,000
» fjärde »	försvarsdepartementet	11,000
» » »	lantförsvaret	1,200,000
» » »	sjöförsvaret	500,000
» » »	flygvapnet	45,000
» femte »	»	1,900,000
» sjätte »	»	50,000
» sjunde »	»	750,000
» åttonde »	»	4,450,000
» tionde »	»	270,000

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

c) — — — —
 II. — — — —
 III. — — — —
 IV. — — — —
 V. — — — —;

av herrar *Hamrin, P. E. A. Jonsson* och *Jeppsson*; samt

av herrar *N. J. Martin Svensson, Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Strindlund**: Herr talman! Trots att depressionens gastkramning om samhället nu i någon mån håller på att lätta, är det dock många av våra medborgare, som fortfarande, praktiskt taget, sakna förvärvsmöjligheter. Även om den så kallade konjunkturarbetslösheten skulle börja vika, och ett återupptagande av företagarverksamheten i något så när normal omfattning kan komma till stånd, återstår i alla fall, bland annat, på grund av minskad emigration och på grund av kraftig tillväxt av de arbetsföra åldrarna, ett stort antal arbetare, som säkerligen få svårt att bereda sig förvärvsmöjligheter inom en nära framtid. Detta förhållande har också observerats, icke minst från statens sida, från vilket håll verkliga krafttag gjorts för att söka komma dessa behövande till hjälp. För en likvidering av redan beslutade åtgärder, för lindrande av arbetslösheten samt för fortsättandet av denna verksamhet i nödig omfattning krävas enorma belopp. Samtidigt kunna vi också lägga märke till, hurusom skatteköllorna mer och mer börja på att sina. Det är väl klart, att såväl statens som kommunernas finanser härigenom bliva hårt ansträngda. Även om all möjlig sparsamhet iakttages vid anslagsbeviljandet, nödgas man nog därjämte förr eller senare minska statens utgifter, och detta i en utsträckning, som aldrig behövt ifrågasättas vid en normal belastning av statskassan.

En av de få möjligheter, som härvid stå till buds om man skall åstadkomma några större besparingar, är det föreliggande förslaget angående dyrtidstillägg till statens tjänstemän, ett förhållande, som också tycks ha observerats av flera av kammarens ledamöter, eftersom det i samband med propositionen väckts åtskilliga motioner, som samtliga så när som på en gå ut på, att dyrtidstilläggen skola sänkas.

Jag förutser, att mitt ställningstagande i denna fråga, som framgår av utskottets föreliggande utlåtande, nog kommer att upptagas ganska onådigt av vederbörande statstjänstemän. Men då jag vet, att ett stort antal svenska arbetare icke ha något tillfälle att genom arbete skaffa sig sin nödtorftiga bärgning, blir nog icke valet av besparingslinje så synnerligen svårt. Våra statstjänstemän ha i alla fall sitt levebröd. Många anse till och med, att man nu skulle kunna helt avveckla dyrtidstilläggen, åtminstone för de nyreglerade verken. Samtidigt veta vi icke, hur vi skola kunna skaffa erforderliga medel för att kunna hålla i gång den verksamhet, som vi alla äro överens om måste av staten i viss utsträckning bekostas för att hjälpa dem, som ofrivilligt blivit arbetslösa.

Det förslag, som jag i min reservation framlagt, går icke hårdare ut över statstjänstemännen, än att de, därest förslaget bifalles, i runt tal skulle få finna sig i en sänkning med 4 % av sina löner. Detta är utgångsläget för mitt ställningstagande.

Det förslag, som i reservationen angives, sammanfaller i det närmaste med yrkandet i den motion, som väckts från frisinnat håll. Om jag kan läsa den motionen rätt, vilket inom parentes sagt icke är så lätt, skulle med nuvarande

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
indextal och med tillämpning av i denna motion föreslagen beräkningsgrund, dyrtidstillägget beräknas utgå på grundval av siffran 144, vid vilken siffra även jag i min reservation har stannat. Den enda skillnad, som förefinnes, är egentligen den, att jag anser att dyrtidstilläggen åtminstone för ett år framåt kunna göras fasta. Det är för övrigt ett gammalt önskemål, som kommit från tjänstemännen själva, att få fasta dyrtidstillägg, vilket önskemål jag härigenom samtidigt velat tillmötesgå.

Om mitt förslag nu antages, skulle vi på denna punkt kunna göra en inbesparing av i runt tal 20 miljoner kronor, och med hänsyn till det nödläge, vari vi befinna oss, rent statsfinansiellt sett, vågar jag, herr talman, yrka bifall till den reservation, som avgivits av undertecknad jämte Alexander Nilsson och Svensson i Grönvik, och som bifogats utskottets utlåtande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall försöka följa den föregående talarens exempel med avseende å längden av mitt anförande och skall alltså försöka fatta mig så kort som möjligt, då jag tror, att det är till alla parterers båtnad. Först nödgas jag dock göra den anmärkningen, att uttrycket dyrtidstillägg är mycket missvisande och förvillande för stora lager av vårt folk, som finna det egendomligt, att statstjänstemännen skola ha dyrtidstillägg fastän varupriserna på många områden ha sjunkit. Ingenting är oriktigare än en sådan uppfattning. Dyrtidstillägg är icke något annat än ett lönetillägg, som man velat giva tjänstemännen, därför att man vid löneregleringen icke ville fastställa lönerna så högt, att de motsvarade dåvarande höga levnadskostnader. Så ligger saken till och om det icke vore så besvärligt att omarbete alla de olika författningarna, är jag säker på att de olika Kungl. Maj:t som suttit under årens lopp, skulle ha företagit en sådan omarbetning. Detta om detta.

Herr Strindlund talade om nöden och svårigheterna för folket i hela landet. Ja, det är riktigt, att det existerar nödtid för stora skaror av folket. Jag tycker emellertid, att han gör en besynnerlig volt i tankegången, när han för att avhjälpa detta nödtillstånd vill försätta en del statstjänstemän i en ställning, som icke är så synnerligen långt ifrån ett nödtillstånd. Jag vill erinra om att herr Strindlunds och hans medreservanterns förslag går ut på att även från de statstjänstemän, som icke ha mera än 125 kronor i fast lön per månad, taga 4 procent av lönen. Om man ser saken från denna synpunkt måste man erkänna, att det resonemang, som herr Strindlund för, icke håller.

En annan sak, som jag skall be att få stryka under, är följande. Vi veta alla, att vi vid fjolårets riksdag hade att taga ställning till ett prisprogram, som avsåg att höja prisnivån i rätt stor utsträckning. Då nådde man för första gången, som jag kan erinra mig, praktiskt taget enighet om att det under alla förhållanden var en obillighet mot statstjänarna att göra någon ändring i det så kallade »dyrtidstillägget». Jag sätter ordet dyrtidstillägg fortfarande inom citationstecken. Jag skulle nu vilja fråga: Är situationen i år en annan än förra året, och vad är det, som har inträffat, som föranleder herr Strindlund att göra sig till tolk för den uppfattningen, att statstjänstemännen, som ju liksom alla andra ha svårt att komma ut med skatterna, skola i dessa tider av höga skatter vidkännas ett avdrag på sina löner av 4 procent? Jag kan icke finna att detta resonemang går ihop, men jag kan kanske icke följa med i alla vändningarna i det här huset. Jag skulle ånyo vilja erinra om fjolårets prisstegringsprogram, som riksdagen och statsmakterna uppställt för sig. Jag kan i detta sammanhang erinra om, att vi helt nyligen gått in för ett program, som väntas giva till resultat en prisstegring beträffande animala födoämnen. Jag kan också nämna, att en på detta område sakkunnig

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

person, som statsutskottets fjärde avdelning hade tillkallat för att vi skulle få höra hans uppfattning om framtidsutsikterna i detta avseende, yttrade, att den delen av prisstegringsverksamheten — jag använder nu för min del denna benämning — som består i försök att höja priserna på animala livsmedel, ännu icke hunnit komma i gång, men han tillade, att den kan väntas när som helst träda i funktion över hela landet. Vi frågade då, om det var möjligt för oss att beräkna indexsiffran lägre än 154, vilken siffra Kungl. Maj:t föreslagit. På denna fråga svarade han ett klart och otvetydigt nej.

Beträffande statstjänstemännens önskemål om fasta dyrtidstillägg, som herr Strindlund önskade tillmötesgå, vill jag säga, att han väl icke ens själv lade alltför stor vikt därpå. Ty det kan väl knappast vara allvarligt menat, att det skulle innebära en förmån för statstjänstemännen att få indextalet nedsatt med 10 enheter mot att dyrtidstillägget i stället skulle bli fast. Så mycket känner jag herr Strindlund, att jag kan säga, att detta knappast kan vara allvarligt menat. Jag vill för övrigt ifrågasätta, herr talman, om det är allvar med hela denna reservation, och jag skall därför icke gå längre in i frågan i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! Vi hade i fjol denna fråga uppe till debatt i kammaren och vi stödde oss då på ett statsutskottsutlåtande beträffande vilket rådde en fullständig enighet mellan ledamöterna från de olika partierna. Det förelåg då, som herr talmannen erinrar sig, från regeringen ett förslag, som gick högre beträffande dyrtidstillägget än det förslag, som sedermera blev lagt till grund för riksdagens beslut. Detta förslag blev sedermera föremål för prutningar från socialdemokratiskt håll, innan det slutligen vann seger i båda kamrarna. Där funnos även andra förslag uppe till diskussion, som gingo vida längre än det slutliga beslutet, men även representanter för de partier, som stodo för dessa förslag förenade sig om det förslag, som blev riksdagens beslut.

Jag måste nu fråga mig: vad har inträffat sedan i fjol, som kan motivera, att man skulle frångå fjolårets beslut? Vad reservanternas här yrka innebär faktiskt ett frångående av fjolårets beslut, men enligt utskottets förslag skulle dyrtidstillägget bestämmas i enlighet med fjolårsbeslutet. Vad ha reservanterna för motiv för sitt förslag? Jag kan icke finna någonting, som kan motivera detta deras ställningstagande. Det råder i år dyrtid liksom förra året. Jag erinrar mig, att herr Strindlund själv deltog i statsutskottets beslut utan att reservera sig. Han uppträdde för övrigt här i kammaren och enligt det förda protokollet uttalade han bland annat, att det icke var riktigt logiskt, att man, samtidigt som man går in på prishöjningar å jordbruksprodukter går in för kraftiga nedskärningar av statstjänstemännens löner. Ja, prishöjningarna på jordbruksprodukterna stå ju kvar. Hela detta system har för övrigt utbyggts i år och vi ha fått regleringar till lantmännens förmån på nya områden. Detta nyssnämnda argument, som användes i fjol, skulle ju med fullkomligt lika stor rätt kunna användas i år. Att herr Strindlund nu i debatten såsom ett nytt argument framhåller, att situationen har lättat, skulle ju snarare tala mot hans uppfattning. Det faktum, att konjunkturerna lättat och produktionsverksamheten i landet förbättrats, talar väl snarare för ett fasthållande av fjolårets beslut än för ett frångående av detsamma. Till detta skulle jag vilja lägga, att det väl aldrig kan vara klokt, herr talman, att tjänstemännens löner — dyrtidstillägget är ju på grund av särskilda förhållanden att betrakta som ett tillägg på lönen — skola ändras fram och tillbaka. Härigenom lämnas ju tjänstemännen i ovisshet om det dyrtidstill-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 lägg, som tilldelats dem av riksdagen ett år, kommer att bliva bestående året därpå. De bliva utsatta för ständigt oro för att man skall vidtaga nya ändringar beträffande deras löner, vilket allt naturligtvis ingriper i deras levnadsförhållanden på ett störande sätt. Jag erinrar särskilt om — jag tror att statsutskottets ordförande nämnde detsamma — att reservanternas förslag även skulle medföra minskning i lönen för de små löntagarna i statstjänsten. Det kan väl ändå inte vara riktigt att beskära de inkomster, som dessa tjänstemän nu ha, för att på det sättet bidra till finansieringen av kostnaderna för arbetslöshetens bekämpande, såsom herr Strindlund talade om. Arbetslösheten och dess bekämpande är en fråga, som jag för övrigt inte skall ingå på i detta sammanhang, men jag anser, att den fråga vi nu behandla, bör kunna lösas alldeles oberoende av den förra. Vad skola väl statstjänstemännen få för intryck av riksdagens handlingssätt, om de skulle finna, hurusom riksdagen efter att i fjol, stödande sig på ett enhälligt statsutskott, ha ställt sig på ett indextal av, jag vill minnas, 152 med en rörlig skala uppåt och nedåt, i år hoppar ifrån detta och går på ett vida lägre indextal med fast skala? Det blir ju för dessa statstjänstemän en reduktion på 20 miljoner kronor av ett sammanlagt belopp, som jag tror uppgår till 157 miljoner kronor. Det är alltså mer än en sjundedel, som skulle gå ifrån statstjänstemännen, och jag kan för min del inte finna det riktigt, att man förfar på det sättet mot dessa tjänstemän.

Det var i debatten i fjol en talare, som tillhörde samma parti som herr Strindlund och som talade om, att vårt lands statstjänstemän, som han för övrigt väl kände till — han hade själv varit statstjänsteman — voro av sådan klass och sådan kvalitet, att man verkligen borde se till, att deras intressen bleve i tillbörlig grad beaktade. Han talade då också emot de krav på reduktion, som framställdes i anledning av statsutskottets då föreliggande förslag. Jag vill taga fasta på vad han sade och framhålla, att vi verkligen, herr talman, i detta land ha en kår av statstjänstemän i både högre och lägre grad, som vi ha anledning att vara mycket stolta över. Om man studerar dessa frågor, skall man finna, att det finnes länder, där man icke kan fälla samma omdöme om sina statstjänstemän, som vi kunna göra här. Överhuvud taget vill jag säga, att den säkerhet i behandlingen i ärendena, den opartiskhet och den fasthet, som utmärker svenska statens ämbetsmän, saknar motsvarighet i andra länder. Det finnes intet land, som i det hänseendet överträffar eller ens kan mäta sig med vårt, och vad jag nu har sagt gäller statstjänstemän i alla grader från de högst avlönade till de lägst avlönade.

På grund av vad jag sålunda anförut ber jag, herr talman, endast att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Anderson* i Norrköping.

Herr *Persson* i Falla: Herr talman! I knappast någon fråga ha de, som stå på olika sidor, så svårt att förstå varandras synpunkter, som just i fråga om dyrtidstilläggen, och meningsutbytena i denna fråga ha därför ofta fått en prägel över sig av ofördragsamhet, som mycket är att beklaga. Fjolårets behandling av denna fråga utgjorde emellertid ett undantag från denna regel. Som en konsekvens, måhända också som en länk i den krisuppgörelse, som då skedde mellan socialdemokraterna, bondeförbundet och en frisinnad grupp, följde ett samförstånd mellan dessa grupperns representanter i statsutskottet, vilket innebar, att dyrtidstilläggen skulle få följa index, hur detta sedan komme att röra sig. Kamrarna godkände också detta utskottsförslag, som alltså gäller för det nu löpande budgetåret.

Kungl. Maj:t har nu föreslagit, att denna ordning skulle fortfara även un-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
der nästkommande budgetår. För min del hade jag i fjol den meningen, att den oerhörda ekonomiska pressning, som olika folkgrupper då fingo vidkännas, motiverade, att statens befattningshavare även fingo taga sin andpart av tidens tryck genom någon reducering av dyrtidstilläggen. Sedan emellertid krisuppgörelsen fastslagit höjda lönenormer för de med statsmedel anordnade nödhjälpsarbetena av olika slag, ansåg jag det icke rimligt och rättvist, att i städer och samhällen, där ju statens befattningshavare väsentligen ha sin hemort, å ena sidan nödhjälpsarbetarna skulle få sina löneförmåner avsevärt förbättrade, medan å andra sidan statens egna befattningshavare skulle få sina löneförmåner reducerade. I konsekvensens och rättvisans namn kunde jag därför reservationslöst ansluta mig till den då träffade uppgörelsen i fråga om dyrtidstilläggen. De stödåtgärder för jordbruket, som de senare åren kommit till stånd, syntes också ge en anvisning i denna riktning. Nu veta vi, att åtgärderna för jordbrukets stödjande inrikta sig på en produktprinsnivå, liggande 20—25 % under den medelprinsnivå, som förefanns åren 1925—1929. Vill man utifrån denna jordbrukets reducerade inkomstnivå hävda strikta ekonomiska rättvisesynpunkter, borde ju befattningshavarnas löneförmåner också i någon mån reduceras. Men då framträder å andra sidan inkonsekvensen och olämpligheten i reservarbetslönens ökning med alla dess följder i en stark belysning.

När statsmakterna gå att på sätt nu sker åt olika grupper utskifta deras förmåner och existensvillkor, måste någon konsekvens och likformighet också iakttagas. Nu ligger ju arbetslöshetsfrågan med lönedirektiven och allt vad därtill hör i utskottsbehandlingsens stöpslev, och om man nu vill reducera dyrtidstilläggen i någon mån, kunde och borde ju också rimligtvis därmed även följa en justering av lönedirektiven. Ett sådant handlande vore följdriktigt och oangripligt. Jag har också ansett, att en sådan linje kunde vara väl motiverad i ett läge sådant som det nuvarande.

Jag har dock icke kunnat finna, att ett fastslående av dyrtidstilläggen vid en fast indexsiffra oberoende av eventuella prisfluktuationer vore riktigt, utan jag har ansett en sådan anordning riktigare, som föreslås i de motioner, som ha väckts av herr Andersson i Fältenborg i första kammaren och herr Hilding m. fl. i denna kammare, men givetvis alltjämt under den förutsättning jag förut angivit.

Nu förekom emellertid i går afton här i kammaren en debatt om vissa arbetsmarknadsförhållanden, som förde de i fjol tillskapade lönedirektiven upp i överläggningens brännpunkt. Flera talare från bondeförbundet uppträdde då och förklarade med stor iver dessa direktiv vara i allo utmärkta och utan fel. Bondeförbundets ledare, herr Pehrsson i Bramstorp, förklarade till och med, att kritiken mot dessa direktiv var icke endast oriktig och ohemul utan t. o. m. samhällsskadlig. Därmed torde bondeförbundets ställning i den frågan vara klart fixerad, och därmed är också den frågan i år de facto avgjord. Det måste, som jag förut sade, vara någon konsekvens i handlandet, och efter vad som under gårdagen förekommit här i kammaren, synes mig denna diskussion här i dag vara icke endast överflödig utan fullständigt meningslös. Att på kvällen uppträda och demonstrera för en viss linje och förmiddagen därpå demonstrera för en diametralt motsatt ståndpunkt synes mig alltför starkt utmana både löjet och anständigheten. Vi ha framför oss en ganska lång och tung arbetsdag med många och viktiga ärenden. Vore det inte då riktigast att snarast möjligt lämna de tomma ordkonster, som här icke ha någon som helst saklig betydelse, och övergå till de allvarliga frågor, som vänta?

Häruti instämde herr *Olsson* i Staxäng.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Man får nästan den uppfattningen var gång man behandlar den nu föreliggande frågan, att man från visst håll ämnar göra dessa dyrtidstillägg *permanenta*. Jag har för min del aldrig kunnat gå med på eller gilla den uppfattningen. Förhållandet är ju det, att man i nästan alla länder sänker statstjänstemännens ordinarie löner. Sålunda har man i ett visst land i Europa (Italien) efter flera föregående sänkningar satt ner lönerna för statstjänstemännen med ytterligare 7 %. Där är det inte tal om några dyrtidstillägg, utan vederbörande statstjänstemän få i stället gå med på reducerade ordinarie löner.

Nu uppträdde ju här statsutskottets ärade ordförande och försvarade statsutskottets förslag. Det var troligen ingen som förvånade sig över den saken, åtminstone gjorde inte jag det, ty under alla de år jag tillhört denna kammare, har det alltid varit vanligt, att herr Anderson i Råstock, när det gällt statstjänstemännens löner, försvarat dessa, även om de varit aldrig så höga, ja t. o. m. i ett fall, med tantiem, upp till mellan 40 och 50 tusen kronor.

Man kan ju inte heller med fog säga, att levnadskostnaderna äro så höga, om man jämför dem med dem, som rådde före kristiden. Jag vågar påstå, att levnadskostnaderna inte äro högre nu än då, om man ser det hela i stort. Om det skulle vara så, att någon vara, som man behöver för sitt livsuppehälle är dyrare, så finnes det å andra sidan andra varor som äro billigare, och därför är det i stort sett icke dyrare att leva nu än före kristiden. Det enda, som är dyrare är ju hyran i städerna, särskilt då här i Stockholm, men det är ju ett kapitel för sig självt. Vi veta ju mycket väl varför hyrorna ha sprungit upp, det är ju beroende på flera faktorer. Dels är det ju tomthajarna och dels de eländiga strejkerna och blockaderna vid byggena samt de oerhört höga arbetslönerna, för murare ofta över 100 kronor per dag. För alla dem, däremot, som bo på landsbygden, och det är ju det stora flertalet av statstjänstemännen, om man räknar med folkskollärare m. fl. så förhåller det sig ju så, att de icke alls behöva räkna med någon hyra, ty de bo ju hyresfritt. Det finnes t. o. m. en del sådana tjänstemän, som inte ens slå i en spik, om det lossnar en bräda i deras bostad. Jag kan därför inte alls förstå, att det är motiverat att år efter år behålla dessa dyrtidstillägg.

Nu anförde nyss herr Lindman som ett skäl till att man skulle behålla dyrtidstilläggen, att man inte skall rubba på dessa därför, att då veta inte statstjänstemännen vad de ha att räkna med för ett kommande år. Det skälet tycker jag inte alls är bärande, ty hur många är det inte, som icke veta vad de ha att räkna med för inkomst ett kommande år? Om jag tänker på den största gruppen av människor i detta land, nämligen Sveriges bönder, så veta de inte när de så på våren vad de skola få skörda på hösten, utan de få finna sig i vad det blir. Ibland är jordens avkastning dålig, ibland litet bättre och och ibland kan det helt och hållet bli missväxt, men man får som sagt finna sig i hur det blir.

I den interpellationsdebatt, som i går afton ägde rum här i kammaren, uttalade statsrådet Möller, att det har gjorts en beräkning angående inkomsterna för stora grupper av folk på landsbygden, och den beräkningen hade bl. a. givit till resultat, att en mycket, mycket stor grupp jordbruksarbetare hade en årlig inkomst, som växlade mellan 960 och 1,080 kronor. Dessa människor ha alltså avsevärt mindre att leva på än någon av statstjänstemännens allra lägsta grupper, men det kan inte låta sig göra, att de kunna få någon högre lön. Vi bönder skulle verkligen vilja betala dessa våra jordbruksarbetare högre lön, om vi bara kunde få bättre betalt för våra produkter. Jag vill visst inte förneka, att det under den senaste tiden vidtagits åtgärder för att hjälpa oss lant-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.) brukare, men ännu har det inte gjorts tillräckligt för att vi skulle kunna betala våra arbetare så som vi verkligen önska.

Nu har jag för min del väckt en motion i denna fråga, som går åtskilligt längre än vad reservanternas förslag gör. Jag anser, att ett bifall till densamma vore den rätta vägen. Därigenom skulle i dessa bistra ekonomiska tider staten kunna inbespara cirka 45 miljoner kronor, och det är då ändå räknat med att alla de statens tjänstemän, som icke ha över 400 kronor i månaden, skulle få sitta tämligen oberörda. Visserligen bleve det en reduktion även för dem men icke så avsevärd. Indragningen och reduktionen skulle nämligen drabba de reglerade verken och de högst avlönade tjänstemännen.

Nu skall jag ändå icke, herr talman, yrka bifall till min motion därför att jag förstår, *tråkigt nog*, att den icke här vinner gehör. Jag känner kammaren så pass väl och vet hur den kommer att rösta, men jag hoppas den dag skall komma, då det på detta område kan bli en annan sakernas ordning. Därför skall jag nu nöja mig med att förena mig med den reservation, som är avgiven av herr Alexander Nilsson m. fl.

Herr Jeppsson: Herr talman! Då herrar Hamrin och Jonsson i Lycksele samt jag avgivit en blank reservation vid detta utlåtande, skall jag be att med några ord få klargöra vad jag åsyftat med att stå antecknad såsom reservant. Anledningen därtill är det sätt för behandlingen, som denna fråga har undergått i avdelningen och utskottet. På statsutskottets fjärde avdelning, där ärendet förberedande behandlades, voro vi samtliga ense om att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag under förutsättning, att man i utskottet in pleno kunde bli enig därom. Att vi vidfogade denna förutsättning för vårt tillstyrkande berodde därpå, att bondeförbundet icke har någon ordinarie representant på fjärde avdelningen och således icke någon möjlighet att där framföra någon särskild mening, men man hade anledning eller viss anledning åtminstone att räkna med enighet även i statsutskottet in pleno med hänsyn till frågans behandling i utskottet och riksdagen förra året. När sedan ärendet kom till behandling i statsutskottet in pleno, förelåg ett maskinskrivet yrkande av samma lydelse, som finnes i den av herr Alexander Nilsson m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Vi hade då icke tillfälle att närmare pröva vad detta förslag innehöll. Då vi på grund av den långt framskridna riksdagstiden icke ansågo oss kunna begära återremiss till avdelningen, men för att i varje fall ha möjlighet öppen att pröva även detta sistnämnda förslag tillät jag mig att jämte mina medreservanter anteckna en blank reservation till utskottets utlåtande. Jag vill också redan nu, herr talman, säga, att efter att ha prövat närmare det yrkande, som finnes upptaget i den av herr Alexander Nilsson m. fl. avgivna reservationen, har jag kommit till den uppfattningen, att jag vidbliver det beslut, till vilket statsutskottets fjärde avdelning kom och således för min del ansluter mig till statsutskottets utlåtande.

När jag gör det, är det icke minst med hänsyn till den behandling frågan undergick i fjol, då, såsom jag tidigare erinrat om, såväl statsutskottet var ense om att tillstyrka som riksdagen beslutade ett dyrtidstillägg, utgående efter den grund som nu gäller, d. v. s. efter en rörlig index. Reservationen förutsätter, att det fastläses ett procenttal, efter vilket dyrtidstillägg skall utgå, till 144. Jag för min del finner det mycket olämpligt, att man för närvarande, då man vidtagit åtgärder, som man hoppas skola medföra prisförhöjningar, fastläser det procenttal, efter vilket dyrtidstilläggen skola utgå, till en bestämd siffra. Men jag vill långt ifrån förneka, att det naturligtvis kan finnas anledning att överväga frågan om en reduktion även av dyrtidstilläggen, fastän jag icke vill godkänna den motivering, som bl. a. herr Persson i Falla

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
framförde, nämligen att man icke kan taga upp frågan om en reduktion av dyrtidstilläggen, då man höjer reservarbetarnas löner. Jag tror man kan avföra den jämförelsen från diskussionen, ty jag tror ingen statstjänsteman, även om vi reducerar dyrtidstilläggen på sätt reservanternas föreslå, vill byta med reservarbetarna. Däremot är jag säker om att reservarbetarna i största utsträckning vilja byta med statstjänarna även efter en reduktion av dyrtidstilläggen. Jag tror därför icke, att man skall göra den jämförelsen här.

När man, herr talman, kunde i fjol inom statsutskottet enas om att tillstyrka bifall till de grunder efter vilka dyrtidstillägg nu utgå, anser jag inga skäl föreligga för att i år ändra ståndpunkt från i fjol. Därför tycker jag, att de herrar, som stå bakom reservationen och yrka en sänkning av det procenttal, efter vilket dyrtidstilläggen skola utgå, äro en smula för sent ute med detta sitt förslag om sänkning. Det rätta tillfället att taga denna sänkning hade varit i fjol. Nu har det inträtt en prisstegring, som kan konstateras av alla, och man har i riksdagen helt nyligen gått in för åtgärder, som avse att höja prisnivån på vissa produkter. Att då komma med ett yrkande om sänkning av dyrtidstilläggen och därtill knyta dem till en fastslagen siffra, anser jag icke vara riktigt. Har man i fjol varit med om att fastställa grunderna för dyrtidstilläggens utgående på sätt då skedde, anser jag icke, att man i år har anledning att frångå det beslutet. Jag kommer därför icke heller, herr talman, att göra det, utan jag kommer för min del att rösta för bifall till statsutskottets förslag.

Jag vill bara, innan jag slutar, instämma i ett yttrande av herr Lindman, när han nämligen talade om den plikttröhet, som utmärker statens tjänstemän och det utmärkta sätt, på vilket statstjänstemännen fylla sina plikter här i landet. Jag har haft riklig erfarenhet av det såväl i min egenskap av enskild medborgare som då jag var chef för kommunikationsdepartementet. Det torde icke i något land finnas mera plikttrogna tjänstemän än svenska staten har förmånen att ha i sin tjänst. Men frånsatt detta och med fullt erkännande av detta kan den situation komma, då även de få vidkännas en reduktion av dyrtidstilläggen. Men den situationen föreligger icke för närvarande, utan jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Med herr Jeppsson förenade sig herr *Olsson* i Ramsta.

Herr Strindlund: Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande har gjort ett uttalande, som jag anser icke bör stå oemotsagt. Om jag rätt antecknade vad han sade, så uttryckte han sig så, att vi reservanter vilja försätta statstjänstemännen i ett läge, som icke är synnerligen mycket bättre än vad de arbetslösa skulle få. Detta är, menar jag, ett uttalande, som jag nästan tycker herr Anderson i Råstock borde själv justera i någon mån, ty det är väl ändå en himmelsvid skillnad mellan dem, som ha anställning i statens tjänst och dem, som sakna möjlighet att få något som helst arbete.

Herr Anderson i Råstock framställde en fråga alldeles lika formulerad som den fråga, herr Lindman framställde, om vad som har inträffat sedan förra året. Herr Lindman tycks ha accepterat alla de argument, som socialdemokraterna förut använt för dyrtidstilläggen. Och även herr Persson i Falla menade, att nu måste något ha inträffat, fastän han icke kunde förstå vad det var. Det har gjorts anmärkning på att jag icke uppträtt lika i år som i fjol. Jag anser, att mitt uppträdande står i full samklang med det anförande jag i fjol höll. Jag ansåg då, att i det osäkra konjunkturen, vi befunno oss i, var det skäl, att man vilade något på hanen, innan man bestämde sig för hur man skulle tillmäta dyrtidstilläggen. Nu har det inträffat, att — eftersom herr

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Anderson i Råstock nämnde om de animaliska produkternas priser — vi fått ett visst program, efter vilket vi ha att inrikta oss för de animaliska produkternas prissättning, och det går ut på att vi skola eftersträva att få ett pris, som kommer upp till ungefär 75 % av ifrågavarande produkters priser under femårsperioden 1925—1929. Jag vågar bestämt påstå, att även om vi taga den i reservationen föreslagna minskningen, blir det icke någon realminskning på statstjänarnas inkomster på 25 % i förhållande till perioden 1925—1929. Sålunda kan jag rätt väl försvara mitt yrkande i år mot bakgrunden av vad jag i fjol yttrade.

Herr Lindman sade, att det vore icke riktigt att taga 20 miljoner kronor från statstjänstemännen. Det kan man naturligtvis tvista om. Men jag vill fråga herr Lindman, om icke herr Lindman också är fullt på det klara med att vi absolut måste söka möjligheter till besparingar och till minskning i statens utgifter. Var vill då herr Lindman taga dem? Jag undrar, om icke herr Lindman vill taga de 20 miljonerna där det är mindre att taga än det här är?

Herr Carlström: Herr talman! Herr Lindman började sitt anförande i kammaren i denna fråga förra året med att konstatera den enighet på denna punkt, som statsutskottet kommit till. Han gladdes också över denna enighet. Jag måste då konstatera min förvåning. Jag har i många år fört fram den tanken, att de dyrtidstillägg, som nu tillmätas, knappast äro berättigade i förhållande till vad annat folk, som icke har garanterade inkomster, har att räkna med. Särskilt i fjol, då vi stodo inför en synnerligen svår situation i landet i fråga om arbetslöshet och nöd och svårigheter för de sämst ställda, hade jag tänkt mig, att Sveriges statstjänstemän skulle vara beredda på att gå med på en liten jämkning. Jag är också övertygad om att de även räknade med detta, men hur gick det då i statsutskottet?

I år har herr Strindlund krupit fram ur sin lya, dekreterande nya tag, bättre än i fjol, men i fjol var icke herr Strindlund hägad att gå in på den linjen. Nu har han jämte några andra en reservation för att ha en liten väg att komma undan på, men annars är det enighet inom utskottet för bibehållande av status quo. Jag vill säga herr Strindlund, att kommer folk i valstriden och klagat över dyrtidstilläggen, då skall herr Strindlund säga dem: vi försutto tiden i fjol, och därmed ha vi oåterkalleligen försummat att få något gjort på den punkten. Då få de veta sanningen! Det är naturligtvis ingenting som hindrar, att man reserverar sig, även om man vet, att herr Lundqvist i Rotebro och herrar socialdemokrater icke komma att gå med på något resultat. Jag har skrivit på en motion som också yrkar på sänkning. Jag gjorde det därför att jag och mina medmotionärer bland jordbrukarna inom riksdagen ändå hyste den förhoppningen, att partierna möjligen skulle kunna ena sig i utskottet liksom i fjol, men icke på den linje, som då följdes, utan på en sänkning, ty som ställningen är, kan en sådan åstadkommas endast genom uppgörelse där. Nu måste jag säga, att när man i statsutskottet *icke* har kunnat komma till en sådan enighet om att pruta, är det tämligen lönlöst att här yrka på en nedsättning.

Herr Lindman sade, att vad skola statstjänarna tänka, om man ändrar och år efter år vill gå ned med tilläggen. Jag skulle vilja fråga herr Lindman: vad skall Sveriges folk tänka och vad skall man tänka på läktarna, när riksdagens kamrar ha gemensamma voteringar? Det är nog en stilla bön att bedja, att nazisterna icke måtte finnas på läktarna, ty då kunna de tala om, hur vi i kamrarna vid debatterna orda och slåss kraftigt för våra meningar vid beslutet i kamrarna var för sig, men hur vi vid *gemensamma voteringar*, som äga rum eftersom kamrarna kommit till olika beslut, ändra oss »högvis». Vad

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
skall man tro om en sådan representation och sådana omröstningar, där man av en nyck tillmäter högre pensioner och ger med sig här och där och låter »hjärtat tala» utan hänsyn till vad man förut beslutat. För resten, vad menar bondeförbundet med sin reservation här? Jag sökte avlyssna rösterna vid den gemensamma voteringen nyss, där det gällde frågan om att skjuta på förslaget om att inarbeta dyrtidstilläggen i lönerna till riksdagens personal. Där gingo herrarna med på att inarbeta dyrtidstilläggen utan att blinka. Men nu kommer man och säger, att här skall man sätta ned dyrtidstilläggen för alla, som icke höra till den kategorien. Det är klart, att jag icke uppgivit min mening, men det roar mig icke att deltaga i karusellen genom att göra något yrkande. Jag kommer, herr förste vice talman, att i voteringen avstå från att rösta, ty jag är icke belåten med utskottets förslag, men det äcklar mig å andra sidan att deltaga i något, som ändå icke är annat än en tom demonstration.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Severin: Herr talman! Dels herr Persson i Falla och dels herr Carlström talade om tjänstemännens skyldighet att under en kris, så svårartad som den innevarande, bidra till att bära de genom krisen uppkomna bördorna. Herr Carlström sade, att han trott, att statstjänstemännen skulle visa sig villiga att taga del av de bördor, krisen kastar på samhället. Man synes vid detta resonemang förbise, att just genom att man ordnat den glidande skalan statstjänstemännen i grund och botten hela tiden detta varit tillämpat tagit sin del av bördorna och särskilt sedan det i föl genomfördes en sänkning av dyrtidstilläggen, som innebar en besparing av löneutgifterna till statens tjänstemän av i runt tal 10 miljoner kronor. I grund och botten är det icke någon grupp, som upptages i socialstyrelsens lönestatistik, vars löner haft en så oförmånlig utveckling sedan år 1923, som just statstjänarna. Om vi sätta arbetarnas löner exempelvis år 1925 lika med 100, så ha de fram till 1930 stigit till 108. Om vi taga lantarbetarnas löner, ha de visserligen icke stigit utan sjunkit under samma tid, d. v. s. från år 1925 fram till 1930, från 100 till 98. Förvaltningspersonalen har under samma tid fått sina löner sänkta från 100 till 94, men statstjänarna ha fått sina löner sänkta från 100 till 93. Ingen har haft så sänkta löner som statstjänarna, och det beror på att under tiden till 1930 stego lönerna i allmänhet, medan statstjänarnas löner på grund av den glidande skalan för dyrtidstilläggen hela tiden sjunkit. Jag har därmed icke sagt, att reallönerna sjunkit, utan jag talar om penninglönerna. Men statstjänarna fingo bidra till stegringen av den allmänna standarden under dessa år på grund av den stegrade produktionen. Av den fingo statstjänarna icke del, ty allt eftersom levnadskostnaderna sjönko, sjönko även deras löner, så att de stodo på samma nivå alltjämt på grund av samma princip. Det är klart, att sedan 1930 lönesänkningar genomförts även för övriga grupper, men det är sådana grupper, som kunnat glädja sig åt en förmånligare ställning under de goda åren. Dessa ha fått godtaga en sänkning under de dåliga åren, medan däremot statstjänarna fått vidkännas en sänkning under hela denna tid, och detta kan väl motivera, att sänkningen av deras löner inte göres fullt så häftig under den nuvarande krisen. De ha i allt fall fått bära sin del av bördan.

Alla de åtgärder, som riksdagen beslutat för att åstadkomma en stegring av priserna på jordbrukets produkter, innebära ju i grund och botten ingenting annat än ett statsingripande i en fördelning, som, om den hade överlämnats helt och hållet åt sig själv, skulle försätta jordens brukare i en synnerligen

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
svår ställning därigenom, att de inte kunde få rimligt betalt för sina produkter, så att det åtminstone för en mycket stor del av dem bleve omöjligt att kvarbliva vid sina jordbruk. Om detta statens ingripande i de fria krafternas spel nu kan motiveras därmed, att jordbrukarna behöva detta stöd och att det är rättvist och billigt, att de erhålla detsamma, kan då staten på samma gång frångå alla dessa billighets- och rättvisesynpunkter och säga, att därför att staten äger att bestämma statstjänarnas löner skola vi klämma just dem. Staten kan t. ex. inte sänka industriarbetarnas, lantarbetarnas eller förvaltningspersonalens löner — det överlämnas åt andra makter — men statstjänarnas löner kan staten suveränt bestämma, och just därför kan den också utnyttja möjligheten att sänka deras löner på samma gång som staten inriktar sig på att stegra priserna på de produkter, som statstjänarna skola köpa för sina löner. Det förefaller mig omöjligt att bringa dessa ståndpunkter till någon överensstämmelse. Det är i år precis lika motiverat, som det varit förut, att dyrtidstillägget utgår efter samma principer och efter samma normer som tidigare. Statstjänarna garanteras därigenom inte någon som helst förbättring i sin reala ställning, men de garanteras att ej heller erhålla någon försämring. Det är således billighets- och rättvisesynpunkter, som kunna läggas på detta spörsmål på samma sätt som i fråga om prisstegringen på jordbruksprodukter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Bäcklund* instämde häruti.

Herr **Thorell**: Herr talman! Det var inte utan en viss förvåning, som jag tog del av detta statsutskottsutlåtande, särskilt när jag såg herr Strindlunds namn under den vid utlåtandet fogade reservationen.

Litet var vet, och det har förut påpekats, att herr Strindlund hade en helt annan inställning till denna fråga förra året, och jag skall senare återkomma till vad han då yttrade i debatten. Innan jag gör detta skall jag emellertid be att få giva en liten resumé över, hur det gick till vid fjolårets riksdag.

Som bekant väckte bondeförbundarna på tidigt stadium av riksdagen en motion, underskriven av 27 av dess ledamöter, vari det föreslogs, att alla dyrtidstillägg vid de nyreglerade verken skulle borttagas och en sänkning ske beträffande de övriga. Emellertid visade det sig, att på grund av skäl, som jag här inte närmare behöver beröra, ändrade bondeförbundarna sig, och det blev, som sagt, ett enhälligt utlåtande från vederbörande utskott. Men vid voteringen här i kammaren samlade herr Olsson i Kullenbergstorp, som stod för partiets motion, endast 11 instämmanden, och man kan väl antaga, att detta var allesammans, som stodo på herr Olssons i Kullenbergstorp sida. Det talades mycket annorlunda då från bondeförbundshåll, när det gällde denna sak, och jag skall be att ur protokollet få citera, vad ett par av bondeförbundets ledamöter yttrade vid ärendets behandling här i kammaren. Jag skall vara artig mot min bänkkamrat herr Wallén och taga honom först. Han sade vid detta tillfälle bland annat följande: »Jag vill då säga, att denna kår är synnerligen välkvalificerad och plikttrogen i jämförelse med vad förhållandet är i många andra länder. De beklagliga undantag, som ägt rum vid ett eller annat tillfälle, berättiga oss ingalunda att ändra vår uppfattning därvidlag. Men, herr talman, skulle den inställning, som från visst håll och senast från herr Carlström gjort sig gällande, vinna insteg i riksdagen och bland landets befolkning, då hyser jag grundad farhåga för att den svenska tjänstemannakåren också måste sjunka ned till samma nivå, som förefinnes i förut antydda länder. Jag tror, herr talman, att följden skulle

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
bliva, att arbetsglädjen försvinner, arbetsintensiteten slappas och köpkraften minskas. Detta kan icke vara något intresse för Sverige och allra minst för jordbrukarna.»

Sedan fortsätter herr Wallén litet längre fram med återgivande av ett yttrande av herr Hamrin i 1932 års remissdebatt: »På olika vägar och med anlitande av de främsta sakkunniga har jag försökt komma fram till den summa, som utvisade den statsskatt, som åvilar jordbruket, — jag säger icke jordbrukarna, ty det är som bekant många jordbrukare, som hava andra inkomster än dem, som härleda sig från jordbruk. Resultatet har blivit, att år 1931 skatterna i fråga icke överstego 6 miljoner kronor. Det är den siffra alltså, som utgör jordbrukets del i de 158 miljoner, som löpande riksstat upptager. Det blir 3.5 % av det influtna beloppet.»

Herr Wallén fortsätter: »Herr Carlström, när vi nu försöka komma uppåt, när statens ämbets- och tjänstemän och de, som stått bakom dessa, nu försöka lyfta upp jordbruksnäringen och landsbygdens folk genom att höja priserna i stället för att göra den tillbakagång, som herr Carlström förordar, då säger jag i rättvisans och rimlighetens namn: kan det icke vara skäl att draga fram dessa 3.5 % av landsbygdens statsskatter för att ställa dem i relation till prisförbättringen! Jag tycker icke det är lämpligt, och jag tror också, att man gör alla mera rättvisa, herr Carlström, om man tager saken i rätt sammanhang och som den är. Det är icke riktigt vare sig att misskreditera och håna jordbrukshjälpen eller Sveriges statstjänstemän.»

När jag har påpekat bondeförbundernas ändrade inställning på en del diskussionsmöten, som jag under senaste året varit med på, har jag alltid mött den invändningen, att det var ju alldeles klart, att vi inte kunde låta bli att ändra oss på den punkten. Vi hade vid denna riksdag genom den uppgörelse, vi träffat med socialdemokraterna, ernått en synnerligen stark förbättring i fråga om jordbrukets ställning, och följaktligen är det inte mera än rättvist, att vi gingo med på detta. Men, herrar kammarledamöter, det viktigaste uttalandet kom dock vid ett diskussionsmöte i Uppsala län, där partiledaren herr Pehrsson i Bramstorp höll inledningsanförandet och där jag i debatten tog upp denna sak. Då var herr Pehrsson i Bramstorp generad över den inställning, partiet tidigare hade intagit i frågan, och han framhöll ganska kraftigt, att det var en övervunnen ståndpunkt. Den var icke förständig. Det finns personer, både i kammaren och på referentläktaren, som kunna bevisa, att den uppgift, jag nu lämnat, är riktig. Man hade därför väntat, att den förhoppning, som herr Lindman uttalade under debatten vid förra årets riksdag, att denna sak hade lyfts över partierna och skulle behandlas sakligt, skulle vara förverkligad efter bondeförbundsledarens uttalande.

Jag har, herr talman, velat omnämna detta herr Pehrssons i Bramstorp uttalande, ty som det ser ut ämna bondeförbundarna till årets valrörelse taga fram sin gamla käpphäst, tjänstemannalönerna, och rida på den på nytt gentemot de partier, som ha en annan uppfattning än de, och då kan det vara bra, att detta uttalande står i kammarens protokoll.

Det är ganska egendomligt, att herr Strindlund kommer till det resultat, han i år gjort. Jag återgår därför nu till honom. Utöver det stöd, som innefattades i fjolårets uppgörelse, ha vi i år vidtagit ytterligare åtgärder till hjälp åt jordbruket. Vi fordra, att statstjänstemännen skola lojalt stödja detta, och det ha de gjort med ytterst få undantag och i en hel del frågor inga undantag alls. Då frågar jag: Är det av oss lantmän riktigt att fordra, att statstjänstemännens representanter skola stödja våra intressen, som ju inte direkt sammanfalla med deras valmäns, men att vi, så snart det gäller tjänste-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
männens intressen, skola helt gå emot dessa? Har det inte varit så, att om en tjänsteman råkat att i en aldrig så obetydlig fråga beträffande jordbruket rösta emot densamma, ha bondeförbundstidningarna tagit upp och broderat ut detta och på bondeförbundets valmöten använt det såsom slagträ inte bara mot den tjänstemannen utan mot hela högerpartiet? Jag håller före, att det icke är i enlighet med gammal svensk bondehederlighet att handla på det sättet.

Jag ber om överseende för att jag måste citera litet mera ur fjolårets protokoll. Herr Strindlund yttrade då gentemot herr Carlström bland annat följande: »Den andra vägen är den, som herr Carlström framför allt tycktes rekommendera, nämligen den, att man skall försöka sänka inkomsten för dem, som ha det bättre ställt än jordbrukarna, och därigenom åstadkomma utjämnningen. Efter mitt kynne är den senare vägen den mest tilltalande. Men som förhållandena nu ligga till är den emellertid synnerligen svårframkomlig, och jag vill därför till herr Carlström säga, att därest man vill driva praktisk politik, blir man, sedan man nu provat denna väg i så många år, tvingad att åtminstone försöksvis slå in på den andra vägen. I annat fall kan det gå för herr Carlström själv som jag nyss tyckte, att hans anförande närmast påminde om: att det blir en strid mot väderkvarnen.»

Ett stycke längre fram fortsätter herr Strindlund: »Härtill kommer en sak, som för mig varit avgörande vid mitt ställningstagande i statsutskottet, nämligen det allmänna läge, vari vi befinna oss. Detta är enligt min mening så pass tillspetsat, att det behövs och kräves gemensamma ansträngningar för att råda bot på missförhållandena. Då tror jag icke, att det skulle vara lyckligt, om man ställde en så pass stor befolkningsgrupp, som våra stats-tjänstemän utgöra, i oppositionsställning. De skulle icke kunna förstå detta, utan om man vill ha dem som medintressenter i detta återuppbyggnadsarbete, så måste vi i det läge, vari vi befinna oss, även visa dem någon förståelse.»

Känns inte herr Strindlund vid detta vackra tal längre? Vill inte herr Strindlund längre ha statstjänstemännen med i det återuppbyggnadsarbete, som vi nu hålla på med? Det tycks inte så, eftersom herr Strindlund nu intar en helt annan ställning till denna fråga än han gjorde förra året.

Herr talman! Jag skall inte längre upptaga tiden utan endast i anslutning till de uttalanden, som bondeförbundets män gjorde förra året och som herr Wallén, efter vad jag förmodar, vidbliver även i år men vilka herr Strindlund frångått, be att få instämma i de yrkanden om bifall till utskottets hemställan, som redan äro gjorda.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! Det är egendomligt, att första gången under min riksdagstid, som jag tar till orda i en statsutskottsfråga, kommer det att bli i en fråga, som är så brännande som spörsmålet om statstjänstemännens dyrtidstillägg.

Jag vill från början säga, att jag tror att de, som känna mig närmare, veta, att jag aldrig tillhört den kategori, som på något sätt så att säga förföljt denna tjänstemannakår, då det gäller deras löneställning. Jag vill också passa på tillfället att i min egenskap av jordbrukare säga, att jag inte kan se, att en nedsättning av statstjänstemännens löner kan innebära någon fördel för jordbrukarna. Det kan i vissa fall sannolikt bli motsatsen.

Efter att ha konstaterat detta kommer jag tillbaka till en fråga, som statsutskottets ärade ordförande gjorde. Han frågade, vad som inträffat sedan i fjol, och när jag fått besvara denna fråga kanhända han förstår mig bättre. Herr Lindman ställde samma fråga, och jag tror, att den frågan varit på

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 mångas läppar. Jag vill emellertid först göra en invändning gentemot herr Anderson i Råstock. Då han talade om, att vi nyss gått in för en höjning av priset på animala produkter, vill jag för min del säga, att icke varje sänkning av jordbruksprodukternas pris kan anses vara någonting, som konsumenterna förbehållslöst böra ha rättighet att diskontera. I detta fall menar jag, att en del av stödpolitiken för jordbruket berott på, att priserna på jordbrukets produkter av allt annat än normala orsaker ramlat ned i ett läge, som är onaturligt.

Jag kommer så in på frågan om vad som inträffat sedan i fjol. Herr Carlström talade i sitt anförande om en karusellåkning, som han inte ville vara med om, och jag förstår att om herr Carlström skall åka karusell skall det bli på hans egen, och jag tycker uppriktigt sagt, att han har vissa förutsättningar för att kunna sköta en karusell. Men herr Carlström talade även om något annat. Han talade om en lya, som kom till i fjol. I denna lya bodde, att döma av högerpressen och även av de diskussionsmöten, som herr Thorell talade om, högern samfällt, och det kan hända, att herr Carlström också varit där inne på besök ibland — jag håller det inte för otroligt. Jag har här ett bevis på, hur man ifrån denna lya cirkel gentemot den krisuppgörelse, som träffades i fjol, drivit en otillbörlig och ovederhäftig agitation. Jag skall citera ett referat i Borås Tidning för den 5 september 1933 av ett föredrag av redaktör Birger Petersson vid en föredragsturné i Ås och Marks härader. Det heter där i fråga om krisuppgörelsen bland annat följande: »Därför nödgas man frånfalla sina tidigare yrkanden om ett fast index på 136 och hemställa om ett rörligt index med utgångspunkt i ett medelindex för innevarande år av 152. Det torde betyda i kostnadsskillnad minst 33 milj. kr., vilket belopp alltså rätteligen bör läggas till de 43 milj., som utgöra merutgiften för själva krishjälpen, om man vill få fram vad bondeförbundet, från sina egna utgångspunkter sett, offrat för krishjälpsuppgörelsen.»

När en medlem av högerpartiet och ledamot av andra kammaren kan försöka inbilla folk, att vi på denna krisuppgörelse offrade 77 miljoner kronor, förlåt, mina herrar inom högern, om vi då försöka öppna dörren till denna lya så att vi få se, vad som finns där inne.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att frågan om statstjänstemännens löneställning ur jordbrukets synpunkt inte hade så stor betydelse. Ser man frågan ur statsfinansiell synpunkt, får den däremot ett helt annat utseende. Då betyder ju bara en så liten sänkning som den i reservationen föreslagna, nämligen från ett indextal av 154 till ett indextal av 144, i runt tal 20 miljoner kronor, med vilket belopp belastningen på statsbudgeten skulle minskas i jämförelse med utskottets förslag. Man kommer då till spørsmålet: vem har bäst råd att offra dessa 20 miljoner kronor? Herr Persson i Falla talade i sitt anförande om enighet och betecknade i gårdagens debatt bondeförbundets förslag såsom alldeles orimligt. Jag frågar emellertid, mina herrar: hur hänger det ihop med denna sak? Är det rimligt att taga 20 miljoner kronor från reservarbetarnas löner, som ligga någonting på 3:20, 3:60 eller 4 kronor om dagen? Har någon av herrarna på högern försökt försörja en familj på en dylik inkomst? Herr Persson i Falla har kanske icke märkt, att arbetarna i den fria löne marknaden under det gångna året ha fått gå med på lönedödsfall i sina avtal.

Så kommer jag till jordbruket. När vi för några dagar sedan här i kammaren diskuterade jordbruksspörsmålen, betygades det från hela högern — åtminstone var det många, som jag hörde — att den prisnivå, som man syftar till, ligger 25 % under den prisnivå, som gällde på jordbrukets produkter under perioden 1925—1929. Jag tror, att högerns resonemang på den punkten är

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
det riktiga. Alltså skola jordbrukarna få 25 % mindre betalt för sina varor i jämförelse med perioden 1925—1929.

Så ha vi den statsfinansiella sidan kvar. Nu säger man på högern i utskottet — och jag är alldeles övertygad om att man från högern sidan om åtta dagar säger detsamma, då arbetslöshetsfrågan kommer till behandling — att ur statsfinansiella synpunkter måste man skära ned programmen överhuvud taget. Det är därför denna reservation kommit fram, som ger högern tillfälle till en tankeställare, om det icke är bättre att taga från de människor, som ha bäst råd. Herr Persson i Falla skrattar. Ja, jag är inte rädd vare sig för herr Persson i Falla eller herr Thorell — ja, inte för någon — när det gäller att resonera med svenska folket om vem som har rätt på denna punkt och vad rättvisa och billighet kräva.

Är det riktigt såsom högern säger, att vi måste ytterligare skära ned budgeten — den saken har jag ingenting emot — då uppstår frågan var vi skola göra denna nedskärning. Och då måste med hänsyn till statstjänstemännens kanske icke alltid stora löner, men med hänsyn till deras säkra ställning och säkra inkomster, sägas, att vi här ha ett tillfälle att göra en sådan budgetbesparing utan att på något sätt skapa orättvisa.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Nilsson i Fredriksfält m. fl.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Som jag hör till dem, som också framburit en motion i denna fråga skall jag be att få säga några ord. Då man under många år åhört de stridiga debatter som förekommit, när man behandlar dyrtidstilläggen, borde man förstå, att det måste vara något på tok med dessa dyrtidstillägg. Jag förstår, att man kan ha en olika inställning till dessa, beroende på den ställning man har i samhället. Att tjänstemännen gå in med liv och lust för att dessa dyrtidstillägg skola bibehållas, förstår jag mycket väl, och jag förstår också deras synpunkter, som räkna med statstjänstemännen såsom sina valmän, och som därför försöka att stödja dem på alla möjliga sätt. Jag undrar emellertid ändå om högern, som så livligt går in för dyrtidstilläggen, därvid tänker på, vilka känslor man på landsbygden har i denna fråga. Betänkte högern detta, tror jag, att de icke skulle bli så stora i orden som i dag, ty ute på landsbygden råder en helt annan uppfattning i denna sak än vad högern inbillar sig. Det är känt, att jordbrukarna icke ha samma stora inkomster som vissa andra inkomsttagare. Om man ser den ökning av jordbrukarnas inkomster, som vi räkna med, finna vi att generalindexet för deras inkomst under senaste kvartalet uppgick till 108, alltså 8 % över vad som gällde 1913.

Nu vill jag i förbigående hava sagt, att det skulle helt säkert icke från landsbygden resas så mycket motstånd mot dyrtidstilläggen, därest dessa räknades på de löner, som gällde 1914. Då kunde man kanske vilja vara med om att bevilja någon ersättning för den levnadskostnadsstegring, som sedan ägt rum. Men är det de löner, som gällde 1914, på vilka dyrtidstilläggen nu beräknas? Nej, det är det icke utan det är i stället löner, som redan kompen-serats utan dyrtidstillägg.

Jag hörde, att herr Anderson i Råstock frågade, om vi tyckte, att det var rimligt att slå ned lönerna för befattningshavare, som ha 125 kronor i månaden. Jag trodde verkligen, att herr Anderson i Råstock hade litet bättre reda på vad tjänstemännen ha. Jag skulle gärna vilja veta, huru många tjänstemän det är, som icke ha mer än 125 kronor i månaden. Någon *manlig* befattningshavare i statens tjänst finns det i varje fall icke, ty den lägsta befattningshavaren, en vaktmästare, kommer upp i lönegraden B 5, och han slutar för

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
Stockholms vidkommande med en lön på 2,400 kronor, och det är de lägsta manliga befattningshavarna. Dessa vaktmästare hade 1914 en lön på 1,050 kronor i första lönegraden. Dessa ha således redan erhållit genom den ökade lönen mera än 100 procents tillägg på 1914 års löner. Och så är förhållandet undan för undan hela tjänstemannaklassen igenom. Jag skall blott draga fram några exempel för att bevisa detta. En expeditionsvaktmästare, som år 1914 hade 1,400 kronor, har nu 3,144 kronor, en lokeldare med 1,960 kronors inkomst år 1914 har nu 3,486 kronor, en stationskarl hade då 1,720 kronor och har nu 3,144 kronor, en postexpeditör hade då 4,650 kronor och nu 6,420 kronor, en generaldirektör hade 11,000 kronor och nu ha de flesta generaldirektörer 19,000 kronor, en landshövding hade då 13,000 kronor och de flesta landshövdingar ha nu 21,000 kronor och två ha t. o. m. 23,000 kronor. Av dessa siffror finner man, att tjänstemännen med hänsyn till de löner, som fastställdes under högkonjunkturstiden 1919—1925 då de flesta verk reglerats, icke kommit i något sämre läge, om man betraktar den nuvarande dyrtiden.

Det har också här påpekats, att det är svårt ställt för andra grupper i samhället. Under fjolåret skedde en betydande minskning av flertalet industriarbetares löner. Sälunda sänktes lönerna för verkstadsarbetarna med 6 %, för sågverksarbetarna med 4 %, för järnbruksarbetarna med 4 % och för pappersbruksarbetarna med 4 %. Skogsarbetarna ha fått vidkännas en sänkning på mellan 20 och 25 % och genom det nya avtalet med byggnadsarbetarna här i landet blev det en betydande sänkning även för dem. Att under sådana förhållanden icke vilja vara med om att sänka även för de befattningshavaregrupper i samhället, som ha det säkrast ställt, tycker jag för min del vara ytterst orimligt.

Nu är frågan den om vilken väg, som är den lämpligaste för denna nedsättning. Reservanterna ha gått in för att fastställa indextalet till 144. I vår motion har vi i stället yrkat på att dyrtidstillägget skulle beräknas på $\frac{1}{3}$ av indextalet. Dyrtidstilläggens beräkning ha under tidernas lopp växlat undan för undan. De infördes så tidigt som 1916, men då hette det icke dyrtidstillägg utan kristidshjälp. Från och med år 1917 har det emellertid hetat dyrtidstillägg. 1917 utgick dyrtidstillägget med 15 % av den fasta lönen. År 1918 höjde man denna procent på det sättet, att man under första halvåret räknade med en grundplåt av 1 krona och dessutom ett dyrtidstillägg på $\frac{1}{3}$ av avlöningen, men under senare halvåret 1918 ökades detta dyrtidstillägg till det dubbla beloppet. År 1919 beräknades dyrtidstillägget på $\frac{8}{9}$ av indexökningen. År 1920 beräknades dyrtidstillägget på hela index, minskat med 5 enheter. 1921 sänkte man detta så, att det utgick på index hela ökning, minskat med 10 enheter. År 1922 — då dyrtidstillägget var på sin högsta punkt — uppgick det till över 200 miljoner kronor. Lyckligtvis fanns emellertid då här i landet en finansminister, en socialdemokrat för övrigt, som hette Thorsson. Han ansåg, att det var något orimligt med detta dyrtidstillägg, och han framlade 1923 en proposition, som innebar en mycket kraftig nedskärning av dyrtidstilläggen. Han föreslog, att dessa dyrtidstillägg skulle beräknas efter indextalet dividerat med 2, alltså hälften av indextalets ökning. Nu menar jag, och det ha vi föreslagit i vår motion, att man bör fortsätta på den vägen så att man icke fastläser dyrtidstilläggen vid en viss index utan i stället minskar index verkan genom att dividera detsamma med 3 i stället för med 2. Jag tror att hade gamle Thorsson levat nu hade han velat dividera med 4, men vi ha i alla fall här föreslagit sänkning med endast en enhet. Det skulle då inbespara åtskilliga miljoner kronor. Helt säkert skulle det göra minst 35 miljoner kronors besparing.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Såsom av en föregående talare nämnts, äro statsfinanserna i det läge, att man bör göra så många besparingar som möjligt. Då tjänstemännen, som jag förut nämnt, redan ha en fastställd lön och blivit tillräckligt kompenserade för dyrtiden i jämförelse med 1914 års löner, anser jag det icke alls orimligt att här göra denna nedskärning. Då man från högerhåll så skarpt kritiserar den lånepolitik, som bestämdes i fjol vid krisuppgörelsen, då det gällde, att för ett flertal av de sämst avlönade nödhjälpsarbetare höja avlöningen med 5 öre om dagen, då tycker jag, att om högern verkligen vill slå vakt om statens finanser skulle den icke på det sätt, som den gjort i dag, gå emot det förslag, som är framfört av reservanterna.

Herr talman, jag skulle naturligtvis helst velat yrka bifall till motionen, men som jag förstår, att ett sådant yrkande icke har några utsikter, ber jag att i stället få yrka bifall till reservationen.

Herr Wallén: Herr talman! Herr Thorell har varit nog vänlig att citera mina yttranden från förra året ganska utförligt. Han är emellertid icke den enda, som citerat mig, utan det ha också högertalare ute på möten, både de större och de mindre profeterna — och först och främst de mindre — gjort för att särskilt på landsbygden därmed försöka skrämma en del personer från bondeförbundet. Jag har med anledning härav ansett mig skyldig att i någon mån korrigera herr Thorell. Mitt anförande i fjol var alldeles riktigt återgivet, men jag ber att få påpeka, att läget i fjol var annorlunda än läget är i år. Förra året hade bankoutskottet i valutafrågan uttalat, att man borde gå in för en linje som medförde prisförhöjning, men detta utskottets uttalande har i ingen eller ringa mån beaktats av de myndigheter, som handhaft denna fråga. Vidare hoppades man i fjol, att *industrien*, inklusive herr Lindman, skulle gå in för den inställningen att *icke sänka arbetarnas löner*, men detta har man icke beaktat. Man ser i stället huru fabrik efter fabrik och företagare efter företagare söker pressa *ned* arbetarnas inkomster och därmed *deras* köpkraft. Man började i huvudstaden, och så gick det löst vidare.

I dag har jag t. o. m. måst höra högerns ledare rösta emot ett sådant litet anslag — på några hundra kronor — till några gamla uttjänta soldater. Jag måste alltså bibringas den uppfattningen, att sparsamheten är nödvändig, när man icke ens kan ge f. d. soldaterna Östberg, Sjögren och Malmberg denna lilla pension på c:a 400 kronor på sin ålderdom. Men jag vet också, att herr Lindman är expert på det finansiella området. Det säger hela högerpressen, och när han säger, att statsfinanserna äro så dåliga, att man måste minska reservarbetarlönerna och taga från de sämst ställda i samhället, tror högerpressen detta.

Herr Thorell kommer här i dag och försöker tala mot att spara 20 miljoner åt statskassan, som enligt min mening bättre kunde användas till att ge arbete och bröd åt dem, som icke ha någon anställning och icke heller något levebröd, d. v. s. de arbetslösa och de sämst ställda i samhället.

Jag tror, att denna inställning håller. Därmed har jag ingalunda sagt, att jag för framtiden kommer att rösta för nedsatt index. Jag anser nämligen, att statstjänstemännens löner så fort som möjligt böra regleras och regleras på en gång så, att man varje år slipper denna eländiga »karusell», som herr Carlström talade om. De böra också regleras på det sättet, att en tjänsteman, som ägnat *hela* sin arbetskraft åt att fullgöra sina skyldigheter i det allmännas tjänst, för detta erhåller en *fullgod* avlöning, särskilt om han står i en lägre lönegrad.

I förhoppning om, mina herrar, att så skall ske och även i den förhoppningen, att herr Thorell på valmötena i sommar skall tala även om denna min in-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ställning, skall jag be att få yrka bifall till bondeförbundets reservation, som, därest den bifölles, skulle spara cirka 20 miljoner kronor.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Om icke här förts på tal ett namn, som fortfarande har en god klang i riksdagens andra kammare, skulle jag möjligen ha avstått ifrån att begära ordet, då jag från mina utgångspunkter strängt taget tycker, att denna debatt sköter sig själv utan att jag blandar mig in i den alltför mycket såsom representant för utskottet, men det var just de orden, som herr Hansson i Rubbestad fällde om min avlidne partivän Thors-son och tillämpningen av den mening, som han försökte lägga i det förslag, som vid det tillfället lades fram i riksdagen, som föranledde mig att begära ordet på nytt för att erinra om att det förslag, som herr Thorsson då lade fram, började med följande ord: »Dyrtidstillägget till statens tjänstemän har icke under någon period uppgått till sådant belopp, att full kompensation för den inträdda prisstegringen erhållits.» Är det icke så, herr Hansson i Rubbestad? Jag tror, att herr Thorsson skulle, bildligt talat, vända sig i sin grav, om han fick höra den tolkning av hans inställning till frågan om tjänstemännens löner, som herr Hansson i Rubbestad velat göra gällande vara den riktiga tolkningen. Jag får lov att även erinra om en sak, som herr Hansson i Rubbestad strängt taget själv bevisat riktigheten av. Han sade, att dyrtidstillägget under vissa perioder gått upp till, om jag icke hörde fel, 200 miljoner kronor. Det är möjligt att jag hörde fel, men herr Hansson nickar bifall, och då är det nog riktigt. Nå, hur är det ställt i dag? I dag går det upp till något över fjärdedelen av samma summa. Om man blott ville göra sig mödan att stava och lägga ihop finner man, att dyrtidstilläggen nu utgöra en bråkdel av vad de varit en gång, och att alltså, herr Hansson, statstjänstemännen fått följa med nedåt, samt att vidare den jämförelse, som han gjorde med reduceringen av lönerna på den allmänna löne marknaden, icke håller av det skälet, att statstjänstemännens löner automatiskt gå ned. Så ligger saken till i verkligheten.

När jag nu är inne på denna sak, skall jag be att få citera några siffror, som väl förmodligen te sig synnerligen avskräckande ur herr Hanssons synpunkt. Jag har här i min hand ett kollektivavtal mellan kungl. järnvägsstyrelsen och svenska järnvägsmannaförbundet samt svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet, varur jag blott skall citera några siffror, som visa, att statens myndigheter sannerligen icke äro så generösa, att det behöver sägas, att de anställda fått för mycket. Det står här, att banarbetare vid statens järnvägar skola hava en timlön inom ortgruppen A av 74 öre, i grupp B 80 öre, i grupp C 87 öre, i grupp D 94 öre o. s. v. — en kontinuerlig stegring, naturligtvis beroende på de olika orternas dyrhetsförhållanden. När jag sedan lägger till, att ungefär denna avlöning gäller i stor utsträckning vid de verkstäder, som sortera under statens järnvägar, och dessutom påpekar, att dessa löner för verkstadsarbetarna äro så avvägda, att dyrtidstilläggen anses ingå i lönen, begripa ju herrarna att det icke är fråga om några orimliga siffror. Sedan vill jag besvara en fråga som riktades till mig, därför att jag sade, att man vill ta ifrån statstjänstemännen och göra dem i många fall kanske lika nödställda som andra. Jag vidhåller att det är så. Jag har rivit ur ett blad ur ett gällande avlöningsreglemente för att ha till hands de exakta siffrorna, för den händelse exempelvis herr Hansson i Rubbestad skulle vilja titta på dem. Det är verkligen så, att en del börja med en årlig inkomst av 1,500 kronor, vilket utgör, herr Hansson, 125 kronor i månaden. Sedan är det en annan sak, som kommer till, nämligen att under dessa grupper finns det något, som heter tillfälligt och extra ordinarie personal, som får nöja sig med åtskilligt

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.) mindre lön. Vidare måste man konstatera, att den ordinarie delen av statstjänarna ha stora utlägg för sin änke- och pupillpensionering. De få därför aldrig ut hela sin lön, utan detta dras av på avlöningslistan.

Jag vill till slut som exempel ta banvakterna, eftersom jag under många år har fyllt den funktionen och även om jag nu icke längre gör det i realiteten. En banvakt vid de större enskilda järnvägarna har i dag som är fullt ut lika bra betalt eller snarare litet mera i vissa fall än motsvarande personal vid statens järnvägar. De ha, väl att märka, fått sina överenskommelser till stånd utan någon som helst strid.

Så till slut en sak, som jag ändå icke kan underlåta att föra fram i detta sammanhang. I statsutskottet ha vi bara för någon vecka sedan i anledning av en motion här ifrån andra kammaren skrivit, att statsmakterna borde gå in för en realprövning av såväl löner som arvoden. Det togs här i kammaren och det togs även i första kammaren. Alltså ha damerna och herrarna redan förut bestämt sig för att säga, att en utredning i detta fall anses ur riksdagens synpunkt vara önskvärd. Vad är det då vi hålla på att larma om här i dag, om det är så, att vi verkligen vilja ha en definitiv löneroglering. Jag ger herr Wallén fullkomligt rätt uti, att det skulle vara skönt att komma ifrån denna ständiga cirkus, som det kallats från något håll. Det var en gång en person, som var med i en lönerogleringskommitté som hade att utarbeta förslag om dyrtidstilläggets inarbetande i lönerna. Om jag icke minns fel — jag ber på förhand om ursäkt, ifall jag minns fel — var denne reservant i denna kommitté för den linjen, att man skulle arbeta in 14 procent i de fastställda lönerna. I dag har samma person visserligen förklarat sig komma att avstå från att delta i omröstningen, men om jag till slut säger, att det dyrtidstillägg, som det här är fråga om, är 8 procent, så förstå herrarna, att det har marscherat ganska fort nedåt för stora grupper av statstjänare.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag hade icke tänkt bidraga till debattens förlängning, men det är ett par yttranden, som ha fällt här av herr Nilsson i Hörby och som jag skall be att få fästa uppmärksamheten vid.

Det har slagits mycket på stora trumman i dag från bondeförbundshåll om nödvändigheten av att föra en sparsam statspolitik just nu, och jag ger dem fullständigt rätt i detta. Det är i allra högsta grad nödvändigt, att vi nu gå in för en verkligt god statshushållning, men med beklagande, måste jag konstatera, att jag under årets riksdagsarbete icke sett några verkligt allvarliga ansatser till detta från bondeförbundets sida. Budgetarbetet pågår ju nu som bäst och de av regeringen begärda stora krisanslagen behandlas i statsutskottet. Jag kan självfallet icke lämna några interiörer därifrån, men när vi komma fram till de förslag, som därav skola framgå, lär kammaren komma att finna, vilka det är, som verkligen på allvar ta sig an sparsamhetens uppgifter i nuvarande tid, högern eller bondeförbundet. Det skall icke behöva bli någon tvekan om den saken.

Herr Nilsson i Hörby ställde den frågan, och jag tror, att den har ställts i mera försiktiga ordalag även från annat håll: Var vill högern göra den besparing på 20 miljoner kronor, som vi nu här erbjuda genom att sänka dyrtidstilläggen enligt den strindlundiska reservationen? Vill högern ta det på reservarbetslönerna? Jag ber då att få svara det, att högern har icke väckt förslag om sänkning av anslaget till reservarbetarna. Det har icke från vårt håll framkommit något sådant förslag, och det lär icke heller komma något sådant under riksdagen. Vi ha emellertid

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 en hel rad av stora anslag på olika punkter i detta stora krisprogram, där jag tror, att det mycket lätt och utan olägenhet kan göras väsentliga besparingar. Vi ha till exempel anslaget till lån till enskild verksamhet, vilket anslag ju väsentligen är avsett för industriell verksamhet. Vi ha äskanden om stora anslag till byggnadsföretag av olika slag, och som icke äro motiverade av en tvingande nödvändighet just nu. Vi ha en hel rad av väldiga anslag, där just sparsamhetsynpunkten med fördel kan sättas in. Jag ber att särskilt till herr Strindlund, som ju här i dag gjort mycket starka och demonstrativa uttalanden om nödvändigheten av att staten sparar, få göra den erinringen, att han ju är i tillfälle att i statsutskottet göra en verklig insats för en sund och sparsam statshushållning. Att högern för en konsekvent sparsamhetspolitik torde herr Strindlund inte vara i ovisshet om.

Sedan skall jag be att få uttrycka min särskilda tacksamhet mot herr Nilsson i Hörby. Han förklarade klart och frankt, att avsikten med denna reservation var att ge högern en politisk tankeställare, som han sade, alltså avsikten med reservationen var inte att spara statens pengar utan avsikten var att på något sätt ställa högern emot väggen och söka politiskt-agitatoriskt utnyttja den sålunda tillskapade situationen. Jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse och tacksamhet för det synnerligen klagörande uttalande, som herr Nilsson i Hörby sålunda har gjort. Vi voro nog alla här i kammaren fullt på det klara med detta förut, men jag anser det likväl vara både nyttigt och glädjande att han här så oförblommerat sagt ut vad bondeförbundet avsett med denna reservation. Med den nära ställning, som herr Nilsson i Hörby intar till bondeförbundets ledare, tror jag vi kunna anse hans uppgifter på den punkten fullt auktoritativa.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Det vore ju egentligen icke erforderligt att lägga sig i denna debatt, ty det har ju klarats ut ganska tydligt vad syftet med densamma är och varför den kommit till. Om nu högern och bondeförbundet anse sig av taktiska skäl böra hålla på med att trola med varandra, så borde de kanske få göra det och till och med få taga vår tid i anspråk, vi som icke äro med i detta spel, men jag tycker ändå, att man borde kunna ta något annat ämne, när man skall roa sig på detta sätt, än att just välja de i statstjänst anställda befattningshavarna. Det är ju ändå en kår, som utför arbete åt staten.

När jag hörde en av bondeförbundets talare här, herr Hansson i Rubbestad, undrade jag verkligen, om det icke skulle vara klokt av bondeförbundet att helt enkelt föreslå, att statstjänarkåren skall avskaffas, ty av herr Hanssons uttalande kunde man icke dra någon annan slutsats än att den var enbart till utomordentlig skada för samhället.

Jag tycker, att även om bondeförbundet nu går här och ylar och tycker, att man fått något, som kan sätta högern i riktig klämma, så borde man tänka en smula på vad det är man talar om. Man talar här i alla fall om de löner, som tusentals människor skola ha att leva på. Jag rekommenderar herr Hansson i Rubbestad att försöka försörja sig och sin familj här i Stockholm till exempel på den lön, som en stationskarl har, för att nu ta en grupp, som utgör en mycket stor procent av hela antalet. Jag är ganska säker på att han även med bondeförbundarens ekonomiska sinne skulle komma att bita sig i tummen på det, om han skulle leva någorlunda människovärdigt. Det är alldeles säkert.

Herr Hansson i Rubbestad lämnade här en slags historieskrivning om dyrtidstilläggen. De hade varit 17 procent år 1917 och 15 procent år 1916, om jag nu minns rätt. Det skulle väl vara av intresse att också ge en historie-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
skrivning rörande jordbrukets ställning vid denna tid. Herr Hansson kunde ju ha talat om att då tog jordbrukaren 20 kronor kilot för smör. Sådant ha också statstjänarna i minnet.

När man tagit upp till diskussion ett spörsmål sådant som detta, så märker man, att det skett av partipolitiska skäl. Det utgör ett försök från bondeförbundets sida att komma åt högern. I går var väl förhållandet snarast det motsatta i den fråga, som då diskuterades. Emellertid borde man väl ändå sätta sig in i den realiteten, att det här gäller tusentals av de statsanställda, som ha fått sina löner så reglerade, att man har räknat samman grundlönen och dyrtidstillägget och fixerat grundlönen med hänsyn till att den sammanlagda inkomsten skall ungefär motsvara vad som utgår i ersättning för liknande arbete på den enskilda arbetsmarknaden. Om man nu här utan vidare, därför att bondeförbundet skulle vilja ge högern en smäll för den ståndpunkt, den intager i denna och andra frågor, skulle bifalla den reservation, som bondeförbundet här talar för, så skulle det ju innebära, att man utan något reellt underlag genomförde en förändring av lönevillkoren, så att dessa för dem, som arbeta åt staten, skulle bli avsevärt sämre än de villkor, som gälla på den enskilda arbetsmarknaden för samma arbete.

När man från bondeförbundshåll här har sagt, att detta gör man, som herr Wallén uttryckte det, för att man skall spara 20 miljoner kronor till statskassan, som skulle kunna användas för att bereda arbete och försörjningsmöjligheter åt de arbetslösa, skulle jag verkligen vilja fråga, om det är någon, som tror, att bondeförbundarna, därest de kunde få sin önskan igenom, komme att medverka till att några flera arbetslösa komma att få någon hjälp, eller att det komme att beviljas några större anslag till de arbetslösa än vad som eljest är ifrågasatt, eller att villkoren för åtnjutande av någon samhällets hjälp på något sätt komme att göras bättre än de för närvarande äro. Ingen människa tror något sådant. Ingen har kunnat taga på allvar vad som i denna debatt sagts från bondeförbundshåll, det är ganska säkert. Det gäller bara här en partipolitisk demonstration. Jag vill emellertid rekommendera dem, som önska sådana, att använda andra saker, som icke äro så utomordentligt viktiga som denna är, ty i längden går det icke. Då det gäller att definitivt taga ståndpunkt till vad som skall genomföras på detta område, lära nog bondeförbundarna få göra klart för sig, att de, som arbeta i statens tjänst, skola åtminstone ha så mycket, att de kunna försörja sig och leva på sin lön. Det kommer emellertid icke att bli fallet, därest man genomför sådana åtgärder, som nu från bondeförbundshåll blivit ifrågasatta.

Herr Thorell: Herr förste vice talman! När herr Nilsson i Hörby skulle ge mig en liten avbasning, var han tydligen ganska nervös. Han förflyttade sig hastigt och lustigt från det ämne, som vi tala om, och började tala om krisuppgörelsen från fjolåret och läste upp en ganska lång skrivelse, som han påstod vara ett referat av ett föredrag, som herr Petersson i Lerbäcksbyn hade hållit. Jag förstår icke riktigt vad det hade att göra med denna sak, och jag tror knappast någon av denna kammares ledamöter gjorde det. Jag skall emellertid icke längre hålla på att tala om den lya, som han omnämnde. Jag tror nog, att i den lyan voro nog bondeförbundarna ganska mycket med och dansade under sommarens strider. Jag skall i stället gå över till vad herr Hansson i Rubbestad yttrade.

Herr Hansson sade, att högern hade vänt sig emot förhöjningen av reservarbetarlönerna, och det var ändå en höjning, som i de flesta fall bara belöpte sig till 5 öre. För det första vill jag då påminna herr Hansson i Rubbestad om att ni vid början av förra årets riksdag stodo på en annan ståndpunkt än

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
ni gjorde, då den slutade. Ni motionerade ju då själva om sänkning av nödhjälpsarbetarnas löner, och varför skola ni då vara så hårda mot oss i det avseendet? För det andra vill jag nämna för herr Hansson i Rubbestad, att socialdemokraterna ha i en broschyr, som de ha utgivit till skydd emot sina meningsmotståndare till vänster, kommunisterna, i år framhållit, att det har blivit en höjning av lönen med i genomsnitt 54 öre per dag vid reservarbetena. Det rimmar ju icke riktigt bra med herr Hanssons i Rubbestad tal om en förhöjning med bara 5 öre, vilken uppgift jag för övrigt också har hört av min länskamrat herr Wallén under sommarens strider.

Så kommer jag till herr Wallén, som säger, att läget är något annorlunda i år. Ja, nog ser jag på bondeförbundarna, att läget är annorlunda. Det behöver man icke tala om här. Jag måste emellertid beklaga, att jag uppskattade honom för högt, då jag i mitt första anförande gjorde gällande, att herr Wallén stod kvar på fjolårets ståndpunkt. Beklagligtvis kom jag icke ihåg, att herr Wallén tidigare vid många tillfällen visat, att han icke har så svårt att ändra både sin politiska uppfattning och annat.

När emellertid herr Wallén här försökte ge amiral Lindman en känga, var han nog alldeles för djärv. Jag varnade honom för att ens använda detta ute i valstriden, men han hade verkligen djärvheten att taga upp saken redan i kammaren i dag. Herr Wallén, var vänlig och studera omröstningslistorna, som ligga här! Han skall då finna, att när det gällde änkan Carlgren och f. d. soldaterna i Bohusläns, Hallands och Kronobergs regementen, en hel del av bondeförbundarna ha röstat emot. Det kommer herr Wallén helt säkert att glömma att tala om på valmötena lika väl som han glömde det nu. Jag har bara hunnit läsa igenom början på listorna och har därvid funnit, att i fråga om änkan Carlgren röstade herrar Andersson i Dunker, Gardell i Stenstu och baron de Geer mot pensionen, och i fråga om soldaterna röstade Svensson i Grönvik, Gustafson i Vimmerby och Heiding emot. Det finns nog flera, men jag behöver icke nämna flera än dessa för att påvisa, vilka agitationsmetoder herr Wallén tillåter sig använda till och med i denna kammare.

Jag har, herr förste vice talman, intet vidare att yttra.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag har hört, att herr Nilsson i Hörby för en liten stund sedan med åberopande av vissa tidningsreferat skulle ha riktat ett angrepp mot mig och påstått, att jag skulle ha givit en mycket missvisande framställning av behandlingen av dyrtidstilläggen vid fjolårets riksdag. Då jag beklagligtvis icke hörde herr Nilssons i Hörby anförande och ännu mindre har tillgängligt det referat, som han åberopade, är jag redan av den anledningen icke i tillfälle att upptaga någon debatt med honom på den punkten. Jag har, herr talman, den uppfattningen, att det i allmänhet icke är så förfärligt mycket vunnet med att flytta de politiska debatterna från de politiska mötena ute i landet in i riksdagens kamrar, och jag tror, att jag handlar riktigt också från den synpunkten, om jag icke ingår i något bemötande av herr Nilssons framställning. I den mån jag har tagit upp denna fråga i föredrag eller tidningsartiklar, har det föranletts av uttalanden från andra sidan, sådana som följande i ett flygblad, som jag har här i min hand, ett flygblad, utgånet från den meningsriktning, som herr Nilsson i Hörby företräder, där det bland annat sägs om denna sak, att bondeförbundet vid fjolårets riksdag »nödgrades biträda högerns linje med ett cirka 40 miljoner kronor dyrare förslag».

I själva sakfrågan vill jag allenast säga, att jag livligt hoppas — för herr Nilssons i Hörby egen skull, för den meningsriktningens skull, som han företräder, och för riksdagens anseendes skull — att det finns starkare sakliga

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
skäl för den frontförändring, som han och hans meningsfränder nu företaga, än de uttalanden i politiska föredrag, till vilka han har hänvisat.

Herr **Lindman**: Herr talman! Den debatt, som pågått i detta ämne, har på det hela taget gjort ett ganska obehagligt intryck. Ärendet ligger alldeles uppenbart på det sättet, att det här icke är fråga om ett sakligt, utan om ett politiskt bedömande. Den hetsighet, som har uppstått i debatten gör det också för mig fullkomligt klart, att det är icke saklighet, utan det är politik. Jag ber endast att få uttala detta som min uppfattning efter att ha åhört denna debatt.

När man, som exempelvis en talare här har gjort, säger, att i den föregående gemensamma voteringen jag skulle ha röstat emot vissa underhåll till några f. d. soldater, så glömmar man, att bakom detta låg helt enkelt en stor principiell fråga. Bankoutskottet vet ju, att i samma ögonblick man tillstyrker en sådan sak som dessa understöd, betyder det kanske många hundratusentals kronor för andra, som icke hade kommit in med ansökningar om sådana understöd. En sådan argumentering, herr förste vice talman, imponerar icke det allra bittersta på mig. Det är ju bara demagogi, att säga på det viset. I sådana frågor brukar jag i regel följa bankoutskottet, därför att bankoutskottet sedan åratals tillbaka har trängt in i dessa saker. Det följer vissa principer. Naturligtvis förbehåller man sig alltid att kunna intaga en avvikande ståndpunkt. Men då skall det vara verkliga skäl. Sådana skäl kunna icke anföras mot den av bankoutskottet i dess utlåtande rörande den saken — vilket jag har här hos mig — förebrogta motiveringen.

Om herrarna i denna kammare vilja gå in för besparingar i stort sett och verkligen säga, att vi kommit så pass långt på det sluttande planet beträffande våra utgifter till följd av kända förhållanden, att vi hava en kapitalbudget vid sidan av den ordinarie budgeten, som slukar över 150 miljoner kronor och i vilken ingår en hel mängd anslag för många olikartade ändamål, om ni vill vara med på i denna kammare att göra ett verkligt besparingsprogram, ja, låt oss göra det då. Låt oss då också taga i övervägande, om det fordrar någon nedsättning av ämbets- och tjänstemännens löner. Men man skall icke, herr förste vice talman, hugga in på det i en reservation i statsutskottet och sedermera debattera det i kammaren på det sätt — jag understryker *det sätt* — som skett i dag, att man skall göra en sådan inbesparing på denna bestämda punkt, där det gäller statstjänstemännens löner. Nej, herr förste vice talman, låt oss då gå in för ett allmänt besparingsprogram. Men då skola också kammarens ledamöter vara med om att gå in för sparsamhet. Här nämnde herr Persson i Falla t. ex. anslaget för främjande av enskild företagsamhet, där understöd lämnas ut till industrier av det ena och det andra slaget, ett anslag, som jag för min del vill helt och hållet stryka. Jag vill icke vara med på det. Men äro herrarna med på att göra det? Om ni går igenom hela denna långa lista på anslag, som förekommer på denna kapitalbudget, skall ni finna, att besparingar kunna göras. Men nu kommer detta från en socialdemokratisk regering, som har ett program, enligt vilket man skall avhjälpa alla på grund av krisen uppkomna svårigheter genom att utvidga arbetsområdena med anlåtande av lånemedel, medel, som tagas på korttidsamortering, ett sätt att göra utgifter, som i grund och botten fördärvar hela vår statliga ekonomi, så att den, i stället för att hava varit grundmurad och fast, som den var till för några år sedan, verkligen kommer ut på ett gungande plan. Vill ni vara med på detta? Om inte — låt oss då diskutera, hur denna sak med besparingar skall ordnas. Men att hugga in, såsom här föreslås, på ämbetsmännens löner enbart finner jag vara oberättigat. Därvid stöder jag mig, som jag sagt i mitt förra uttalande, på ett utlåtande av ett enhälligt statsutskott vid den förra riks-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 dagen, i vilket deltog ledamöter, som här stå och tala precis tvärt emot vad de sade förra året, utan att de kunna påvisa, att sedan dess någon som helst förändring inträtt i de vid avvägningen av lönerna inverkan förhållandena.

Herr Nilsson i Hörby, vars anförande jag hörde, sade: Var vill man då spara? Jag har pekat på, var man skall spara. Här sitter statsutskottet i detta nu och beslutar om den ena statliga byggnadens uppförande efter den andra med lånade pengar, statliga byggnader, som, om det för tre år sedan varit fråga att taga dem på den vanliga, ordinarie budgeten, det aldrig fallit någon av herrarna in att gå med på att uppföra med lånade pengar, men där man nu flott och utan vidare bara vräker ut dessa pengar på ett sätt, som jag kallar slöseri. Det har heller aldrig varit den svenska riksdagens väg att gå den väg, som man nu går i statsutskottet, när det gäller sådana anslag.

Den vägen, herr talman, kommer att hämnas sig för eller senare. Jag kan nästan säga och profetera i detta ögonblick, att de herrar, som nu stå och tala i motsatt riktning, inom år och dag komma att få ändra sin taktik i detta avseende. Ni kunna helt enkelt icke vidhålla den, om ni icke skola bringa Sverige till ruin och undergång. Dit leder vägen. Kom ihåg, att här lägga vi ut, när förslaget angående arbetslöshetens bekämpande och lånebudgeten genomförts, ett belopp, som jag icke precis vet, vad det kommer att sluta med, men som kommer att bli ofantligt stort, och här ha vi då för dessa ändamål under två år lagt ut så mycket pengar, att våra efterkommande drabbas därav under de sex, sju år framåt, varunder de få vara med om att betala detta. Det kallar jag för slöseri. Men att honorera statens tjänstemän, det äro herrarna icke med på att göra, fastän ni voro det i fjol.

Jag vill till detta ytterligare tillägga, att när en talare, jag tror det var herr Nilsson i Hörby, talade om reservarbetena, så har från höger sida icke rests något krav på att pruta ett öre på de 46 miljoner kronor, som skulle anslås till reservarbeten. Icke ett öre! Det visar, att det, som yttrades från den ärade talaren på Malmöhusbanken, är oriktigt. Vad högern vill är att återföra människorna in i den naturliga produktionen. Det anse vi oss kunna göra endast genom att så småningom avveckla alla dessa saker. Varen säkra på, herr Nilsson i Hörby, herr Wallén och alla andra av herrarna, som talat för nedsättning av ämbetsmännens löner, att ni komma att få vara med om det också en vacker dag.

Härefter lämnades för kort genmäle ordet till

Herr **Wallén**, som anförde: Herr talman! Herr Lindman sade med tydlig hänsyftning på mig, att när jag påpekade den omständigheten, att han har nyss i den gemensamma voteringen röstat mot att några f. d. soldater skulle komma i åtnjutande av visst litet underhåll, så var det endast demagogi från min sida. Jag ber att bestämt få bestrida detta, och jag har med anledning av det begärt ordet.

Herr Lindman sade också, att han vid sitt ställningstagande därvidlag följt en princip. Tillmötesgående på den punkten skulle medföra, att många flera skulle komma att begära sådant understöd och det skulle kunna kosta staten hundratusentals kronor. Det är nog alldeles riktigt. Men just den omständigheten, att det är många, som befinna sig i samma brydsamma belägenhet, borde — så ser jag saken — föranleda, att man röstade för dessa understöd. Principen tycktes icke heller gälla i andra fall exempelvis beträffande nyss företagen omröstning om pension till en avskedad högre tjänsteman. Det bör finnas även inom högern något som heter rättfärdighetskänsla.

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Herr Andersson i Stockholm sade, att jag i mitt första anförande gjort gällande, att bondeförbundet ville avskaffa statstjänstemännen. Med anledning därav vill jag säga, att det är en bra underlig uppfattningsförmåga, som herr Andersson i Stockholm måtte ha, om han drar den slutsatsen av mitt anförande. Jag inser och erkänner lika väl som herr Andersson, att tjänstemännen äro nödvändiga och nyttiga för samhället. Men om jag har en annan syn på deras löneställning än herr Andersson, är det en annan sak. Jag menar, att de skola hava ordentligt betalt men till en sådan grad, som ur synpunkten av samhällets ekonomi är önskvärd.

Att vi från bondeförbunds- och jordbrukarhåll hava en annan syn på saken än herr Andersson är helt naturligt. Om man ser på statistiken hur inkomsten fördelar sig mellan olika näringsgrupper, finner man, att på varje individ inom jordbrukets grupp kommer en årlig inkomst av 560 kronor, medan det på varje individ inom löntagare- och tjänstemannagrupperna, kommer icke mindre än 2,400 kronor per år, alltså mera än fyra gånger så mycket på dessa som på varje individ inom jordbruksgruppen. Är det att undra på, om vi hava en annan syn på tjänstemännens löner än den herr Andersson förfäktar?

Nu frågade herr Andersson, huru bönderna gjorde 1916, då det var ont om livsmedel, och han sade, att de togo 20 kronor per kilo smör. Jag vill säga herr Andersson, att den saken bevakade riksdagen genom att åsätta ett maximerpris av 6 kronor per kilo smör. Tog någon jordbrukare mera, blev han genast bötfälld. Den saken ordnade sig nog.

Vidare frågade herr Andersson mig, hur jag tror, att det skall vara möjligt för en stationskarl i Stockholm att reda sig på den lilla lön han har. Han glömde emellertid nämna, hur mycket en sådan har. Men jag vill nämna, att han i högsta lönegrad, utan dyrtidstillägg har 3,144 kronor per år. Jag tror helt säkert, att det är många här i Stockholm, som få reda sig på mindre lön.

Medan jag har ordet, skall jag också be att få säga ett ord till herr Anderson i Råstock. Han sade med anledning av mitt första anförande, då jag åberopade förre finansministern Thorsson, att Thorsson skulle vända sig i sin grav, om han hörde, hur jag misstydde honom. I det sammanhanget citerade han ett uttryck i den statsverksproposition, som 1923 framlades angående dyrtidstilläggen. Han påstod där, att Thorsson gjort det yttrandet, att tjänstemännen aldrig någonsin varit kompenserade med dyrtidstillägg för de höjda levnadskostnaderna. Jag skall vädja till herr Anderson i Råstock att läsa igenom propositionen en gång till. Där står litet längre fram, att beträffande de lägre tjänstemännen måste man säga, att de äro redan kompenserade genom de höjda lönerna utan dyrtidstillägg.

Herr **De Geer**: Herr talman, mina damer och herrar! Då denna debatt började, var jag tyvärr icke närvarande vid de första orden, som föll, men tämligen i början befann jag mig på en av läktarna här uppe. Jag häpnade över det intresse, som förefanns i början av debatten och i fortsättningen också. Men jag kunde icke annat än också häpna över den ton, som jag måste säga rådde på många håll här i kammaren. Senare under debatten har det sagts, att man borde icke i kammaren föra in folkmötesutdrag och sådant. Detta ber jag att få på det livligaste instämma i. Men jag har också gjort den iakttagelsen, att man tycks ha den bestämda uppfattningen, att bondeförbundet, som med sin reservation väckt så mycket väsen denna gång, ovillkorligen icke skulle ha någon allvarlig mening med vad det i denna sak framhål-

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

lit. Jag tycker, att det är något egendomligt, att man skall vara så övertygad om den saken. Jag för min del är tvärtom förvissad om, att bondeförbundets män hava den fasta och bestämda åsikt som här framhållits och stå fast vid den. Det är naturligt, att så är fallet, därför att bondeförbundets män kanske mera än många andra äro i kontakt med folket ute på landsbygden och veta, hur man bland lantbrukarna i stora delar av landet är och länge har varit förvånad över dyrtidstilläggen, som skola behöva utgå i den grad, som de göra, under tider, då man på landsbygden icke kan förstå, att det är någon dyrtid.

Jag har tillåtit mig begära ordet särskilt av den anledningen, att jag vill åtminstone för min del bedyra, att jag kommer att rösta av övertygelse, då jag röstar för en minskning av dyrtidstilläggen. Jag hör till dem, som äro övertygade, att det är synnerligen beklagligt, att man skall behöva ifrågasätta en nedsättning av vissa tjänstemäns dyrtidstillägg. Men jag kan icke förstå annat än att det är berättigat i den nuvarande svåra tiden. Det har sagts från visst håll med sådant förakt, att beträffande de 20 miljoner kronor, som bondeförbundet tänker sig kunna spara in, man naturligtvis icke på vårt håll avser, att de pengarna skola komma de arbetslösa till godo. Men, mina damer och herrar, varför är det så säkert, att bondeförbundet icke kan hava den allvarliga uppfattningen? Det är tydligt, att om man kan göra en om än trång nedskärning, så kan man dock få större utsikter att gå dem till mötes inom landet, som verkligen ha det svårt ställt, t. ex. de arbetslösa.

Det har sagts från mycket framskjutet håll bland högerns talare, att med den politik, som inleddes vid den förra riksdagen, man ovillkorligen måste föra landet till ruin och undergång. Jag tycker, att det är väl starka ord. Är det alldeles säkert detta, att man icke bedriver en klok politik, om man under nuvarande tider går in för att rättvist bedöma och hjälpa dem, som behöva hjälp. Jag försäkrar kammaren, att det är stora skaror av småbrukare i landet, som behöva hjälp minst lika mycket som de, som här dragits fram som exempel. Man har sagt under debatten, att vissa järnvägstjänstemän ha det svårt, de få t. ex. betala till sin änke- och pupillkassa o. s. v. Ja detta är givet! Men om man bedömer saken rättvist, skall man nog säga, att bondeförbundet icke vill sträva efter orättvisa utan söka att efter allvarligt bedömande i sin mån bidra till så stor rättvisa som möjligt för alla grupper. Jag är för min del övertygad om, mina damer och herrar, att om bondeförbundets önskan i detta fall skulle gå igenom, det alls icke skulle bidra till föra landet ut i ruin och undergång. Bondeförbundets män vilja med all säkerhet icke en sådan sorglig utgång, utan deras strävan är att efter noggrant bedömande föra landet icke till ruin och undergång utan ut ur krisen på bästa möjliga sätt.

Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Andersson* i Dunker.

Herr **Nyblom**: Herr talman! Då det här uti debatten ifrån högerhåll gjorts det påståendet, att bondeförbundet i sin politik icke skulle ha tagit hänsyn till sparsamhetssynpunkterna, och man i det avseendet hänvisat till förra årets krisuppgörelse och budgetsituation, anser jag det nödvändigt att till kammarens protokoll få en del fakta antecknade, vilka måste stå där, om icke uppgifterna i debatten skola stå oemotsagda.

Man bör då först och främst betänka, att när vi samlades till förra årets riksdag, fanns i den löpande hamrinska budgeten en brist på 118 miljoner

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
kronor, som vi i första hand måste täcka. Herrarna torde erinra sig, att vi för detta ändamål togo 83 miljoner ur rusdrycksmedelsfonden och 35 miljoner ur fonden för statsskuldens amortering. När finansministern hade att uppgöra sin budget för 1933/1934, fanns det en brist mellan beräknade inkomster och beräknade utgifter på 143 miljoner. Detta klarade finansministern av på det sättet, att han skrev ned utgiftsposterna med 76 miljoner och skaffade nya inkomster till ett belopp av 67 miljoner. Vid denna tidpunkt, då han balanserat budgeten, fanns det emellertid icke högre anslag i skattebudgeten till arbetslöshetens bekämpande än 5 miljoner kronor, och då hade vi ändå 190,000 arbetslösa i landet. En upplåning var i den situationen fullkomligt nödvändig och kunde icke undvikas. Som bekant beslöt riksdagen en upplåning av 125 miljoner med korttidsamortering. Högern stannade vid 107 miljoner. Skillnaden var alltså endast 18 miljoner, och högern hade även den måst gå in för lånelinjen. Man bör erinra om dessa fakta, därför att de annars kanske bli bortglömda. Det var inte på det sättet, att vi bondeförbundare förde någon särskild slöseripolitik, utan vi ville se till, att icke de stora utgifterna för arbetslöshetens bekämpande skulle komma att vältras över på kommunerna i stället för att bäras av dem, som ha bättre rygg att i nödtider bära bördorna. När vi stå inför årets budgetsituation, måste vi betänka, att budgeten, sådan finansministern lagt fram den, balanserar på 1,050 miljoner kronor. I denna siffra är en upplåning på 241 miljoner kronor förutsatt. Vi äro även i år nödsakade att med hänsyn till arbetslösheten sätta i gång stora arbeten. Vi äro också nödsakade att spara, där det överhuvud taget är möjligt att spara. Här finns nu — med bifall till bondeförbundsreservationen rörande tjänstemännens dyrtidstillägg — en möjlighet att spara 20 miljoner kronor, och det är en sparsamhet som kan försvaras. Jag tror emellertid inte, att man kan försvara vilken sparsamhet som helst — t. ex. i fråga om anslagen till allmänna arbeten eller de anslag, som skola användas för att försörja dem i samhället, som icke ha någon inkomst och icke ha något arbete. Skola vi spara, skola vi göra det på en punkt, där sparsamheten verkligen kan sättas in, och jag tror att bondeförbundets ställning i denna fråga mycket väl kan försvaras.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag vill i anledning av herr Lindmans yttrande säga, att en sak tyckas vi vara ganska eniga om, nämligen att det måste göras en begränsning i statsbudgeten.

Herr Lindman klandrade oss, som deltagit i statsutskottets arbete, för att vi icke gått in för något bestämt sparsamhetsprogram. Jag tycker, att herr Lindman, som är så nära lierad med dem från hans parti, som sitta i statsutskottet, skulle veta, att jag för min del angivit ett principprogram, efter vilket jag velat försöka avväga de olika anslag, som äro äskade i anledning av den rådande krisen. Jag har i detta angivit, att jag vill vara med om all möjlig sparsamhet, framför allt då med statens medel. Men jag vill inte gå så långt, att man genom inskränkningar i statens verksamhet på detta område skall övervältra utgifterna på kommunerna. I en hel del anslagsfrågor har jag därför icke kunnat gå lika långt i fråga om nedprutningar som herr Lindman och hans meningsfränder. Detta gäller bland annat de byggnader, som nu satts i gång för att man, såsom herr Lindman mycket väl vet, vill ha en större statlig verksamhet under tider, då den enskilda är inskränkt, för att på den vägen kunna lindra något i den rådande arbetslösheten. Även från det håll, herr Lindman företräder, har man ju gått med på en mängd av dessa anslag. Det är bara fråga om en avvägning så att säga, en fråga om hur långt man i det speciella fallet vill gå. Jag har icke hört någon utformad

Ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)
 programförklaring från högerns sida, men jag konstaterar att, då det gäller åtgärder för lindrande av arbetslösheten, man på högerhåll går mycket, mycket längre i prutande, och man motiverar detta med kravet på sparsamhet, samtidigt som man nu motsätter sig vårt förslag om en besparing, som vi i det nuvarande finansiella läget anse skäligen.

Herr Nilsson i Hörby: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett yttrande, som herr Petersson i Lerbäcksbyn hade. Han sade, att vi här i kammaren icke skulle draga in uttalanden och resolutioner, som gjorts på olika politiska möten ute i landet. Jag ger herr Petersson i Lerbäcksbyn fullkomligt rätt i detta, bara vi få veta hur det nu skall vara. Ty detta skall väl inte bara gälla bondeförbundet. Jag vill peka på, att herr Thorell nyss uti två anföranden talat om valmöten ute i landet, om herr Wallén och hans uttalanden etc., och det är nog många, som varit med om den saken.

Så var det herr Persson i Falla, som förklarade, att han var så glad över, att jag meddelat avsikten med bondeförbundsreservationen i dyrtidstilläggsfrågan. Ja, jag vill säga honom, att det roar mig verkligen att för en gångs skull kunna glädja en så allvarlig högerman som herr Persson i Falla.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Alexander Nilsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Strindlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 120, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Alexander Nilsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 121, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående provisoriskt dyrortstillägg m. m. åt vissa befattningshavare i statens tjänst; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 7.

*Ang. avtal
 mellan staten
 och Luossavaara-
 vaarabolaget
 m. m.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 27 april 1934 avlåten proposition, nr 270, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsråds-

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
 protokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund träffa avtal i enlighet med vid propositionen fogat förslag.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 207, inom första kammaren av herr *Sandström m. fl.* och den andra, nr 412, inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*;

dels ock två ävenledes likalydande motioner, väckta den ena, nr 372, inom första kammaren av herr *Asplund m. fl.* och den andra, nr 649, inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.*

Utskottets hemställan innefattade,

I. att riksdagen måtte

a) bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag; och

b) i anledning av motionerna I: 207 och II: 412 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande åstadkommande under gemensam medverkan av därav intresserade olika parter av en krossverksanläggning å Svartön; samt

II. att motionerna I: 372 och II: 649 måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det finns några skäl till att jag med några ord vill motivera min uppfattning om den proposition, som riksdagen nu går att behandla. Det förhåller sig nämligen dels på det viset, att det göres gällande, att denna proposition kan få stor betydelse för de väljare, som jag i stor utsträckning företräder, och dels också på det viset, att denna fråga har ett betydande allmänt intresse. Jag gör icke anspråk på att kunna anses ha trängt in i alla de hemligheter, som denna proposition döljer, och jag tror, att de ledamöter av kammaren äro ganska lätt räknade, som äro beredda att förutsäga konsekvenserna utav denna proposition. Jag bara erinrar om en liten händelse några dagar sedan, då en del riksdagsmän diskuterade denna fråga tillsammans med representanter för vissa kommuner. En av regeringspartiets riksdagsmän förklarade då, att han för sin del med all respekt för statsrådet Wigforss' sakkunskap icke trodde, att det var så stor vinst med att diskutera detaljerna i denna fråga med honom, utan att man i en dylik diskussion borde vända sig till den expert inom finansdepartementet, som gjort upp detta förslag. Den farhåga, som vederbörande riksdagsman sålunda uttalade, är säkerligen ganska motiverad. Jag understryker för min del ännu en gång, att jag icke gör anspråk på att kunna anses ha trängt till botten med frågan om detta malmavtal eller det förslag, som här skall diskuteras, men vill dock här anföra några synpunkter.

Det gäller ju här som bekant en fråga om en av Sveriges största råvarutillgångar, nämligen de norrländska järnmalmfälten. Rätten att exploatera denna råvarukälla har ju tidigare varit föremål för strid mellan å ena sidan de s. k. allmänna intressena och å andra sidan bolagets intressen. Denna rätt reglerades redan, såsom också i propositionen framhållits, genom 1907 års malmavtal, enligt vilket staten blev formellt åtminstone hälftendelägare. Men staten fick genom detta avtal rätt till en utdelning, som var väsentligt mycket mindre än den, som den privata ägaren, nämligen Grängesbergsbolaget, skulle ha. Jag har redan tidigare i denna kammare erinrat om en utredning, som publicerats i tidningen Fackföreningsrörelsen troligen i januari

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
1932. I denna utredningen påvisades, att sedan 1908 hade staten erhållit ungefär 1.4 miljoner kronor årlig utdelning från LKAB, medan den andra hälftendelägaren, Grängesbergbolaget, hade erhållit nära 14 miljoner kronor. Medan staten fick ungefär 3.5 procent i utdelning på aktiekapitalet, fick Grängesbergbolaget nära 25 procent. Den utredning, som sålunda gjorts, omfattade tiden från och med 1908 till och med 1931. Uppgårelsen från 1907 betydde sålunda, att det hälftendelägarskap, som staten tillerkänts, i verkligheten var högst formellt. Detta malmavtal betydde för Grängesbergbolaget, det vill säga de privata intressena i LKAB, väldiga profiter, medan staten fick en ringa del av utdelningen. 1907 års avtal betydde ju dessutom, att man sköt på framtiden frågan om statens övertagande av hela exploateringen av dessa malmfält däruppe i Norrbotten. Det betydde vidare, att man garanterade bolaget, att man icke skulle ta några exporttullar, och slutligen — vilket kanske framför allt var det för bolaget mest väsentliga i framtiden — att man garanterade bolaget mycket obetydliga fraktsatser, eller med andra ord en mycket gynnsam position i förhållande till de övriga befraktarna på malmbanan.

Detta malmavtal, enligt vilket staten skulle från och med 1932 erhålla principiellt samma rätt till utdelning som Grängesbergbolaget, justerades ju 1927 med det avtal, som då träffades. Jag erinrar kammaren om ett meddelande, som gick genom den svenska tidningspressen, när den svenska riksdagen behandlade 1927 års malmavtal. Man meddelade nämligen, att bland läktarpubliken befann sig ingen mer och ingen mindre än Ivar Kreuger. Jag hävdar bestämt, att 1927 års malmavtal i mycket hög grad var dikterat av Ivar Kreugers vilja, ty Ivar Kreuger var ju redan då den, som i verkligheten hade trådarna i Grängesbergbolaget i sina händer och som använde sin position i bolaget för sina egna intressen. Denna 1927 års justering betydde ju, att man väsentligt ökade brytningsrätten för bolaget, att staten fick principiellt samma rättigheter till utdelningen av profiten, att frågan om inlösen av företaget från statens sida sköts på framtiden och slutligen — och detta understryker jag ännu en gång — att malmbanan eller statens järnvägar garanterades ersättning för driftskostnad, förräntning av anläggningskostnad och avsättning till förnyelsefonden. Därjämte infördes i avtalet en annan mycket väsentlig bestämmelse, i det att man fastslog, att någon fondering utöver fonderingen till reservfonder, som ju är i lag föreskriven, icke skulle behöva förekomma.

Detta malmavtal ledde till en väldig expansion däruppe. Bolaget lånade upp väldiga summor. Man förbättrade den tekniska utrustningen i mycket hög grad, samtidigt som man under några år gav väldiga utdelningar. Bestämmelsen om att man icke behövde fondera möjliggjorde ju de väldiga utdelningar, som under denna period gavs de privata aktieägarna. Detta gick emellertid icke längre än till dess krisen satte in. Då ställde bolaget återigen krav på en ny justering av avtalet. Vi fingo så 1932 års avtal. Detta betydde ju bland annat, att staten satte in en massa pengar. Man tecknade för 15 miljoner kronor aktier, vilka betalades till dubbel kurs för att man på det sättet skulle få 15 miljoner till reservfonden för mötande av vissa utgifter. Man beviljade bolaget uppskov med inbetalande av royalt och frakttillägg, som man tidigare i 1927 års malmavtal hade överenskommit om. Men man fastslog också att royaltyn och frakttillägget skulle vara inbetalda i och med utgången av år 1936. Vidare ändrade man ju bestämmelsen från 1927 om fonderingen av vissa medel på det sättet, att bolaget hädanefter skulle fondera medel i viss utsträckning, en bestämmelse, som man nu efter vad jag kan se, i och med detta nya avtal, som här utav regeringen föreslås, ånyo

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)

kommer att ändra. Man fastställde ju också principiellt en sådan ordning för befraktningen på statens järnvägar, att om bolaget fraktade ut mycket malm, vilket man ju förutsatte redan i 1927 års malmavtal, skulle detta medföra att frakterna skulle bli förhållandevis mycket lägre per ton, medan om motsatsen skulle bli fallet, frakterna skulle bli betydligt högre.

Nu har det inte gått mer än två år, sedan detta malmavtal träffades. Ja, jag erinrar för övrigt om, hurusom det i själva verket icke gick mer än några månader, ty redan i januari månad året därpå gick man i den statsverksproposition, som då förelades riksdagen, och i och med de förslag, som regeringen därvid framförde, i princip in för att upphäva avtalet från 1932. Det påpekade ju också av järnvägsstyrelsen i den promemoria, som är bifogad propositionen, att man i och med den ordning, som fjolårets riksdag beslöt, i praktiken upphävde en mycket väsentlig del av 1932 års avtal. I det avtal, som regeringen nu föreslår, upphäver man i verkligheten de tidigare bestämmelserna om frakttillägg och detta icke bara för tiden till 1936 utan också retroaktivt eller åtminstone från den 1 oktober 1933. Man upphäver vidare i praktiken bestämmelserna om, att bolaget skall betala till staten royalty för den malm, som bolaget skeppar ut. Man har visserligen en bestämmelse om, att royalty i fortsättningen skall utgå, därest skeppningen överskrider 3 miljoner ton per år, en bestämmelse, som med nuvarande skeppning och, såsom läget ter sig åtminstone i dag, i verkligheten icke innebär någon som helst förpliktelse för bolaget gentemot staten.

Nu har man emellertid ifrån regeringens sida hävdad, att det är nödvändigt att ändra detta malmavtal, som man träffade år 1932, och som man redan delvis ändrade 1933, bland annat därför — jag tror detta står på sidan 9 — att bolaget eljest antagligen skulle inskränka malmbrytningen däruppe, då bolaget icke kan ha intresse av att lagra malmen nere vid hamnarna, och emedan bolaget måste skaffa sig en massa likvida medel för att kunna likvidera sin skuld till staten 1936 eller i själva verket 1937, en skuld, som kanske belöper sig till inemot 30 å 40 miljoner kronor. Bolaget hävdar också för sitt vidkommande samma synpunkter såsom det avgörande för kravet på en justering av malmavtalet. Jag kan icke inse att detta är annat än tomma talesätt, ty man har ju i det nya förslaget till malmavtal fastslagit, att, så länge bolaget uppvisar förlust eller bara urgerar en sådan förlust, behöver det icke betala någon royalty till staten. Redan detta gör ju, att bolaget under denna övergångstid icke har intresse av att få fram en bokföringsmässig vinst. Bolaget har tvärtom intresse av att lagra vissa kvantiteter malm nere vid hamnarna för att på det viset kunna bokföringsmässigt redovisa en förlust. Vidare är det ett faktum att bolaget i sin strid med arbetarna har det allra största intresset av att skaffa sig betydande malmlager vid hamnarna. En strid blir därigenom från arbetarnas sida gentemot bolaget nästan hopplös, så länge bolaget har dessa malmlager att disponera över, förutsatt att ej gruvarbetarna kunna få hamnarbetarna i sympatiaktion, vilket visat sig mycket svårt eller nästan ogörligt, åtminstone när det gäller de båda mest betydande hamnarna samtidigt. Just båda dessa skäl göra ju, att den förevändning, som man här angivit för en justering av malmavtalet, icke har någon reell grund, utan det finns andra fakta, som här spela in.

Ett par ord torde sägas om statens järnvägars ställning i denna fråga. Genom det nya malmavtalet kommer att till stor del förändras den tidigare bestämmelsen, att statens järnvägar skall garanteras för förluster, som kunna uppstå där uppe. Redan i det avtal, som uppgjordes 1907, har bolaget garanterats mycket betydande fraktrabatter, och dessa fraktrabatters betydelse be-
lyses ju också i den promemoria, som järnvägsstyrelsen har bifogat proposi-

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
tionen, där man påpekar, att bolaget har på linjen Kiruna—Riksgränsen icke mindre än 50 % billigare frakter än andra befraktare, och att bolaget på linjen Malmberget—Luleå har icke mindre än 63 % billigare frakter än vad övriga befraktare hava på dessa banor. Detta visar ju vilken gynnsam position som bolaget har gent emot andra befraktare, och det har det därför att bolaget på något sätt skulle anses vara ett halvstatligt bolag, däri staten är intresserad. Faktum är, att den lilla utdelning, som bolaget har givit åt staten i verkligheten har kompenserats mångfaldigt genom de fraktbestämmelser och fraktrabatter, som bolaget har kunnat vinna genom de olika avtal som uppgjorts. I verkligheten ha alltså dessa bestämmelser, dels om statens andel i profiten och dels om bolagets malmfrakter, varit en metod att gynna Grängesbergsbolaget och ge detsamma mycket gynnsamma exploateringsvillkor för dessa malmfyndigheter och ingenting annat.

Det måste också i det sammanhanget sägas ett par ord om kommunernas ställning. Det är ett faktum, att genom det malmavtal, som man beslöt 1927, förändrades läget mycket väsentligt för kommunerna. I fjol fick riksdagen här t. o. m. fatta ett beslut, som innebar att man gav dessa kommuner och landstinget i Norrbotten rätt att behålla vissa skattemedel, som de hade uttaxerat på royalty, men icke beslutat detta på något annat sätt, än att det hela skulle anstå tills vidare, tills man slutligen bestämt, hur det skulle bli med dessa olika frågor.

Man har från kommunernas sida där uppe nu uppvaktat de norrbottniska riksdagsmännen och jag förmodar även regeringen med några synpunkter i anledning av den nu förevarande propositionen. Man påpekar exempelvis, att bestämmelsen att bolaget icke längre behöver betala royalty till staten för 3 miljoner ton malm i verkligheten betyder, att dessa kommuner och landstinget komma att undandragas ett beskattningsunderlag på icke mindre än 4½ miljoner kronor per år, som på det sättet undgår att bli beskattat. En sådan väldig minskning av skatteunderlaget för kommunerna och landstinget där uppe i Norrbotten måste ju få nästan katastrofala verkningar. Det är intet tvivel om den saken. Man framförde den synpunkten, att de frakttillägg, som bolaget i gengäld för dessa förmåner skulle få betala, för den händelse att dess produktion översteg 3 miljoner ton per år, i stället för att kallas frakttillägg skulle benämnas amorteringsavgift. Man menar nämligen att det i skattetekniskt avseende är en väsentlig skillnad på uttrycken frakttillägg och amorteringsavgift. Frakttillägg skulle nämligen icke kunna beskattas av vare sig kommunerna eller landstinget, medan däremot en amorteringsavgift ingick som vanligt beskattningsbart objekt. I en motion av herr Hage här i andra kammaren ha också framförts samma synpunkter, men varken finansminister, regering eller statsutskott har velat lyssna på det uttalandet. Man skjuter undan den saken till framtiden och uttalar bara en förmodan, att det kan väl icke bli fråga om att dessa medel icke skola bli föremål för beskattning.

Rent principiellt måste man säga, att det är dock ett underligt avtal, som man skriver, när man skjuter på framtiden sådana frågor, som i viss mån kunna bli föremål för politiskt avgörande, ty både frågan om royaltyn, nämligen tolkningen av beslutet från 1927 års malmavtal, liksom frågan om dessa medel kunna ju bli föremål för politiskt avgörande vid de riksdagar, som senare komma att behandla saken. Det ligger här också nära till hands just att antaga, att den formulering, som man givit denna proposition, kommer att ge bolaget åtminstone formellt vissa grunder, vissa möjligheter för att undandraga kommunerna och landstinget den beskattning, som här gäller, förutom det att staten också kan hava ett motsvarande intresse. Beskattningen av

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)

royalty har exempelvis överklagats av staten, och den har också fått rätt gentemot kommunerna och landstinget där uppe.

Man utlovar också i propositionen frikostigt, att därest bolaget skulle få svårigheter, skola statsmakterna vara villiga att lämna ännu flera pengar, väl antagligen i form av räntefria lån, för bedrivande av dess verksamhet. Jag har den uppfattningen, att det avtal, som man här förelägger riksdagen, i verkligheten ingenting annat är än ett försök att vinna en frist för att förbereda ett avgörande, varigenom man helt upphäver 1927 års malmavtal, nämligen bestämmelserna om fraktavtalet och royaltyn. Det är icke moget ännu för bolaget att flytta fram positionerna så långt, men genom dessa bestämmelser, varigenom bolaget befrias från att i januari 1937 betala ut 30 å 40 miljoner kronor till staten, varigenom man får uppskov på dessa frågor, och varigenom man genom dessa bestämmelser skaffar sig ett rådrum, kan man vid en lämpligare tidpunkt senare skjuta fram hela frågan om att upphäva t. o. m. de för staten förmånliga men med hänsyn till förhållandena relativt obetydliga förmåner, som man här genomfört.

Det är också en annan sak, som jag här måste göra riksdagen uppmärksam på — jag tror ju icke ett ögonblick, att riksdagen kommer att lyssna till eller taga hänsyn till dessa farhågor, men jag har i alla fall fredat mitt eget samvete. Det ställes nämligen här i propositionen i fråga om brytningen i utsikt en dispensrätt — man vet ju icke hur stor — en rätt åt bolaget att inskränka driften i Malmberget och i stället öka densamma proportionellt i Kiruna. Som bekant är Kiruna ur profitsynpunkt självklart fördelaktigare för bolaget än vad Malmberget är. De sista siffrorna jag har äro från 1929. De visa, att en gruvarbetare i Kiruna presterade icke mindre än 14.7 ton järnmalm per dag men en i Malmberget endast 4.4 ton järnmalm. Det beror icke därpå, att Malmbergsarbetaren utför mindre arbete än Kirunaarbetaren, utan därpå att Kirunamalmen är renare och att det är tekniskt fördelaktigare att bryta densamma. Det föreligger alltså här faktiskt hos bolaget ett betydande intresse att förlägga sin produktion till Kiruna och inskränka produktionen i Malmberget. Det skulle ju betyda rena katastrofen för mellan 1,000 och 1,500 arbetare, som ännu äro bosatta i Malmberget, och den formulering, som finansministern har givit i sin proposition, gör det motiverat att ställa frågan, om man verkligen ämnar slå igen i Malmberget, om icke detta malmavtal kommer att leda till att man slår igen eller inskränker driften i största möjliga grad i Malmberget, för att i stället öka densamma i Kiruna?

Dessa anmärkningar och dessa synpunkter har jag velat framföra till den proposition, som här har förelagts. Från några högermotionärers sida har också framförts förslag om att staten eventuellt skulle hjälpa bolaget att uppföra en malmkross nere på Svartön, och statsutskottet har ställt sig välvilligt och föreslår att åtminstone frågan utredes. Det ligger icke till på det viset, att det åtminstone ur arbetarnas synpunkt för närvarande skulle vara något intresse, att det göres en malmkross på Svartön. Den kommer nämligen icke, såvitt jag kan förstå, att öka bolagets skeppning över denna svenska hamn av de enkla anledningarna, dels att Narvik ju är isfri året runt och därför är mycket fördelaktigare, men dels också på grund därav, vilket väger tyngst, att det är betydligt billigare för bolaget att frakta sin malm över Narvik än över Svartön. Det gör alltså, att bolaget under vanliga förhållanden säkerligen icke kommer att utnyttja en sådan malmkross för att frakta Kirunamalmen ner till Svartön, men i en situation får det betydelse, om nämligen det blir strejk bland arbetarna i Narvik, som inträffade i fjol där uppe. I den situationen har bolaget ett mycket stort intresse att frakta ned sin malm över Svartön, och det möjliggöres, om man då har en malmkross där nere, som kan bearbeta mal-

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)

men för att man skall kunna skeppa den. I verkligheten innebär alltså hela detta krav, som nu statsutskottet ställt sig sympatiskt till, ingenting annat än att man vill ge bolaget subsidier för att stärka dess möjligheter att besegra arbetarna i de konflikter, som ju äro oundvikliga där uppe i malmfälten.

Då alltså denna proposition enligt min mening i verkligheten icke kommer att befördra möjligheterna att hålla i gång driften där uppe, då den vidare betyder en fortsättning och en skärpning av bolagets profiterande dels på en av Sveriges rikaste malmtillgångar men dels också på skattedragarnas och på det s. k. allmännas intressen i dessa frågor, och då jag är bestämt övertygad om att detta är en etapp för att flytta fram positionen ändå längre, har jag icke ansett, att jag ur arbetarsynpunkt kan hava något intresse av att denna proposition blir bifallen av riksdagen. Jag yrkar därför, herr talman, blankt avslag på utskottets utlåtande och på regeringens proposition.

Herr Hage: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå den föregående talarens uppfattning i denna fråga, ty hans allmänna politiska inställning är den: — ju sämre, dess bättre. Ju mindre man gör för att överhuvud hålla uppe gruvdriften i Norrbotten, dess bättre är det, ty desto större blir jäsningen och desto bättre går det kanske för kommunistiska partiet. Från *den* utgångspunkten tycker jag, att hans inställning är fullständigt riktig, och det hade varit förvånansvärt, om han slutat med att yrka bifall till propositionen. Jag har emellertid en annan inställning till denna sak, och jag skall därför säga några få ord.

Jag skall då icke ge mig in på något slags historik, som den föregående talaren gjorde med avseende på vad som hänt i denna fråga under gångna tider. Jag skall uteslutande uppehålla mig vid vad som nu föreligger till behandling, d. v. s. Kungl. Maj:ts proposition och statsutskottets utlåtande, och jag skall passa på att i det sammanhanget tacka statsutskottet för att det välvilligt har upptagit några motioner, som ha framkommit från Norrbottenshåll. Man har exempelvis varit med om att understryka, att det skulle vara önskligt, om det komme till stånd genom samarbete med bolaget en malmkross i Luleå, och jag är icke så misstänksam att jag tror, att bakom detta ligger en undermening från motionärernas sida, att de framfört denna motion för att i en konflikt bolaget skulle få hjälp mot arbetarna. Jag vill säga i det sammanhanget, att tillkomsten av en sådan kross vid Svartön minskar väl ändock i någon mån anledningen för bolaget att sända malmen över Narvik. Med andra ord sagt, även om det alltjämt är fördelaktigare att skicka en del av malmen över Narvik, så uppstår det väl åtminstone något plus till fördel för Luleå genom tillkomsten av en malmkross där. Jag tror alltså, att när utskottet i det sammanhanget har gjort ett visst uttalande om att en sådan malmkross bör komma till stånd, så har utskottet också i någon mån uttalat sina sympatier för — jag tolkar utskottets uttalande på det sättet — att det skall åstadkommas och tillses att malmen i någon utsträckning går över svensk hamn. Ur den synpunkten skulle jag alltså vilja säga, att jag är glad över, att utskottet velat vara med om detta förslag.

Vidare har utskottet också uttalat den förväntan, att man gör något för att förhindra att skatteinkomsterna från bolaget minskas för kommunerna. Det är ett faktum — som också berörts av den föregående talaren — att med en viss hänsynslös tolkning av skattelagstiftningen komma dessa kommuner, som det är fråga om, särskilt malmfältskommunerna, liksom även landstinget i Norrbotten, att lida betydande nackdelar. Nu har i alla fall utskottet med anledning av väckta motioner sagt ifrån, att man förutsätter, »att de av gruvdriften berörda kommunerna ej genom detta nya avtal ställas i beskattnings-

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)

hänseende ofördelaktigare än tidigare — — —», d. v. s. utskottet har dock i alla fall på det sättet understrukit, att utskottet finner det rimligt och riktigt, att man på ett eller annat sätt i nämnda hänseende — jag inbegriper häri även landstinget — tillgodoser dessa kommuner. Från den utgångspunkten kan jag icke annat än vara tacksam för ett sådant uttalande. Och jag är övertygad om att ett sådant uttalande från statsutskottet måste betyda någonting. Jag kan icke resonera på det sättet, att här kommer ett sådant uttalande att icke betyda någonting alls, som den föregående talaren ville göra gällande.

Det var emellertid mest för en annan sak som jag begärde ordet. Det är nämligen på det sättet — det snuddade även den föregående talaren något vid — att det existerar en del smågruvor bredvid Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags gruvor; det är Frejagruvan, Koskullskulle och Tuolluvaara gruvaktiebolag. Dessa smågruvor hava gjort framställning om minskade eller lindrigare fraktsatser, och jag vill passa på i detta sammanhang att starkt understryka och rikta till vederbörande statsråd den meningen, att, så långt det är möjligt, dessa framställningar tillgodoses. Det är ju på det sättet, att den generella regeln i det avseendet, när det gäller dessa småbolag, är den, att de skola icke få lägre frakt än den som de stora gruvorna skola betala. Men detta kan under vissa förhållanden, när Luossavaara-Kiirunavaarabolaget skall betala en viss garantiavgift, leda till att den frakt, som skall läggas på dessa småbolag, blir fullständigt orimlig. Man har ju i denna proposition resonerat om denna sak, och jag har funnit, att nu vore det i alla fall meningen att fastställa någon slags normalfrakt, som skulle gälla för dessa småbolag. För min del skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att denna normalfrakt pressas av statsrådet och järnvägsstyrelsen ned så långt, som det kan anses rimligt. Ty det är naturligtvis på det sättet — som också deklarerats från bolagens sida — att deras möjligheter att sätta i gång malmdriften, som nu ligger nere, och som under normala förhållanden försörjer många hundra gruvarbetare där uppe, är beroende bl. a. på vilka frakter man kan betinga sig. Jag vill säga, att det kan från statsverkets sida finnas anledning att gå med på en ganska långt gående fraktnedsättning, även om den ur rent järnvägsfinansiell synpunkt är orimlig. Ty om man sätter ned frakten någorlunda lågt, så vet man i alla fall — när man räknar ihop statens verksamhet i dess helhet — att det kan bli vinst för staten även med en betydande nedsättning av frakten. Ty som det nu är, tvingas staten att lägga ut betydande kostnader för arbetslöshetens bekämpande och för annan hjälp till arbetarna. Man måste taga hänsyn även till dessa utgifter, då man skall bedöma de lämpliga fraktsatserna. Alltså skulle jag i detta sammanhang vilja säga, att det väl finns anledning pressa ner denna gräns för frakterna ganska långt just med hänsyn därtill, att om man därigenom får i gång dessa företag, så får ju staten igen de minskade fraktinkomsterna på så sätt, att staten inte behöver ge ut så mycket pengar för arbetslöshetens bekämpande.

Slutligen skall jag dock be att få säga några få ord med anledning av att herr Hagberg i Luleå gjorde gällande — såvitt jag kan förstå — att man i den här propositionen inte hade tillgodosett de allmänna synpunkterna. Man hade mera hållit på bolagets rätt etc. Jag uppfattade hans anförande på det sättet. Jag tycker ändå, att det finns en sak, som ger något bevis för, att det inte är på det sättet. Det inträffade nämligen, när den här saken var under utredning eller det åtminstone diskuterades om ett nytt malmavtal, att en viss aftontidning här i Stockholm helt plötsligt och, såvitt jag kan finna, utan att ha något faktiskt underlag för sina uppgifter, en kväll kastade ut ett påstående om, att det nu skulle göras upp ett avtal, som vore synnerligen fördelaktigt

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
 för aktieägarna. Nu vill jag säga i det här sammanhanget — det kanske man inte får säga på denna plats, herr talman — att en sådan trafik från vissa tidningars sida är oerhört ansvarslös. Många gånger ser det ut, som om dylika påståenden i ett visst slag av tidningar kommit till endast för att stimulera aktiemarknaden, och många gånger är det synbarligen på det sättet, att man inte har någon faktisk grund för sina påståenden. Så förhöll det sig synbarligen med den där notisen, som i någon mån stimulerade aktiemarknaden. Men när senare detta förslag, som här föreligger till behandling, kom fram, då blev det mycket stor besvikelse på aktieägarhålet. Detta är väl ett bevis för, att det inte är på det sättet, som herr Hagberg säger. Det är ett bevis för, att när det gäller detta avtal, så har man i *främsta hand* tillgodosett de allmänna intressena. Vore det så, som herr Hagberg gör gällande, att man skulle på detta överdrivna sätt ha sökt tillgodose aktieägarnas intressen, är det givet, att det inte skulle ha uppstått besvikelse på det hållet, ty då hade det i stället blivit »stor glädje i Jerusalem» över en sådan utmärkt proposition. Jag menar, att redan den omständigheten som jag nu omnämnt, tyder på, att denna proposition dock är sådan — även om den för all del är behäftad med vanskligheter liksom allt annat här i livet — att den kommer att verka fördelaktigt på olika sätt, bl. a. genom att åstadkomma ett uppehållande av gruvdriften och alltså även gynna arbetarnas intressen.

Jag tror för min del, att detta förslag är det bästa, som *under nuvarande förhållanden* kan åstadkommas, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vet inte, om jag behöver uppehålla mig vid herr Hages försök att analysera mina motiv. Jag trodde eljest att herr Hage höll sig för god för att upprepa de gamla borgerliga flosklerna om socialdemokraterna, att det alltså var för att skapa nöd, elände och förbittring bland arbetarna, som de eventuellt skulle ha mera förståelse för arbetarnas läge. Jag håller mig i alla fall för god att ingå på en debatt om slika motivotolkningar, som jag bestämt förnekar ha någon motsvarighet i verkligheten.

Herr Hage förklarade, att den malmkross, som man här vill förlägga nere på Svartön och som jag hade vänt mig emot, skulle vara mycket bra, därför att därmed skulle dock kanske uppstå möjligheter till en ökad stimulans för bolaget att frakta ut sin Kirunamalm över Svartön i stället för över Narvik. Man behöver ju inte mer än se på de siffror, som visa skillnaden i fraktkostnader över Narvik och över Svartön för att förstå, att detta resonemang tror kanske inte ens herr Hage själv på. Jag kan inte tänka mig, att bolaget är villigt att betala väsentligt mer i frakt bara för nöjet att frakta ut sin malm över Svartön i stället för över Narvik, vilken plats ur alla synpunkter är mycket fördelaktigare som utskeppningshamn.

Jag har inte alls heller förutsatt — det vill jag säga till herr Hage och vederbörande motionärer, bland dem är visst herr Nilsson i Antnäs — att det bara var av omtanke om bolagets ökade förutsättningar för att organisera strejkbryteri, som man ville ha malmkrossen till Svartön. Jag har bara påpekat, att detta är den enda konsekvensen. Den enda nytta, som bolaget kommer att tillgodogöra sig, om staten nu bygger denna malmkross på Svartön, blir att man kan skeppa malmen över Svartön, när Narviksarbetarna strejka. Det blir den enda konsekvensen härav. Beträffande frågan om Frejabolaget och Tuolluvaarabolaget så kan jag icke inse, att deras förutsättningar bli ökade genom detta malmavtal. Det är väl till och med frågan om, huruvida det inte egentligen blir värre för dessa bolag att köra i gång med driften, ex-

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
empelvis i Koskullskulle, än det var tidigare. I varje fall blir det inte bättre för dem, såvitt jag kan förstå, genom detta malmavtal.

Herr Hage framförde önskvärdheten av ännu billigare frakter. Järnvägsstyrelsen lämnar i sin promemoria en uppgift, som visar att under hela perioden 1908—1932 har bolaget betalat 284.2 miljoner i fraktagifter. I verkligheten påpekar också järnvägsstyrelsen, att skulle bolaget få betala enligt vanlig frakttaxa för malm, skulle beloppet ha varit uppe i kanske 600 miljoner kronor, det vill säga att bolaget skulle ha fått betala mer än dubbelt så mycket till statens järnvägar, under förutsättning att man inte hade lämnat bolaget dessa rabatter. Men herr Hage vill ge bolaget ännu billigare malmfrakter och inbillar sig förmodligen, att därigenom förutsättningar för ökad produktion däruppe skulle uppnås.

Herr Hage förklarade vidare, att det sätt, varpå aktieägarna reagerade, bevisade, att regeringen inte alls gått aktieägarnas ärenden i det här fallet. Den saken bevisas nu inte alls av detta. Jag påpekade nämligen redan i mitt förra anförande, att de nya malmuttagningsbestämmelserna faktiskt göra det till ett stort intresse för bolaget att under de närmaste åren redovisa för underskott på verksamheten. Genom att bland annat lagra malm i hamnarna kan bolaget åstadkomma en sådan sak, även om dess avsättning skulle öka i viss utsträckning. Bolaget har nämligen detta intresse och detta kan förverkligas också genom att såväl royalty som frakttillägg bli upptagna som förluster, medan ju i verkligheten royalty — därom behöver det ju inte råda något tvivel — inte är något annat än profiter, som skola redovisas som sådana.

Min mening är, att bolaget har intresse av att under de närmaste åren redovisa, bokföringsmässigt åtminstone, förluster, och det är ju ganska självklart att man gör det. Men i stället utför man nu däruppe en hel del förberedelsearbete, det vill säga man investerar ju i verkligheten kapital, men man lagrar också väldiga mängder malm, man har lagrat inte mindre än $4\frac{1}{2}$ miljoner ton järnmalm i hamnarna. Det är klart, att om bolaget gör detta, vilket för närvarande måste vara dess verkliga intresse så som malmavtalet är formulerat, leder detta till att Grängesbergsbolagets aktieägare i dag naturligtvis inte ha något intresse av att Grängesbergsaktierna noteras högre än mellan 50 å 60 kronor per aktie. Frågan om utdelning till aktieägarna undanskjutes, och man kommer att på olika sätt laborera för att uppskjuta tidpunkten härför, tills det nya malmavtalet är skrivet. Det gällande malmavtalet spelar nämligen i verkligheten en Johannes Döpareroll för ett nytt malmavtal, som väl ganska snart — det är jag övertygad om — när den frågan vinner aktualitet, kommer att föreläggas den svenska riksdagen. Jag anser därför att detta inte är något arbetarintresse. Kommunerna och landstingen däruppe ha inte något intresse av detta förslag till malmavtal. Vad beträffar staten såsom sådan innebär ju avtalet ingenting annat än att staten avstår från vissa inkomster, som den är garanterad att få år 1936, uppgående till 30 å 40 miljoner. När saken ligger till på detta sätt, kan jag icke se, att det finns några skäl, annat än ur bolagets synpunkt, för ett bifall till en sådan här proposition. Detta gör alltså att jag yrkar avslag på hela propositionen, och jag försäkrar herr Hage, att jag kommer att klara mig ganska bra inför de norrbottniska gruvarbetarna, när det här avtalet skall behandlas däruppe av dem.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hade inte trott att detta avtalsförslag skulle föranleda någon större debatt, delvis på grund av det faktum, som herr Hagberg i Luleå underströk, nämligen att härvidlag råda synnerligen invecklade förhållanden, som kräva

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
ganska ingående studier för att man skall kunna se, var fördelarna och var nackdelarna beträffande detta förslag ligga. Jag tror inte, att det är tid i dag att med herr Hagberg ta upp den diskussion om alla detaljer, som skulle ha varit nödvändigt för att, som jag tror, övertyga honom om, att han på en rad punkter har missuppfattat innehållet i detta avtal. Däremot är jag mycket villig att enskilt gå igenom med honom de punkter, där han inte i detalj har förstått, vad som står i avtalet. Men vissa punkter skall jag ändå med ett par ord beröra.

Avtalet i fråga är från vissa synpunkter av ganska liten betydelse. Det är nämligen ingenting annat än ett tilläggsavtal till avtalet av år 1932, ett försök alltså att under ett par års tid under en svår ekonomisk depression undvika de finansiella svårigheter för detta av staten och Grängesbergsbolaget gemensamt ägda företag, som annars skulle ha inställt sig. Jag säger *finansiella*, därför att det inte på någon punkt är fråga om några reella eftergifter från statens sida gentemot bolaget. Detta gör, att utgångspunkten för det nya tilläggsavtalet är dels 1932 års tilläggsavtal och dels 1927 års avtal. Man får gå ut ifrån 1932 års avtal och fråga: Ställer detta tilläggsavtal staten i något sämre läge gentemot Grängesbergsbolaget? Ställer det arbetarna i något sämre läge? Ställer det kommunerna i sämre läge? — Jag kan på alla dessa tre punkter svara, att så inte är förhållandet.

Kommunerna, om jag får börja med dem, kunna visserligen taxera staten för en royalty, som inte utfaller. Det är ju nämligen på det sättet, att staten har rättighet till en royalty, som emellertid genom 1932 års avtal helt enkelt har blivit uppskjuten. När staten alltså inte får ut sin royalty, beror det på att företaget inte förtjänar något, så att denna royalty kan betalas. Då blir följden den, att kommunerna inte heller kunna få någon skatt på en inkomst, som staten inte har. Det är beklagligt och i den mån, som denna möjlighet att taxera staten för en royalty, som inte utbetalas, även formellt sett faller bort för de tre första miljonerna ton, har jag ingenting att invända emot vad utskottet skriver, att det är rimligt att staten ser till, att inte kommunerna komma i sämre läge än de skulle ha varit, om 1932 års avtal oförändrat hade fått gälla. Vilken fördel kommunerna verkligen kunna ha utav att taxera staten med ytterligt ovissa utsikter att få behålla de pengar, som de på detta sätt taga ut, och med ganska stor utsikt att senare få betala igen, vad de fått ut — den fördelen är så pass oviss, att jag tror det vore rimligare, om man försökte hjälpa kommunerna på annat sätt. Att staten i förhållande till Norrbottenskommunerna inte varit njugg, utan att staten i sitt förhållande till hela Norrbotten — jag vill inte säga är onödigt generös, men på grund av de svåra förhållandena däruppe gör uppoffringar, som den inte gör för någon annan del av Sverige, är ju för riksdagens ledamöter mycket väl bekant.

Vad frågan om arbetarna beträffar, innebär ju detta avtal den fördelen, att bolaget förbinder sig att icke under de närmaste åren ta utav lagret, när de sälja, utan att de skola bryta lika mycket som de skeppa. Det är en synpunkt, som jag inte tidigare hade trott man skulle tillskriva någon verklig betydelse, men när jag nu hör att herr Hagberg verkligen anser det vara till skada för arbetarna att bolaget lägger på lager, vill jag inte förneka den möjligheten att under en konflikt bolaget, om det har lager att ta utav, är i en starkare ställning gentemot arbetarna. Men den nackdelen för arbetarna är väl ändå av alldeles försvinnande betydelse i jämförelse med den fördel för dem, som det innebär, att man har en överenskommelse om att lagren skola ligga någorlunda ograverade, ty så mycket som bolaget skall sälja, skall det omedelbart bryta under den här tiden.

Om överhuvud taget skeppningen för bolaget blir bättre, om de nu ökade

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
skeppningssiffrorna komma att hålla sig, skall jag gärna erkänna, att denna bestämmelse i avtalet inte kommer att spela den roll, som den skulle göra, i den händelse depressionen oförändrad skulle fortsätta.

Utom detta har jag bara att tillägga ett par ord om småbolagen. Även herr Hagberg tycktes anse, att det var nödvändigt, att småbolagen komma i gång, och om småbolagen skulle kunna komma i gång, vore det nödvändigt att göra vissa ändringar i fraktbestämmelserna. Jag vet inte, om kammarens ledamöter erinra sig bestämmelserna i fraktavtalet, men de innebära ju att på den fraktade malmen betalas en ganska liten bottenfrakt, som säkert är mycket långt under vad man skulle kunna kalla för normal fraktavgift. Men till detta skall läggas en fraktgaranti, som är så tilltagen att, som herr Hagberg mycket riktigt anförde, järnvägen skulle kunna få fem procents ränta på det av järnvägen nedlagda kapitalet och dessutom kunna göra nödvändiga avskrivningar. Det är alltså ett bättre läge än för statens järnvägar i övrigt.

Om vi nu antaga, att man skeppar en mycket liten kvantitet, låt mig säga att man skeppar bara en eller två miljoner ton, så blir det en fraktavgift på kanske 12, 13, 14 miljoner kronor. Detta betyder, att på varje ton faller en fullständigt orimlig frakt, om man vill se saken från den sidan. Om nu med LKAB konkurrerande mindre bolag skulle betala samma frakt som LKAB, bleve det en frakt, som omöjliggjorde varje brytning i de mindre gruvorna. När man nu utbyter denna fraktgaranti mot en annan metod för betalning utav frakttilläggen, har därigenom en möjlighet öppnats för de mindre bolagen att verkligen kunna sätta i gång. Genom den överenskommelse, som är träffad med järnvägsstyrelsen, kommer, såvitt jag kan förstå, möjligheter nu att föreligga för att frakterna icke i genomsnitt komma att bli högre, än att de böra kunna utav dessa mindre företag bäras.

Det sista jag kanske skulle kunna tillägga något om är påståendet att aktieägarnas intressen skulle vara mer tillvaratagna än statens.

Jag förmodar att man då avser de enskilda, det vill säga Grängesbergsaktieägarnas intressen. Jag skall inte närmare gå in på detta, men jag tror att herr Hagbergs föreställningar om, hur man kan laborera med företagets vinster äro oriktiga, framför allt därför att staten ju har fyra representanter, som skola tillse att statens intessen bli tillgodosedda, och att alltså icke några sådana manipulationer, som herr Hagberg antydde, skulle kunna komma till stånd. Jag kanske allra tydligast belyser frågan om de enskilda Grängesbergsaktieägarnas och statens intressen genom att läsa upp en bit av den paragraf, som tydligt utsäger, att hela denna uppgörelse icke är någonting annat än ett, låt oss säga mera praktiskt ordnande av inbetalningsmetoden från LKAB till staten än man förut haft. De eftergifter, om vilka herr Hagberg talade, innebära icke att staten på någon punkt minskar de krav emot LKAB, som staten genom 1932 års avtal haft. All den fordran på malmbolaget, som genom 1927 och 1932 års avtal skulle ha uppstått, vidmakthålles, och den skall betalas in till sista öret, innan Grängesbergsaktieägarna få ett enda öre i utdelning. Det står uttryckligt i tredje paragrafen, att TGO, d. v. s. Grängesbergsaktiebolaget äger icke lyfta någon utdelning å sina aktier i LKAB, innan staten, på sätt i paragraf 1 här ovan o. s. v. angives, erhållit full täckning såväl av de frakttillägg, vilka LKAB för hela femårsperioden 1932—1936 skulle hava haft att erlægga, därest bestämmelserna i §§ 13 och 14 av 1927 års malmavtal i avseende å nu angivna period oförändrat tillämpats, jämte upplupen ränta å samma frakttillägg efter 5 procent, som även av det royaltybelopp, från vilket LKAB enligt § 2 här ovan erhållit befrielse.

Det är således formellt fastslaget, att ända till det ögonblick då staten erhållit full täckning för det, som staten enligt 1932 års avtal har att fordra,

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
kommer ingen enskild aktieägare i Grängesbergsbolaget att få ett enda öres utdelning.

Under sådana förhållanden tror jag denna kammare med fullt lugn kan godkänna den uppgörelse, som här träffats.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall icke uppta tiden länge, men jag anser, att jag måste göra några anmärkningar till vad finansministern här sade, då det icke bör få stå oemotsagt.

Finansministern har icke kommit med någon dementi av vad jag påstått i denna fråga. Han säger, att det icke gjorts några reella eftergifter, men herr finansminister, när man här fastslår, att royalty, som tidigare skulle utbetalas för varje ton malm, som bröts, numera icke skall utgå för malmkvantiteter, som uppgå till 3 miljoner ton, föreligger redan här en mycket stor principiell eftergift, även om man menar, att man skall ta igen det genom frakttillägg. När man långt på framtiden skjuter frågan, när bolaget skall betala det belopp, som det är skyldigt betala staten med utgången av år 1936, är också detta en eftergift. Det kan icke bestridas.

Beträffande lagren gör jag finansministern uppmärksam på att det var icke den enda synpunkten på frågan om lagren, att bolaget i kampen mot sina arbetare har intresse av att ha lager utan att lagerfyllningen i dag möjliggör för bolaget — jag understryker det herr finansminister — just att laborera med bokslut och få fram ett bokföringsmässigt resultat, utvisande förlust. Denna min uppfattning har finansministerns uttalande inte det ringaste rubbat.

Sedan erkände också finansministern, att den fraktgaranti, som bolaget skall betala, stiger väsentligt vid obetydlig skeppning. När bolaget räknade på att skeppa mycket år 1927, då gjorde man ett avtal, där frakterna fastställdes med hänsyn därtill. Sedan, när utvecklingen rubbat bolagets kalkyler, kommer man och gör ett nytt avtal, som i verkligheten upphäver det, man tidigare skrivit, och som återigen garderar bolaget. Det vill jag också göra finansministern uppmärksam på, och det är ingen överdrift, när jag säger, att royalty är att betrakta som profit. Det är att betrakta ungefär som den profit, man delar ut till aktieägarna, men trots detta uppför i dag bolaget i sitt bokslut royalty icke som vinst å rörelsen utan som sådant som kan hänföras till ren förlust och får därmed fram en förlustsiffra på över 40 miljoner kronor på två år, medan den verkliga förlustsiffran håller sig mellan 14 och 15 miljoner kronor. Jag hänvisar också till att dessa pengar i verkligheten äro räntor, som bolaget tidigare ådragit sig genom den höga upplåningen i anledning av 1927 års malmavtal och för att kunna dela ut så hög profit som möjligt. Jag har icke sagt, herr finansminister, att det är en eftergift för dagen till bolaget, men jag har sagt, att detta malmavtal ger bolaget andrum och möjliggör för bolaget att till lämplig tidpunkt skjuta fram frågan om en fullständig revision av avtalet, och det är just denna väsentliga egenskap hos propositionen, som gör, att jag vänder mig emot densamma. Vi få väl se, herr statsråd, när frågan blir aktuell, vem som får rätt i denna sak. Det är fastslaget i malmavtalet, säger finansministern, att staten skall ha sin rätt. Ja, det har fastslagits åtskilligt i tidigare malmavtal, men tiderna ha ändrats, och bolaget har varje gång det fastslagna blivit aktuellt, vetat åstadkomma justeringar just i den riktning, som varit önskvärd för bolaget.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Kanske någon av de närvarande fick den uppfattningen, att royaltyn på de tre första miljonerna ton skulle försvinna. Ja, den försvinner under de närmaste två åren, men den sättes upp bokföringsmässigt och skall ingå i den åter-

Ang. avtal mellan staten och Luossavaarabolaget m. m. (Forts.)
betalning, vartill bolaget förbinder sig, innan Grängesbergsaktieägarna få ett öres utdelning. Royaltyn är uppskjuten redan enligt 1932 års avtal.

Herr Hagberg säger med all rätt, att royalty till staten i grund och botten är detsamma som profit. Det är riktigt, meningen med 1927 års avtal var, att parterna skulle vara hälftenbrukare, och då skulle ju egentligen staten och Grängesberg få hälften var av profiten. Jag skall beträffande 1927 års avtal icke gå in på åtskilliga omständigheter, som äro ganska lustiga. I 1927 års avtal bestämdes, att en del av statens profit icke skulle gå ut som vinst utan som royalty, vilket naturligtvis medförde att den utgör omkostnad för bolaget och alltså minskar bolagets skatter. Det har under nuvarande förhållanden lett till det för bolaget högst besynnerliga resultatet, att bolaget måste till staten betala 1 krona 50 öre på varje ton i royalty, alltså såsom en vinst även om bolaget icke givit ett öres vinst. Det har således vänt sig till ett ris för bolagets egen rygg. Detta är vad bolaget i denna stund allra mest beklagar sig över och allra helst skulle vilja ha ändrat. Om man skall vara hälftenbrukare, är det ju rimligt, att man tar hälften var i vinst, men här har staten den fördelen, att nämnda 1 krona 50 öre skall utgå som en omkostnad, innan det beräknas någon utdelningsbar vinst.

Om herr Hagberg sagt, att det nu föreliggande förslaget håller möjlighet öppen att senare komma med ett nytt avtal, som helt och hållet omkastar förhållandena och låter bolaget sko sig på statens bekostnad, så faller den kritiken icke på det nuvarande avtalet. Om den möjligheten kunde föreligga i svenska riksdagen, att ett sådant avtal komme att kunna träffas, skulle ju en sådan möjlighet föreligga alldeles oberoende av detta avtal. Skulle det finnas en riksdag, som på den punkten skulle vilja släppa efter på statens intresse, skulle väl riksdagen göra detta vare sig detta avtal antagits eller icke.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 277, angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag.

Denna proposition bordlades.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5.11 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall

Lördagen den 26 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 124, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:t dels i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning, dels ock i propositionerna nr 47, 107 och 156 gjorda framställningar angående anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala.

Punkten 4, angående uppförande av en växthusbyggnad för den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala.

Kungl. Maj:t hade uti innevarande års statsverksproposition under utgifter för kapitalökning, bil. 6, punkten 6, föreslagit riksdagen att till uppförande av en växthusbyggnad för den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala i huvudsaklig överensstämmelse med ett i ärendet företett, såsom alternativ II betecknat förslag för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 192,625 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *N. J. Martin Svensson, Borell, Bagge, Nylander, Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Vid denna punkt är, som kamraren behagade finna, fogad en reservation. Sju av statsutskottets medlemmar ha yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Det gäller en växthusbyggnad för den botaniska institutionen i Uppsala. Då jag befinner mig bland dessa reserver, skall jag tillåta mig, herr förste vice talman, att med några ord motivera detta avslagsyrkande.

För oss reserver har i första hand varit av bestämmande betydelse en synpunkt av mera allmän och statsfinansiell innebörd. Som vi alla veta, beslöt föregående års riksdag bland annat upptagande av en statlig byggnadsverksamhet i en mycket stor omfattning, i en omfattning som tidigare säkerligen saknar sitt motstycke i den svenska riksdagens historia. På grund av lika-

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)

ledes kända förhållanden har den statliga byggnadsverksamheten emellertid först under de sista månaderna under innevarande budgetår kunnat igångsättas. De av föregående riksdag för dessa ändamål beviljade medlen äro därför till endast mycket ringa del förbrukade. Under dessa förhållanden har det syntts oss reservanter, att man borde framgå med största återhållsamhet, när det gäller att i år taga ställning till de förslag om igångsättande av nya statliga byggnadsföretag, som föreligga. Endast om det är oundgängligen nödvändigt, att ett dylikt kommer till omedelbart utförande, ha vi ansett oss för vår del böra biträda förslag om dylika nya byggnadsföretag. Det är denna allmänna synpunkt, som för oss i detta fall varit av avgörande betydelse. I nuvarande statsfinansiella situation torde ingen kunna bestrida, att detta skäl har ganska betydande tyngd.

När det nu gäller behovet av nybyggnad för ett växthus vid Uppsala universitet och dess botaniska institution, av betydelse för den vetenskapliga verksamheten på detta område, vill jag, herr talman, gärna erkänna, att ingen, som tagit kännedom om förhållandena, kan bestrida, att detta behov är lika påtagligt som trängande. Men det är, mina herrar, verkligen en mycket gammal historia. Detta behov hade med nära nog samma styrka kunnat framföras för 10 eller 5 år sedan som nu. Och ingen torde kunna göra gällande, att det är omöjligt eller förenat med alltför oövervinneliga svårigheter att ännu några år skjuta på detta nybyggnadsföretag. Som stöd för denna uppfattning tillåter jag mig erinra om, att när statens organisationsnämnd hösten 1932 framlade en tioårsplan för den statliga byggnadsverksamheten, räknade organisationsnämnden med, att detta behov av nybyggnad först skulle fyllas under budgetåret 1936—1937.

Jag vill vidare, herr förste vice talman, tillägga, att ur den mycket viktiga synpunkten av beredande av arbetstillfällen synes detta byggnadsföretags omedelbara igångsättande ej heller vara särskilt angeläget, och detta tillåter jag mig framhålla med hänsyn till de ganska betydande byggnadsföretag just i Uppsala, som redan beslutats och antingen äro i gång eller under närmaste tiden skola igångsättas. Och jag tillåter mig erinra om, att under föregående punkt i detta utlåtande har kammaren redan för sin del beslutat med samtliga ledamöters i statsutskottet tillstyrkan att igångsätta mycket betydande byggnadsföretag inom akdemiska sjukhuset i Uppsala.

Herr förste vice talman! Det är dessa skäl, som gjort, att reservanterna på denna punkt ansett sig under erkännande av det föreliggande behovet dock kunna gå in för, att tillgodoseendet av detta byggnadsbehov må uppskjutas ännu något år. Jag tillåter mig med dessa ord yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Då kammarens ledamöter studerat det föreliggande betänkandet, torde de ha lagt märke till, att utskottet med fullständig enighet företagit vissa korrigeringar i Kungl. Maj:ts proposition beträffande anslagsökning under ecklesiastikdepartementets huvudtitel eller, rättare sagt, kapitalökningsanslag inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. Det har dels företagits fullständiga strykningar av en del anslagskrav, och andra ha skurits ned, mest beroende därpå, att man under utredningens gång i utskottet kommit underfund med, att förhållandena i vissa ayscenden förändrats sedan propositionen skrevs, vilket gör, att dessa nedprutningar sakligt sett kunnat företagas. Jag anför detta inledningsvis för att framhålla, att här har icke varit någon oreserverad rekrytmarsch från socialdemokraternas sida i statsutskottet, utan vi ha sett på de föreliggande sakerna fullständigt sakligt och objektivt kan jag säga.

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)

Den byggnad, det i nu förevarande punkt är fråga om att ersätta, är otjänlig för sitt ändamål. Det finnes ingen, som kan påstå, att denna byggnad kan ens rimligen fylla sitt ändamål. Den är gammal och alldeles för trång. Man får icke plats med de växter, som skulle ha plats där. Och därtill kommer, att byggnaden är i otrolig grad förfallen. Det finns inom densamma sådana lokaler, att om statens yrkesinspektör skulle av någon anledning finna sig böra granska dem, han måste utdöma dem som arbetslokaler. Till allt detta kommer, att byggnadens underhåll varje år kostar betydliga summor. Det är sålunda mycket dålig ekonomi att längre nöja sig med denna växthusbyggnad. Den måste ersättas av en ny så fort som möjligt. Det har ju herr Holmdahl ej heller bestritt, utan som skäl för sitt krav på uppskov anförde han, att byggnaden var gammal och otjänlig för länge sedan. Det är sålunda den vördnadsvärda åldern hos byggnaden, som gör, att herr Holmdahl tycker, att man nu kan dröja någon tid, innan man ersätter den med en ny. För ett vanligt betraktelsesätt skulle det vara så, att byggnaden för länge sedan fyllt sitt ändamål och bör ersättas av en annan. När den är så gammal, att man för länge sedan bort ersätta den med en ny, är det nu också trängande nödvändigt att göra det. Den omständigheten, att statens organisationsnämnd har räknat med byggnadens uppförande först år 1937, om jag ej minns fel, kan ej vara något avgörande skäl för uppskov. Vad statens organisationsnämnd sagt i det ena eller det andra avseendet kan vara mycket respektabelt men är i allt fall ej det sista ordet och i detta fall ej Guds ord. Jag har ingen anledning att ytterligare orda om denna sak. Jag tror, att om man ber någon av statsrevisorerna intyga vad jag nu sagt om byggnadens fallfärdiga skick, skall han gärna göra det. Utan att för övrigt förirra mig in i något vidare resonemang i saken, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Weijne* och *Fast*.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag medger, att jag ger mig in på vanskligheter så till vida, att jag icke känner det skick, vari förevarande växthus befinner sig. Jag har ingen anledning att betvivla, att det enligt uppgift är mycket bristfälligt. Jag känner ej heller till de ritningar, som ligga till grund för förslaget om ombyggnad. Men jag har ej kunnat undgå att såsom i rätt betydande mån fackman studsas inför det kostnadsbelopp, som här presenteras, 192,650 kronor. Jag har dock i mina dagar byggt åtskilliga växthus, även om de ej varit av den storleksordning som här föreliggande. Jag måste säga, att även om det rör sig om en golvyta av 1,400 kvadratmeter, är ett belopp av angivna storlek för den, som känner kostnaderna för växtusbyggnader, i hög grad frapperande. Den omständigheten, att man här har att lita till en på byggnadsverksamhetens område så sakkunnig institution som byggnadsstyrelsen, utgör för min del i detta fall icke något övertygande skäl för att ej kostnaderna skulle vara alldeles för högt beräknade, och i det fallet vill jag hänvisa till det kända faktum, åtminstone inom fackmannakretsar, att vanliga byggnadssakkunniga ej kunna bygga växthus och ej i regel kunna tillförlitligt beräkna kostnaderna, därför att det rör så speciella byggnader, att de ligga utanför de vanliga byggnadssakkunnigas verksamhet.

Jag har ingen anledning att motsätta mig uppförandet av ett tidsenligt växthus för denna institution, men jag vill säga, att det förefaller ganska sannolikt, för att ej säga ganska säkert, att de kostnadsberäkningar, som föreligga, måste vara hållna i sådan överkant, att det skulle vara möjligt att uppföra en lika ändamålsenlig och ur alla synpunkter lika värdefull byggnad till be-

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)

tydligt lägre pris än här är fråga om. Och även om det rör sig om vissa speciella anordningar för institutionens behov, kunna dessa näppeligen vara av det kostsamma slag, att kostnaderna med så stort belopp måste överstiga vad man bör räkna med, om det skulle gälla motsvarande växthusbyggnad för annat ändamål och av motsvarande storlek. Jag skulle därför tro, att ett uppskov med frågan på exempelvis ett år och ytterligare undersökning rörande kostnaden skulle visa, att här mycket betydande besparingar äro möjliga att göra. Det förefaller mig, att även om man är angelägen att sätta igång byggen för åstadkommande av arbetstillfällen, är det dock ej skäl att göra dessa onödigt dyra, så mycket mer som den omständigheten, att man gör en nödig och nyttig kostnadsbesparing, ej i och för sig behöver betyda, att mindre arbetskraft sysselsättes. Men det kan betyda till exempel åtskilligt mindre företagarvinst än som i föreliggande fall är nödig och skälig. Jag kan ej dölja för mig, att, som jag nämnde, den föreliggande kostnadssumman synes oskäligt hög, och att det är möjligt att nedbringa densamma, likaväl som jag är förvånad över, att det ifrågasatts — utskottet har lyckligtvis vänt sig häremot — att det skulle ifrågakomma betydande materialleveranser m. m. från utlandet. Det är säkerligen möjligt att utan nämnvärd kostnadsfördyring här hemma kunna åstadkomma nästan allt material och allt arbete, som är erforderligt för byggnaden. Man behöver inte i något hänseende, såvitt jag kan se, gå till utlandet för anskaffande av nödigt material. Herr talman! Min uppfattning är, att frågan vinner på ytterligare utredning, och därför anser jag fog föreligga för ytterligare utredning, så att frågan kommer tillbaka till nästa riksdag i bättre utrett skick och med billigare kostnad.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag är övertygad om, att om herr Magnusson i Skövde haft tillfälle att på ort och ställe taga reda på ställningen och på de kostnadsberäkningar, som äro gjorda, han inte kunnat vara med om att yrka uppskov med ifrågavarande byggnadsföretag. Jag vill säga för min personliga del, att när man kom till Uppsala och fick se denna byggnad för en undervisningsanstalt och en sådan vetenskap, som det här är fråga om, förstod man, att man icke kunde skjuta upp denna sak. Det är ändå fråga om att undervisning skall meddelas där och sådan undervisning som kräver omfattande material. Denna undervisning inom den botaniska avdelningen rent av omöjliggöres genom de bristfälliga lokalerna. Undervisningen kan där verkligen icke fullt utnyttjas. Det kan även en lekman se. Ha vi avlönade lärare, är det väl ändå klok ekonomi att tillhandahålla dem lokaler och undervisningsmaterial, så att de kunna fylla den uppgift de åtagit sig. Det är i själva verket, såvitt jag kan se, för närvarande omöjligt. Jag måste därtill lägga, att om man har samma uppfattning som herr Holmdahl, att byggnaden var för gammal för 10 år sedan, men att man ändå kan skjuta på detta ytterligare, så vet jag ej, vilken uppfattning man har om möjligheten att använda en lokal under sådana förhållanden. Jag tror icke, att man behöver diskutera denna sak i fortsättningen. Om kammarens ledamöter varit på platsen, hade vi säkerligen inte behövt resonera om saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Om den siste ärade talaren, herr Svensson i Grönvik, lyssnat till mitt anförande, skulle han ha funnit, att jag ej bestred det säkerligen urbota skick, vari växthuset nu befinner sig, och sålunda ej heller bestritt behovet av nybyggnad, men därav följer ej som nödvändig konsekvens, att man skall för nybyggnaden offra mera pengar än som

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)
är nödigt och nyttigt, och bygga onödigt dyrt. Det var anledningen till min opposition mot förslaget.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag måste med stor tillfredsställelse konstatera det varma intresse för att bereda lämpliga lokaler och lämpliga förutsättningar för den vetenskapliga undervisningen och den vetenskapliga forskningen, som herr Svensson i Grönvik gav till känna, men jag vill erinra om att han konsekvent företrädde en annan uppfattning, när det gällde att gå igenom anslagen under åttonde huvudtiteln. Herr Svensson i Grönvik gick då mycket livligt emot Kungl. Maj:ts förslag på en punkt, som är av mera central betydelse för möjligheterna till vetenskaplig forskning och undervisning, nämligen det mycket välbefärliga anslaget på 10,000 kronor till de vetenskapliga biblioteken. Då hörde man icke sådana ord som man hört i dag från herr Svensson i Grönvik, utan då gällde det endast att spara.

Jag har icke i mitt anförande bestritt, att det här föreligger ett bestämt behov, men jag har ansett, att Uppsala universitet på denna punkt verkligen låtit komma sig till last en viss försummelse i så måtto, att ifrågavarande krav borde ha framförts tidigare. Man kan icke begära från universitetens sida att få på en gång tillgodosedda alla de krav, som framföras, därför att situationen inom riksdagen och hos Kungl. Maj:t är sådan, att man tror sig kunna få dem beaktade. Jag har ansett, att man icke kan anföra några tyngre vägande skäl mot att ett förhållande, som bestått i ett par decennier, får bestå i ännu några år, då man från statsfinansiell synpunkt kan göra gällande, att det är utomordentligt äventyrligt, att på ett par år framdriva statsutgifter, som rimligtvis borde fördelas på ett större antal år.

Herr talman, jag har alltså ingen anledning att frångå mitt yrkande. Men jag vill sluta med att ännu en gång med mycket stor tillfredsställelse konstatera det livliga intresse, som förefinnes här för att bereda de vetenskapliga institutionerna och den vetenskapliga undervisningen de bästa möjliga förutsättningar för deras arbete.

Herr Jonsson i Eskilstuna: När herr Magnusson i Skövde begärde ordet, gjorde jag ögonblickligen den reflexionen: herr Magnusson i Skövde är ju trädgårdsmästare och följaktligen sakkunnig; han kommer att hjälpa utskottsmajoriteten. Men till min förvåning hörde jag, att raka motsatsen var förhållandet. Jag ber att få säga till herr Magnusson i Skövde, att det här icke är fråga om att bygga ett sådant växthus, som man kan nöja sig med när det gäller en handelsträdgård, sådan som den herr Magnusson i Skövde har, eller någon annan liknande trädgård, utan att det här är fråga om ett stort växthus, som är avsett för det första för undervisningsändamål och för det andra för visningsändamål, till fromma för den för botaniska studier intresserade allmänheten. Meningen är, att byggnaden skall vara hållbar och kunna stå ganska länge, och på grund av dess med hänsyn till ändamålet ömtåliga beskaffenhet — om jag får använda det uttrycket — är det nödvändigt med en särskild konstruktion. Den får lov att byggas på ett speciellt sätt. Det förstår nog herr Magnusson i Skövde själv.

Inom utskottet tyckte vi nog, att summan var ganska hög, men vid närmare prövning och sedan vi förhört oss hos de sakkunniga och fått bestämda upplysningar om att det måste användas alldeles särskilt byggnadsmaterial, ha vi kommit till den uppfattningen, att byggnaden i fråga måste bli förhållandevis dyr — det kan icke hjälpas. Det är som sagt icke ett växthus i vanlig

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)

bemärkelse, sådant som de herr Magnusson i Skövde väl känner till, utan det är fråga om ett annat slags växthus, och detta måste ställa sig ganska dyrt.

Herr Olsson i Golvvasta: Herr förste vice talman! Jag är av samma uppfattning som utskottsmajoriteten, att det växthus, som det är fråga om att ersätta med ett nytt, är av den beskaffenhet, att det tarvas ett annat. Men, herr talman, på den plats, där man tänkt sig bygga detta nya växthus — enligt redogörelse, som lämnas på sidan 10 i utlåtandet — mitt emot zoologiska institutionen — råkar det vara uppfört ett mycket vackert privat boningshus som då måste raseras. Detta står på ofri grund, och vederbörande som uppfört huset har fått förbinda sig att flytta bort detsamma, för den händelse behov skulle uppkomma i en framtid för markägaren — i detta fall staten — att disponera tomt. Det är nu omkring 20 år sedan byggnaden uppfördes, och ägaren har lagt ned ett mångårigt arbete på att skapa en vacker trädgård. Denna måste givetvis också raseras, för att växthuset skall kunna placeras just på det avsedda området mitt emot zoologiska institutionen. Jag tycker, att det är ganska hårt för denne man att nu bli tvingad att taga bort sitt hus och spoliera sin vackra trädgård. Om det nu beslutas här i dag, att växthuset i fråga skall byggas, vill jag vädja till vederbörande, om man icke skulle kunna finna en lämplig tomt för detsamma utan att ovillkorligen behöva bortföra det hus och den trädgård jag talat om. Jag var på platsen för en tid sedan, och så vitt jag kan minnas, kan man få ett område, vars markläge ligger lika högt som det tilltänkta och med lika goda dräneringsförhållanden. Inom parentes kan jag nämna, att man tidigare haft planer på ett annat område, men kommit underfund med, att denna plats var för sank och att det skulle vara olämpliga dräneringsförhållanden där. Det var därför man ville lägga växthuset uppe på en höjd. Emellertid finns det ett obebyggt område alldeles intill det hus jag talat om på samma höjdläge endast några meter till höger om den byggnad man beräknar få riva bort — från zoologiska institutionen räknat eller — om jag icke tager miste på väderstrecken — några meter söder om vad man nu beräknat. Växthuset komme då visserligen icke att stå absolut mitt för zoologiska institutionen utan litet grand på sidan om vad man tänkt sig. Jag tycker, att denna plats borde kunna vara användbar, och, herr talman, jag vädjar till dem det vederbör, huruvida det icke är möjligt att, när man skall välja plats för växthuset, se till, att man räddar det ifrågavarande huset med dess vackra trädgård, som utgör ett vackert inslag i själva stadsbilden.

Herr Svensson i Grönvik: Herr förste vice talman! Jag skulle endast vilja replikera herr Holmdahl med anledning av vad han sade om mitt intresse för de vetenskapliga institutionerna i Uppsala. Det var ganska roligt att få det vitsordet, att jag icke tillhör nuets slösare utan konsekvent försöker spara. Detta noterar jag med mycket stor tacksamhet. Herr Holmdahl åsyftade väl främst min sparsamhet när det gällde vetenskaplig litteratur. Vi kanske skilja oss i det hänseendet, att vi litet olika uppskatta värdet av det ena och det andra. Herr Holmdahl uppskattar högre den teoretiska vetenskapen, och jag i högre grad den praktiska. Det är därför vi komma till olika resultat.

Sedan kunde jag icke höra den siste ärade talaren riktigt, men om han avsåg den byggnad i privat ägo, som står på den tomt, där det blivande växthuset skall förläggas, så är det ju på det sättet med den saken, att personen i fråga fick jorden under villkor, att han, när staten behövde den, skulle läm-

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)
na den tillbaka. Han har egentligen icke betalt något nämnvärt arrende, och det lämnades oss den upplysningen, när vi voro i Uppsala, att han själv icke bor i byggnaden utan tjänar pengar på att uthyra densamma. Jag tror icke det finns någon anledning att taga sådan hänsyn till honom, att man för den skull bestämmer sig för en annan tomt för det blivande växthuset. Dessutom kan man ju tillägga, att denna plats är den enda, som är användbar ur dräneringssynpunkt. Det är därför, så vitt jag förstår, ingen orsak att ändra planerna i det hänseendet.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Linnér: Herr förste vice talman! Jag ber att få yttra några ord på grund av den lokalkännedom jag har i denna sak.

Vad först själva dispositionen av det tillämnade tomtområdet beträffar, är det på det sättet — om jag icke misstager mig — att den mark, på vilken man planerat att lägga huset, genom särskilt beslut av Kungl. Maj:t disponerats för universitetets ändamål. Den person, som fått bygga där, har fått marken upplåten till sig med kännedom om denna disposition, och sålunda har han redan när han uppförde huset handlat fullt medveten om att det skulle kunna inträffa, att staten förr eller senare toge området i anspråk. Det enda man kan förväna sig över är, att detta dröjt så länge.

Beträffande sedan själva byggnadsbehovet, så är det ju alldeles riktigt, att man icke bör slösa med pengar ens när det gäller byggnader. Men jag undrar, om det är en riktig sparsamhet att icke bygga nytt, när huset håller på att bokstavligen falla sönder. Det är tyvärr förhållandet med detta växthus. Därtill kommer en annan sak: man kan icke betrakta detta uteslutande ur den synpunkten, att det fyller sitt ändamål, om det står, utan det bör också vara användbart för undervisningsändamål. Så är absolut icke förhållandet. Det är lindrigt sagt hälsovådligt att arbeta i växthuset på vintern, och vissa undersökningar kunna därför icke utföras. Därmed kommer jag över till ytterligare en omständighet, som man måste taga i betraktande. Huset måste användas för forskningsändamål, och därför, herr Magnusson i Skövde, är det nödvändigt, att det är byggt på ett annat sätt än ett vanligt växthus. För att taga ett enda exempel skall jag nämna, att vissa av de forskningar, som botanisterna för närvarande bedriva och som anses utomordentligt viktiga ur näringslivets synpunkt — ur jordbrukssynpunkt — gå ut på att konstatera vissa temperaturers inflytande. För att göra detta måste man kunna hålla en konstant temperatur under en viss period. Därmed är man inne på några av de modernaste växtbiologiska och växtfysiologiska forskningarna, vilka förefalla att kunna bli mycket värdefulla för den praktiska näringen, d. v. s. för jordbruket. Men man kan icke bedriva dylika forskningar utan förutsättningarna härför. Vidare bedriva botanisterna för närvarande forskningar angående det sätt på vilket växterna upptaga näring ur jorden. Det sättes åtminstone i fråga, om den uppfattning, som hittills varit gällande i det avseendet, är riktig, och det är mycket möjligt, att man genom den vetenskapliga forskningen når fram till resultat, som komma att medföra helt andra metoder för den praktiske mannen, än de som nu tillämpas. Men dylika forskningar, kunna icke ske utan att man har tillgång till ett växthus, som möjliggör experiment. Sålunda måste man komma fram till den slutsatsen, att växthuset icke kan användas i sitt nuvarande skick för avsett ändamål. Det kan stå endast genom att man kastar ut orimligt och onödigt stora utgifter för underhåll av detsamma. Därför tror jag man kan säga, att det icke är en klok sparsamhet att spara på anslag till nybyggnad av ifrågakvarande växthus.

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig en kort replik till herr Svensson i Grönvik. Jag skall icke inlåta mig i diskussion med honom om den distinktion han gjorde mellan teoretiska och praktiska vetenskaper. Icke heller skall jag gå in på frågan, huruvida icke naturvetenskaperna i många fall äro minst lika teoretiska som vissa humanistiska ämnesgrenar. Men jag tillåter mig erinra herr Svensson i Grönvik om att Kungl. Maj:ts förslag om ökat anslag till universitetsbiblioteken avsåg att i ett mycket väsentligt avseende befordra forskningen både inom de vetenskapsgrenar, vilka han betecknar som teoretiska, och inom dem han betecknar som praktiska, och att botaniken säkerligen skulle ha haft lika stort gagn av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag om ökat bokanslag till de vetenskapliga biblioteken som andra vetenskaper. Jag fastslår, herr förste vice talman, att det är och förblir en inkonsekvens — och en ohjälplig inkonsekvens — att på det sätt herr Svensson i Grönvik gjorde gå in för att man måste bereda de behövliga förutsättningarna för vetenskaplig forskning och vetenskaplig undervisning på denna punkt och på samma gång gå emot alla dylika anslagsökningar, då det gäller åttonde huvudtiteln.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har icke alls förbisett, att det här gäller ett annat slags växthus än växthusen vid en handelsträdgård. Icke heller har jag förbisett, att särskilda anordningar för undervisningsändamål och experiment äro behövliga. Men jag har ändå kommit till den uppfattningen, att växthuset kunde byggas för en betydligt billigare penning. Jag förnekar ej, att en nybyggnad kan vara nödvändig, men, som jag betonade, det är icke nödvändigt att därför göra den onödigt dyr.

Herr Weijne: Herr talman! Då herr Holmdahl beskyllde herr Svensson i Grönvik för inkonsekvens, drabbade detta också mig, eftersom jag energiskt företrädde samma ståndpunkt som han. Men jag vill säga till herr Holmdahl, att man ju icke kan exakt angiva vad som är rimligt när det gäller bokanslag för universitetsbibliotek. Detta är en ren omdömesfråga, och man kan tvista om 10,000 kronor mer eller mindre. Däremot kan man med säkerhet fastslå, att det inte är rimligt att man i Uppsala har ett växthus, som är fullständigt uppruttet och när som helst håller på att störta samman. Det är ingen inkonsekvens, om man där bygger ett nytt växthus men i stället försöker spara på de löpande utgifterna.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig påpeka, att från reservanternas sida har behovet av en nybyggnad ingalunda bestritts. Vad reservanternas däremot ha bestritt är, att det är absolut oundgängligen nödvändigt att under nuvarande statsfinansiella läge uppföra denna nybyggnad redan under nästa budgetår. Jag vågar göra gällande, och den uppfattningen tror jag med fog kan hävdas, att när undervisningen under en lång följd av år har rett sig med de nuvarande lokalerna, så skulle det, fastän man givetvis får räkna med en del ökade reparations- och underhållskostnader för nästa budgetår, inte medföra några alldeles oöverstigliga svårigheter, om vi nu ginge in för ytterligare något års uppskov med denna nybyggnad, när så starka statsfinansiella skäl tala för ett sådant uppskov.

Herr Anderson i Råstock: Herr förste vice talman! Jag nöjer mig med att konstatera, att herr Holmdahl anser att en nybyggnad är behövlig. Jag tror, att det räcker.

Ang. en växthusbyggnad vid universitetet i Uppsala. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 5—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. nybyggnad för kansli- och tekniska högskolan. *Punkten 9*, angående nybyggnad för kansli- och tekniska högskolan.

Under punkten 11 av nu ifrågavarande del av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen under förevarande punkt omförmälda, av professorn E. Lallerstedt avgivna förslag samt för inredning av ett laboratorium för svetsningsteknik vid tekniska högskolan för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 26,100 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 12 av samma del av statsverkspropositionen föreslagit riksdagen att till uppförande och inredning i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag av byggnad, inrymmande lokaler för tekniska högskolans kansli samt dess laboratorium för byggnadsstatik m. m., å högskolans område vid Valhallavägen i Stockholm för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 478,500 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, till uppförande och inredning i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag, dock med de ändringar härutinnan, som bleve erforderliga med anledning av vad utskottet i punkten tillstyrkt, å tekniska högskolans område vid Valhallavägen i Stockholm av byggnad, inrymmande lokaler för tekniska högskolans kansli samt dess laboratorier för byggnadsstatik och svetsningsteknik m. m., bevilja ett belopp av 494,600 kronor samt därav för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisa 394,600 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *N. J. Martin Svensson, Borell, Bagge, Nylander, Strindlund, Törnkvist* i Karlskrona, *Persson* i Falla, *Holmdahl* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Kungl. Maj:ts förslag om nybyggnad för kansli- och tekniska högskolan icke måtte av riksdagen bifallas; och

b) att Kungl. Maj:ts förslag om uppförande och inredning av ett laboratorium för svetsningsteknik vid tekniska högskolan icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herrar *Hamrin* och *P. E. A. Jonsson*, vilka likaledes ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! Som kammarens ledamöter torde ha funnit har även i denna punkt avgivits en reservation av herr Svensson i Kompersmåla, som fått åtta andra av utskottets ledamöter med sig. Denna reservation går liksom i den föregående punkt, om vilken debatten här har

Ang. nybyggnad för kansli lokaler m. m. för tekniska högskolan. (Forts.)
rört sig, ut på avslag på Kungl. Maj:ts förslag om en nybyggnad. Det gäller här den nybyggnad för kansli lokaler m. m. för tekniska högskolan, som beröres i reservanternas punkt a), samt vidare lokaler för laboratorium i svetsningsteknik vid samma högskola under punkt b) i klämman.

I reservationen uttalas, att reservanterna inte funnit sig övertygade om att detta ju ganska stora nybyggnadsföretag redan nu bör komma till utförande. Läget är alltså ungefär detsamma som i den punkt, som här förut debatterats. Reservanternas huvudskäl har varit det av mig tidigare angivna, nämligen att vi ansett, att man bör iakttaga den största återhållsamhet, då det gäller att besluta igångsättandet av nya statliga byggnadsföretag redan under nästa budgetår. Detta på den grund att den redan beslutade statliga byggnadsverksamheten ju har svällt ut till ganska ovanliga mått.

Vi ha inte kunnat bli övertygade om att det inte går att skjuta något år på detta nybyggnadsföretag. Som stöd härför kan jag åberopa, att statens organisationsnämnd i sin tioårsplan för den statliga byggnadsverksamheten har upptagit denna nybyggnad först för budgetåren 1937/1938 och 1938/1939. Nu gör ju visserligen herr Conrad Jonsson gällande, att man inte bör fästa något större avseende vid denna plan för den statliga byggnadsverksamheten. Jag måste bekänna, att jag har en annan mening på denna punkt. Att på några år sammanpressa den av organisationsnämnden uppgjorda planen för statens byggnadsverksamhet, så att vi redan nu äro inne på det sjätte och sjunde året i denna plan, kan i själva verket inte motiveras på annat sätt än med den nya grundsyn på statsfinanserna, som den nuvarande finansministern anlagt. Om man inte kunnat tillägna sig denna grundsyn kan man inte bestrida, att starka skäl synas tala emot att på ett fåtal år pressa samman statens byggnadsverksamhet, vilket ju här håller på att ske. Därför mena vi reservanter, att dessa skäl tala mycket starkt för att på de punkter, där man kan ifrågasätta ett uppskov, utan att detta kommer att medföra alltför stora olägenheter, bör också detta uppskov ske.

Det starkaste skälet för denna nybyggnad är otvivelaktigt behovet av lokaler för den av riksdagen nyligen beslutade nyorganisationen av lantmäteriu- undervisningen. Under beredningen i utskottet har det emellertid framkommit, att redan i höst, alltså nästa budgetår, behövs det för fackavdelningen för lantmäteriu- undervisningen lokaler för fyra årsklasser, vilket ju är samma antal lokaler, som jämväl för framtiden kommer att behövas för detta ändamål. Under sådana förhållanden måste alltså lokalbehovet för denna fackavdelning ordnas provisoriskt under nästa budgetår, och då kan naturligtvis ett dylikt provisorium utan alltför stora olägenheter också utsträckas ytterligare ett eller annat år. Reservanterna ha därför kommit till den uppfattningen, att ett uppskov här är möjligt.

Vad sedan gäller frågan om ett laboratorium för undervisningen i svetsningsteknik, är ju detta byggnadsförslag så till vida på ett särskilt sätt motiverat, som riksdagen i år redan har beslutat att anställa en ny lärarkraft vid högskolan i detta ämne. På andra avdelningen i statsutskottet rådde det därför till en början fullkomlig enighet om att Kungl. Maj:ts förslag med begäran om ett anslag på 26,100 kronor till detta laboratorium borde bifallas. Vid den fortsatta beredningen av ärendet framkom det emellertid, att detta laboratorium kunde på ett mycket billigare sätt anordnas, genom att man lade in det i nybyggnaden för tekniska högskolan. På detta sätt kunde man inbespara jämnt 10,000 kronor. Utredningen i Kungl. Maj:ts förslag var alltså på denna punkt ofullständig. När detta framkom, blevo vi, som inte kunde biträda förslaget om att nybyggnadsföretaget för tekniska högskolan redan nu kommer till stånd, nödsakade att också skjuta på frågan om inrättande av

Ang. nybyggnad för kanslilokaler m. m. för tekniska högskolan. (Forts.)
ett laboratorium för svetsningsteknik. Man får även på denna punkt klara sig fram med ett provisorium, till dess att det stora nybyggnadsföretaget genomföres.

Herr förste vice talman! Det är på dessa grunder som reservanterna ha gått in för sin ståndpunkt, och jag tillåter mig med anförande av dessa skäl att yrka bifall till den reservation, som i denna punkt har avgivits av herr Svensson i Kompersmålå m. fl.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr förste vice talman! Det är med tvekan jag tar till orda för att polemisera mot herr Holmdahl. Skulle nämligen debatten om detta nybyggnadsförslag få samma proportioner som den i föregående punkt, då blir det någonting alldeles orimligt, eftersom man ju får förutsätta, att när det gäller ett mer än dubbelt så stort anslag, måste också debatten bli dubbelt så lång. Det är dock nödvändigt, att det även säges några ord från utskottsmajoritetens sida.

Det finns en hel rad av skäl, som kunna åberopas för det byggnadsföretag det här gäller. Enligt denna byggnadsplan, som en gång är uppgjord för tekniska högskolans anläggningar vid Valhallavägen, har man tänkt sig att så småningom få en motsvarighet till den biblioteksbyggnad, som ligger vid entrén. Man skulle alltså ha en pendang för att få byggnadsbilden enhetlig. Detta är ett — låt vara rent estetiskt — skäl för denna nybyggnad. Jag medger från början, att det inte är ett av de mest bärande skälen, och hade man intet annat att anföra, så kunde byggnaden gott anstå.

Därtill kommer emellertid behovet av ett byggnadsstatistiskt laboratorium. Det laboratorium, som man nu använder, ligger nämligen i trånga och obekväma källarlokaler. De stora materielsamlingar, som man behöver i ett sådant laboratorium, kunna inte få rum i de nuvarande lokalerna, utan man måste lägga ut en del av materielen på gården och litet varstades, där det kan passa sig. Under sådana förhållanden har man givetvis svårt att arbeta i detta laboratorium.

För det tredje behövs det kanslilokaler för tekniska högskolan. De kanslilokaler, som man för närvarande förfogar över, äro belägna i de gamla byggnaderna vid Drottninggatan. Det säger sig självt, att det inte är lämpligt att kanslilokalerna för en undervisningsinstitution av tekniska högskolans beskaffenhet äro belägna kilometerlångt från anstaltens huvudbyggnad.

Till detta kommer så behovet av lokaler för lantmäteriundervisningen. Man hade en gång tänkt sig, att lantmäteriundervisningen skulle försiggå vid en särskild högskola, men av besparingsskäl och av praktiska skäl i övrigt ansåg man, att den kunde läggas in under tekniska högskolan. Därigenom gjordes otvivelaktigt en betydande besparing, åtminstone en betydande byggnadsbesparing. Nu behöver lantmäteriundervisningen lokaler i den gamla byggnaden vid Drottninggatan. Inom parentes skall jag anmärka, att herr Holmdahl måtte ha råkat ut för en missuppfattning, om han tror, att lantmäteriundervisningens fyra årskurser äro färdigbildade redan i höst. Det är nämligen inte förrän fram på hösten 1935, d. v. s. under läsåret 1935/1936, som lantmäteriundervisningen är färdigorganiserad med alla fyra årskurserna.

Utöver de skäl, som jag redan nämnt, kommer så behovet av ett svetsningslaboratorium. Riksdagen har ju utan opposition beviljat medel för inrättandet av en specialläraryrkefattning i svetsningsteknik. Var och en, som har en smula aning om vad svetsning är för någonting, vet, att den under nuvarande förhållanden är en av industriens och byggnadsverksamhetens allra viktigaste arbetsmetoder. Det är väl då någonting ganska huvudlöst att ha en läraryrkefattning i ämnet men att inte samtidigt ha det laboratorium, som är ound-

Ang. nybyggnad för kanslilokaler m. m. för tekniska högskolan. (Forts.)
 gängligen nödvändigt för denne lärares undervisningsverksamhet. Är det så, att riksdagen inte vill vara med om den stora byggnaden för byggnadsstatiskt laboratorium och för kanslilokaler, så måste riksdagen väl ändå i all rimlighets namn sörja för att behovet av lokaler för svetsningslaboratoriet blir fyllt. Det ha reservanterna tydligt inte tänkt på, utan de tycka, att den byggnadsfrågan också skall uppskjutas till ett kommande år.

Till de skäl, som jag nu har anfört, kommer så behovet av anslag för att bekämpa arbetslösheten. Det gäller härvidlag att skapa så många arbetstillfällen som möjligt. Jag anser för min del, att det är riktigt att man under tider, då arbetslösheten är stor, vilket den ju fortfarande är, till en ganska begränsad tidrymd koncentrerar de statliga byggnadsföretag, som under årens lopp ha visat sig nödvändiga, men som undan för undan uppskjutits.

Jag tror inte, herr talman, att det är nödvändigt att komma med ytterligare utläggningar i denna sak. Jag har så kortfattat som det varit möjligt anfört alla de skäl, som kunna åberopas till förmån för den här föreslagna nybyggnaden, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Råstock och *Weijne*.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Blott en kort replik till den föregående ärade talaren. — Jag tror inte, att han hade kommit med den rättelse, som han ansåg sig böra komma med beträffande en passus i mitt förra anförande, om han hade läst, vad reservanterna ha uttalat. Reservanterna säga nämligen på sid. 36 i utskottets utlåtande, att redan under läsåret 1934/1935 fackavdelningen för lantmåteri kommer att omfatta fyra årsklasser. Sedan kommer det viktiga tillägget: »— därav en utgör avslutningskurs för den tidigare lantmåteriundervisningen».

Det är ingalunda obekant för mig eller för reservanterna i övrigt, att omorganisationen av lantmåteriundervisningen först är genomförd från och med höstterminen 1935. Vid beredningen i utskottet fick man emellertid bekräftat, att det på grund av denna avslutningskurs behövs redan från och med höstterminen 1934 lokaler för fyra årsklasser, och sedan lantmåteriundervisningens omorganisation är genomförd, behöves för framtiden lokaler för fyra årsklasser.

Det var på dessa grunder, herr förste vice talman, jag tillät mig framhålla, att när man redan från och med nästa hösttermin måste ordna med provisoriska lokaler för fyra årskurser, så kan man inte anföra några bärande skäl för att inte detta provisorium skulle kunna utsträckas ett eller annat år till.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr N. J. Martin Svensson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Holmdahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9 av utskottets förevarande utlåtande nr 124, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr N. J. Martin Svensson m. fl. avgivna, vid berörda punkt fogade reservationen.

Ang. nybyggnad för kanslilokaler m. m. för tekniska högskolan. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

*Ang. en bygg-
nad vid
Chalmers
tekniska insti-
tut.*

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 10*, angående uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska institut, lämnades på begäran ordet till

Herr **Lithander**, som yttrade: Herr talman! Utskottet har avslagit Kungl. Maj:ts hemställan med hänvisning till att riksdagen redan tidigare i år har begärt en snabb utredning rörande Chalmers tekniska institut. Nu ligger det ju emellertid så till, att en utredning på denna punkt försiggått ända sedan 1929. Man kan emellertid befara, att ytterligare anledningar till uppskov med avslutandet av denna utredning skola kunna uppstå. Jag vill därför rikta en vördsam hemställan till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, som nu är närvarande i kammaren, att han ville vara vänlig att se till att denna utredning bedrivs så snabbt som möjligt, så att man nästkommande år inte skall vara förhindrad att framlägga ett kungl. förslag av den anledningen att man saknar en tillräcklig utredning. Underlaget för en sådan utredning torde för övrigt redan till största delen föreligga. Jag är därför övertygad om att det med herr statsrådets välvilliga bistånd ligger inom det möjligas gränser att få denna sak ordnad i god tid till nästa års riksdag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtande, nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 104, gjorda framställning angående anslag till inredningsarbeten i lokalerna för fackavdelningen för lantmäteri vid tekniska högskolan; och

jordbruksutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av väckta motioner om hänskjutande till jordbrukskreditsakkunniga av frågan om jordbrukets primärkredit m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

*Ang. förhin-
drande av
osund jord-
spekulation
m. m.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 86, i anledning av väckt motion angående förhindrande av osund jordspekulation och allt för tyngande skuldbelastning av jordbruksfastigheter.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 317, hade herr *Hermansson m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t jämsides eller i samband med den påbörjade utredningen rörande jordbrukets kreditförhållanden även måtte låta

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)

verkställa en allsidig utredning med syftemål att förhindra en osund jordspekulation och att för framtiden skydda jordbrukets utövare mot en i förhållande till jordens avkastningsförmåga alltför tyngande skuldbelastning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet var fogad reservation utan angivet yrkande av herrar *Ericson* i Sörsjön och *Lundbom*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Hermansson: Herr talman! Jordbruksutskottet har i det föreliggande utlåtandet inte gjort något försök att underkänna de synpunkter, som framförts i motionen till stöd för den begärda utredningen i syfte att hindra osund spekulation med jord och en alltför tyngande skuldbelastning av jordbruksfastigheter. Utskottet har i stället motiverat sitt yrkande om avslag på motionen med 1) att det problem, som skall utredas, är alldeles för svårlöst, 2) att den begärda utredningen inte är påkallad av nu rådande förhållanden, och 3) att motionärerna inte anvisat några riktlinjer för den önskade utredningen.

Vad beträffar skälet nr 1 trodde jag för min del inte, att det rädde en så stor räddhåga inom jordbruksutskottet, att man inte vågade ge sig i kast med andra problem, än de mera lättlösta. Men då nu utskottet erkänner att så är förhållandet, ber jag att i det fallet endast få beklaga bristen på den friska beslutsamhet, som jag trodde fanns inom jordbruksutskottet.

Skälet nr 2 synes innehålla en deklaration ifrån utskottets sida, att man inte alls vill tänka på framtiden; man vill inte tänka på några åtgärder, förrän »syndafloden» är över oss. Man vill med andra ord inte föra en politik på lång sikt, utan man vill ta hänsyn endast till de förhållanden, som råda för ögonblicket. Även i detta fall ber jag att få nöja mig med ett beklagande av utskottets ståndpunkt.

I fråga om det tredje skälet, nämligen klagomålet över att motionärerna inte angivit några riktlinjer för det önskade utredningsarbetet, vill jag säga, att det ju inte är vanligt här i riksdagen, att man fordrar av enskilda motionärer, som kräva utredning i ett eller annat syfte, att de skola medskicka fullständig arbetsbeskrivning och kanske till och med kostnadsförslag för den utredning, som de önska. I vanliga fall räcker det ju med att man anger syftemålet med utredningen, och jag anser att detta borde ha räckt också i det här fallet. Jag tror för övrigt att jordbruksutskottet hyser onödiga bekymmer i denna punkt. Är det så, att utskottet inte besitter tillräcklig sakkunskap för att själv säga något om vägarna för en dylik utredning, borde ju utskottet ha kunnat överlämna den saken åt regeringen och den blivande utredningskommittén. Men om det nu är bara det som fattas, att motionärerna skola ange riktlinjer för en dylik utredning, så få vi väl till ett annat år försöka uttrycka oss något tydligare och ange de riktlinjer, som vi för vår del ha tänkt oss för utredningen. Men om vi då göra detta, skulle det knappast förvåna mig, om utskottet skulle säga, att, om det skall utstakas några riktlinjer, så vill utskottet helst göra den saken själv. Det var ju också med tanke på att utskottet måhända hyste den meningen, som motionärerna i år kanske inte gjorde klämman i sin motion fullt så tydlig, som utskottet nu tydligen hade önskat.

Jag tror för min del inte, att skuldsättningen är den enda anledningen till jordbrukets ekonomiska svårigheter för närvarande, och det kan absolut inte

Ang. förhinderande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)

falla mig in att skuldsättningen ens är den viktigaste orsaken till den nuvarande jordbrukskrisen. Huvudanledningen till det försämrade läget är naturligtvis prisfallet på jordbrukets produkter. Den saken är fullkomligt klar. Och det är också obestriddligt, att jordbrukarna på grund av det nu rådande läget tvingats öka sin skuldsättning i ganska hög grad. Men det är också lika säkert, att krisens verkningar skulle ha blivit betydligt mindre kännbara, om samhället hade kunnat hindra spekulation med jord, den spekulation, som ägde rum i synnerhet under en föregående högkonjunktur. Vi ha i vår motion påpekat, hurusom jordegendomar under den senaste högkonjunkturen köptes och såldes till ständigt stegrade priser och hur det i jorden nedlagda kapitalet på det sättet ökades, ända tills det oundvikliga omslaget kom. Det finns fortfarande gott om s. k. affärsmän, av vilka de flesta aldrig ha varit jordbrukare utan endast rätt och slätt affärsmän, som under den tid, då jordpriserna ständigt gingo uppåt, tjänade så pass stora förmögenheter på denna sin affärsverksamhet, att de sedan dess kunnat leva på räntorna, för såvitt de inte förlorat pengarna på aktiespekulationer eller dylikt, förstås. Det finns otaliga fall som visa, huru personer på en enda sådan affär kunde förtjäna mera på att köpa och sälja en jordbruksfastighet, än vad samma fastighet för närvarande är värd. Jag vill inte trötta kammaren med att här anföra för många exempel på sådana fall, men jag skall i största korthet nämna åtminstone ett par.

Jag känner till att en viss gård köptes år 1918 och såldes året efter med en vinst för dem, som hade besuttit gården ett år, på 350,000 kronor. De båda personer, som köpte gården, ha sedan dess förbrukat en förmögenhet på 300,000 kronor och under innevarande år ha de gått i konkurs; gården har sålts på exekutiv auktion för, om jag icke misstar mig, något över 300,000 kronor. Ett annat exempel skall jag också tillåta mig anföra. Aktiebolaget Svensk Jordförmedling köpte på sin tid ett antal gårdar under Borkhults stora egendom för tillsammans 650,000 kronor, vilka styckades och såldes till egna hem. Sedan styckningen och försäljningen skett och alla omkostnader för styckning och förvaltning hade betalats, kunde bolaget deklarerera för en nettovinst på den affären på icke mindre än 297,000 kronor. Dessa affärsvinster ha naturligtvis inte ramlat ned från himlen och inte heller fiskats upp från sjöbottnen. Vinsterna få naturligtvis betalas av de efterkommande brukarna, som i många fall ha mycket svårt att klara sig just på grund av den ökade skuldbelastning, som dessa jordbrukare ådragit sig genom att köpa jord till alltför höga priser. Dessa affärsvinster få således betalas av jordens brukare i form av höga kapitalräntor. De nuvarande brukarna få med andra ord slita för att betala de pengar, som spekulanterna sprungit bort med under den tid, då jordpriserna ständigt gingo i höjden. Och när brukarna ha svårt att tillfredsställa sina fordringsägare och att för övrigt klara sig på sin jord, då får staten, som vi veta, oftast träda emellan för att hålla dessa brukare kvar vid torvan.

Det är visserligen sant, att det för närvarande inte är så synnerligen lätt att köpa jord i spekulationssyfte och tjäna något nämnvärt därpå. Jag skall också villigt erkänna, att det mesta av den svenska bondejorden för närvarande är så högt intecknad, att det inte är så lätt för jordägarna att få låna mera pengar hos bankerna eller andra låneinstitutioner. Men läget kan komma att förändras. Konjunkturerna ha ju tidigare gått både upp och ned, och det är ganska säkert att så kommer att ske även i fortsättningen. Om en högkonjunktur inträffar, då är det för sent att vidtaga åtgärder för att hindra, att samma historia, som inträffade under krigstiden, skall komma att upprepas ännu en gång. Om det blir bättre tider för jordbruket, och jordpriserna kom-

Ang. förhindrande av osund jordsppekulation m. m. (Forts.)

ma att stiga, då kunna vi vara säkra på att spekulanterna — de där affärs-
männen — återigen komma att hålla sig framme för att göra förtjänster på
de stegrade jordpriserna. Jag hoppas, att ingen tar anstöt, om jag använder
ordet »roffarkapitalism», sedan man nu också på högerhåll har upptäckt, att
det finns något här i landet, som gör skäl för den beteckningen. Om läget för-
ändras, så att det går att göra affärer på nytt i svensk bondejord, kunna vi
vara förvissade om, att denna roffarkapitalism åter kommer att hålla sig
framme och göra vinster på de framtida jordbrukarnas bekostnad. Följden av
detta blir liksom hittills, att jordbrukarnas skuldbörda ytterligare ökas, och
ränteslaveriet, som är *en* utav orsakerna till den nuvarande krisen, kommer att
fortsätta.

Det har ofta sagts både här i riksdagen och annorstädes, att statens hjälp
till jordbruket bör lämnas under sådana former, att den blir en hjälp till själv-
hjälp, d. v. s. att staten genom sina åtgärder skall hjälpa jordbrukarna att stå
på egna ben. Det är just en sådan hjälp, säger man, som åsyftas med de vid-
tagna åtgärderna för att höja priset på jordbrukets produkter. Men om dessa
åtgärder skola bli något annat än åtgärder för ögonblicket, måste säkerligen
också den obegränsade skuldsättningen på ett eller annat sätt förhindras. I
annat fall är det alldeles säkert, att de ökade inkomsterna så småningom ock-
så komma att uppslukas av de ökade kapitalräntorna. Om statsmakterna så-
ledes ha för avsikt att i längden trygga jordbrukets och jordbrukarnas ställ-
ning, kommer man säkerligen inte ifrån, att man måste försöka begränsa be-
läningen av jordbruksfastigheterna och därigenom också söka åstadkomma en
begränsning av jordbrukarnas ränteutgifter. Annars riskerar man också, att
den statliga jordbrukshjälpen i sista hand kommer att inkasseras av jordspe-
kulanter, banker och låneinstitut.

Det kan också diskuteras, huruvida den hjälp, som för närvarande lämnas
till jordbruket, i många fall är till största nytta för jordbrukarna, som formellt
sett få denna hjälp, eller för jordbrukarnas lånegivare. Denna hjälp betyder
ju för många jordbrukare, att de sätts i stånd att betala räntorna och på det
sättet kunna avvärja den katastrof, som eljest hotar dem. Men det är också
ofta så, att denna katastrof avvärjes endast för ögonblicket och att läget i alla
händelser i fortsättningen blir lika förtvivlat som tidigare. Statsmakternas
åtgärder ha ju också i stor utsträckning gått ut på att jämna den s. k. låne-
vägen för jordbrukarna, det vill säga att hjälpa bönderna att öka sina skuld-
bördor och inte att minska dessa bördor. Låt vara att när staten understöder
en sådan lånepolitik, detta sker i syfte att ge jordbrukarna lån på fördelak-
tigare villkor än som förut lämnats. Men redan salig Dumbom hade på sin
tid klart för sig, att ju mer man lånar, dess mer sätter man sig i skuld. Jag
anser i varje fall, att det inte är den riktiga vägen, när man tror sig rädda
jordbruket ur svårigheterna genom att underlätta skuldsättningen. Jag tror
i stället att vägen, i längden åtminstone, måste bli att hindra en alltför långt
gående skuldsättning och en alltför långt gående belåning av jordbruksfastig-
heterna. Det är visserligen gott och väl, om man vill hjälpa dem, som råkat
i olycka, men det är ännu bättre, om man kan förebygga dessa olyckor. Det
är naturligtvis bra, om man kan hjälpa jordbrukarna ur ögonblickets svårig-
heter, men det är mycket bättre, om man kan förebygga, att dylika svårigheter
uppstå.

Jag erkänner, att det här problemet verkligen är mycket svårlöst, vilket
jordbruksutskottet också har understrukit, men jag finner å andra sidan att
det är så pass viktigt, att det helt enkelt måste lösas, om man vill frigöra de
arbetande jordbrukarna från det nuvarande ränteslaveriet, och om man vill i
längden trygga deras existensmöjligheter.

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)

Herr talman! Med det nu anförda skall jag be att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag har vissa sympatier för motionen, men detta har ändå icke kunnat förmå mig att ställa mig såsom reservant i den föreliggande frågan.

Jag antar, att en del av vad motionärerna hemställa om kommer att tagas upp i samband med frågan om jordbrukets kreditförhållanden, vilken fråga nu ligger under utredning av en kommitté. Ännu mera måste detta bliva fallet, när andra kammaren nyss beslutat att till denna utredningskommitté hänskjuta även frågan om den primära jordbrukskrediten. Jag antar, att denna kommitté icke kommer ifrån att behandla spörsmålet om hur man skall kunna genom inskränkande bestämmelser förhindra bankerna att icke belåna egendomar så högt, som de tidigare gjort.

Skall man skriva till Kungl. Maj:t om en utredning, skall man också kunna giva några direktiv för densamma. Motionären herr Hermansson förklarar själv, att han anvisat åtskilliga vägar, men han har också sagt i motionen, att andra vägar skulle kunna utfinnas. Vi ha icke kunnat finna några framkomliga vägar eller kunnat giva några direktiv för en riksdagsskrivelse. Kungl. Maj:t har rätt att fordra, att när riksdagen skriver och begär en utredning, riksdagen också säger vad den vill ha utrett. Den saken ha vi icke kunnat klara i utskottet.

Detta ärende har behandlats i jordbruksutskottets andra avdelning, och jag är därför icke inne i alla de detaljer i frågan, som där diskuterats. Då ärendet skulle behandlas i jordbruksutskottets plenum, förelåg det ett förslag till utlåtande, vari det yrkades avslag å motionen. De synpunkter, som framlagts i motionen, ha emellertid icke diskuterats i plenum. Herr Hermansson säger, att motionärerna skola komma igen nästa år och att de då skola komma med fullständigt klara riktlinjer beträffande hur denna utredning skall läggas. Vi äro mycket tacksamma i jordbruksutskottet härför. Motionären trodde, att jordbruksutskottet icke ville ha dylika linjer utarbetade, och menade, att jordbruksutskottet självt ville utforma de linjer, efter vilka en utredning skall göras. Vi äro emellertid i jordbruksutskottet mycket tacksamma för klara linjer härutinnan.

Jag skall här med blott några korta ord beröra en annan sak. Man framhöll i utskottet, att man icke behövde sätta i gång utredning nu, och att Kungl. Maj:t kan taga upp saken först, när den är aktuell, och man sade, att om man tar upp frågan nu fastän man icke vet, när saken blir aktuell, kommer frågans öde att bero på en kommande riksdags sammansättning. Under den förra krisen hade vi att taga ställning till förslag i olika avseenden, vilka förslag av riksdagen i de flesta fall avsgos. Ett förslag, som antogs och som väl var det enda, som medförde goda verkningar, var den provisoriska skogslagstiftningen av 1918, som avsåg förbud att avverka ungskog. Den lagstiftningen var effektiv. Nu vill man, långt i förväg, sätta i gång en utredning och lagstifta, fastän man icke vet, hur förhållandena komma att utveckla sig, då en ny kristid inträder, eller hur man skall kunna tillämpa en dylik lagstiftning. Detta finner jag icke lämpligt.

Så länge som handeln med jordegendomar i likhet med handeln med andra varor är fri, så länge är det omöjligt att förhindra spekulation. Det var icke bara egnahemsjobbare, herr Hermansson, som spekulerade under kristiden, utan även bönder. Det fanns bönder, som hade hemman, på vilka de kunde försörja sig. De tyckte, att det var goda konjunkturer, och de voro så blinda, att de trodde, att dessa goda konjunkturer skulle fortsätta i framtiden. Då

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)

sålde de sina hemman, på vilka de sutto välbärgade, och köpte i stället stora egendomskomplex och blevo så ruinerade. Det var, som sagt, icke bara bönder, som så gjorde, utan även alla möjliga andra. Så länge jorden är en marknadsvara, kan man icke förebygga något sådant. Jag anser, att jorden icke bör vara en sådan där marknadsvara. Men så länge vi icke kunna genomföra några åtgärder till förhindrande av att jorden är en marknadsvara, så länge är det heller icke stor idé med denna riksdagsskrivelse. Det finnes icke majoritet, varken i kamrarna eller i jordbruksutskottet, för densamma. Det blev ju på ett mycket tidigt stadium klart för mig, att det icke fanns majoritet för motionen i jordbruksutskottet. Jag har den uppfattningen — den kanske är felaktig — att jag icke vill reservera mig i ett riksdagens utskott, när jag anser, att en reservation är verkningslös, ty därigenom äventyras enigheten i andra frågor i utskottet. Detta har gjort att jag har anslutit mig till majoriteten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundbom: Herr talman, mina herrar! Jag skulle ju mycket väl ha kunnat nöja mig med att instämma i herr Hermanssons anförande, men som kammarens ärade ledamöter se, ha både herr Ericsson i Sörsjön och jag lämnat en blank reservation vid utskottets utlåtande. Jag vill endast med några korta ord vidröra, varför vi ha reserverat oss. Jag behöver icke gå in på själva motionen. Om herrarna behaga läsa den, skola ni finna, att den innehåller tillräckligt med motiv för en utredning. En och var vet nog — därom står också att läsa i motionen — hur det gick till under kristiden. Om en dylik kristid änyo skulle infinna sig, men därom veta vi ju ingenting, böra vi vara beredda att mota en sådan egendomsspekulation, som ägde rum under den förra kristiden. Detta är syftet med motionen.

Herr Hermansson lämnade en del exempel till belysning av frågan. Även jag skulle kunna ta fram många exempel, men jag skall icke trötta kammarens ledamöter med att draga fram dem. Jag skall bara tala om ett exempel från min hemkommun, där under kristiden en gård såldes för 180,000 kronor. Nu är denna egendom taxerad till 93,000 kr. På den gården vilar en skuldbörda på icke mindre än 140,135 kronor. Detta är bara ett enda exempel. Det finnes många sådana från alla möjliga håll i vårt land, men det behöver jag förresten inte tala om, ty jag tror, att de flesta av kammarens ledamöter känna till denna sak. Det var ju icke endast de större jordbrukarna utan även de mindre, som råkade ut för dessa svårigheter. De, som icke ha gjort konkurs under de år som ha gått sedan dess, måste nog förr eller senare göra konkurs för att kunna komma ut ur eländet. Det är tusentals av Sveriges jordbrukare, som befinna sig i en dylik svår situation. Motionen syftar ytterst, som jag förut sade, till att under en kommande högkonjunktur förhindra spekulationer av den art, som förekom under kristiden.

Man kan icke säga, att utskottet har kostat på motionen någon vidare utredning. Orsaken härtill vet jag icke, men kanske har man ansett, att frågan är av alltför ringa betydelse. Kanske är det andra anledningar därtill, men därom vet jag intet.

Man har här sagt, att vi icke ha angivit några närmare riktlinjer för en utredning. Häremot vill jag säga, att vi i motionen ju ha pekats på vissa vägar. Vi ha bland annat pekats på att det kanske behöves en revidering av den nuvarande åborätten, och att eventuellt andra lagstadganden i samband med riksdagens beslut i vissa jordfrågor kanske komma att behövas. Vi ha dock pekats på vissa saker och ting, som en blivande utredning kan ha nytta av.

Jag skall icke upptaga kammarens dyrbara tid mera med att gå in på några detaljer i saken. Jag tycker, att herrarna gott och väl kunna läsa igenom

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)
 motionen och dess motivering ännu en gång och tänka litet på densamma. Jag förstår mycket väl, att det är lönlöst att här söka få igenom motionen. Men jag kan ändå inte underlåta, herr talman, att yrka bifall till densamma.

Herr Hermansson: Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord med anledning av vad utskottets ordförande här har yttrat.

Herr Johansson i Uppmälby antydde något om, att han för sin del icke velat hålla på sina meningar i utskottet, därför att man därigenom skulle äventyra enigheten i andra frågor. Förhåller det sig nu så, att det förekommit någon sorts kohandel inom utskottet, som gått ut på, att man skulle slå ihjäl den här motionen, ja, då får jag naturligtvis böja mig för fakta, och då skall jag heller inte uttala något särskilt klander på grund härav, ty jag förmodar, att det då har varit nödvändigheten att rädda större värden, som givit anledning till att denna lilla kohandel möjligen kommit till stånd.

Utskottets ordförande sade också något om att den av oss önskade utredningen skulle komma att tagas upp i samband med den nu pågående utredningen angående jordbrukets kreditförhållanden. I utskottets utlåtande säges det emellertid, att den utredning, som föreslås i motionen, går vida längre än den pågående utredningen, och att detta skulle vara en av anledningarna till att man icke vill vara med på att yrka bifall till motionen. Vidare vill jag med anledning av herr Johanssons anförande säga, att det icke står någonstans i motionen, att motionärerna anse, att jorden nödvändigtvis allt fortfarande skall vara en marknadsvara. Vi ha ansett, att man skall gå på djupet med detta problem och även undersöka den saken. Om herrarna vilja göra sig besväret med att genomläsa motionen, så skola ni finna, att vi ha ifrågasatt de ändringar av äganderättsförhållandena, som kunna vara nödvändiga för att minska den skuldbelastning, varom talas i motionen.

Utskottets ordförande underströk, vad som står i utskottets utlåtande, nämligen att man icke vill vara med på några åtgärder, därför att man icke vet, när nästa högkonjunktur kommer att inträffa. Härefter vill jag säga, att det är väl ändå för sent att bygga dammar, när översvämningarna inträffat. Det är väl medan det är lågvatten, som man skall bygga dammar, om de skola tjäna någonting till. Väntar man därmed tills översvämningarna inträffat, är det naturligtvis för sent att vidtaga några åtgärder.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman! Den ärade motionären säger, att den utredning, som föreslås i motionen, går längre än den nu pågående utredningen angående jordbrukets kreditförhållanden. Ja, det är riktigt, men genom det beslut, som vi nyss fattat i föregående ärende, ha vi även gått in för den primära jordbrukskrediten, och den frågan ha vi ju hänskjutit till denna utredning. Följaktligen kommer utredningskommittén, eftersom riksdagen fattat beslut om att hänvisa även nämnda fråga till utredning, icke ifrån att upptaga även denna fråga.

Min länskamrat, herr Lundbom, framdrog här exempel på de höga saluprisen på egendomarna under kristiden. Ja, det är beklagligt, att sådana höga pris betalats, men sådant kan icke förhindras med nuvarande lagar och författningar i detta land, och någon ändring kunna vi icke åstadkomma med nuvarande majoritet i riksdagen. Om en person i spekulationssyfte köper en egendom och sedan blir bankruttmässig på grund av att han gjort en dålig affär, får han stå sitt kast likaväl som den, som köper någonting i en annan näringsgren. Här har köpts och byggts fabriker som ha stoppat, och vederbörande ha förlorat allt vad de ha satt in i affären. Skall man gå in för en undantagslagstiftning för jordbrukarna? Ja, naturligtvis kan jag vara med

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)

på något sådant, men så länge vi ha den nuvarande majoriteten i riksdagen, ha vi icke förutsättningar att få igenom något dylikt.

Till herr Hermansson vill jag säga, att det icke har varit någon direkt handel, när det gällt denna fråga. Jag har emellertid för princip — om den saken har jag talat redan förut — att jag icke vill ställa mig såsom reservant, när en fråga både i utskottet och inom riksdagen ligger till såsom denna.

Jag tror, att det var herr Lundbom, som sade, att vi borde läsa reservationen, ty då skulle vi få klart för oss, hur saken ligger till. Herr Lundbom säger nu, att det var motionen, som vi skulle läsa igenom. Ja, naturligtvis kunde det inte vara fråga om att läsa igenom reservationen, ty där finner jag endast två namn, och det innebär ju inga riktlinjer för Kungl. Maj:t, när det gäller en utredning.

Vi klaga här över den stora massan av kommittéer och över att anslagen till kommittéer stigit alltför mycket. Men enligt min mening är det riksdagens skyldighet, då riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär en utredning, att angiva riktlinjerna för denna kommande utredning. Vi få inte fortgå på det här sättet och bara resonera som så, att nog kan man kosta på sig att göra motionärerna till viljes, här gäller det ju bara en skrivelse med begäran om en utredning. Om vi skulle tillfredsställa alla motionärer, skulle vi till sist komma därefter i detta land, att varje riksdagsman måste bli kommittéledamot. Det kan också hända, att när dessa kommittéer efter något tiotal år äro färdiga med sitt arbete, ja, då har tiden gått ifrån vederbörande, så att deras utredning och förslag äro av ringa betydelse. Jag vet ju inte, när den uppåtgående konjunktur, som herr Hermansson hoppas på, skall komma, men skulle det dröja länge, så kanske den kungl. kommitté, som skulle uppdraga riktlinjer för sättet att möta den nya kristiden, i vad gäller det nu föreliggande spörsmålet, redan är föråldrad, så att de riktlinjer kommittén föreslagit inte kunna följas. Vi ha under årens lopp haft många kommittéer, vilkas arbete påverkats av att utvecklingen gått i en annan riktning än man tänkt.

Då nu jordbrukets kreditförhållanden äro under utredning och riksdagen begär, att även den primära jordbrukskrediten skall göras till föremål för utredning, så komma de sakkunniga enligt min mening icke ifrån att i sitt betänkande jämväl föreslå åtgärder mot en för hög skuldsättning inom jordbruket. Det är ju detta, som herr Hermansson vill, och därför har jag ansett, att jag inte kunde reservera mig. Det finnes vissa partier, som ha den uppfattningen, att om det är en partikamrat, som motionerat, så måste de representanter inom utskottet, som tillhöra det partiet, reservera sig för att rädda sin själ. Men min själ är förlorad, och jag har ingen anledning att därför att det är en partikamrat, som motionerat, följa honom, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson i Sörsjön: Herr talman! Jag har inte för avsikt att lämna något sakligt bidrag till den pågående debatten, utan har endast velat säga, att det inte bara är från socialdemokratiskt, utan även från borgerligt håll, som man tidigare motionerat i denna fråga. Jag hänvisar till att redan år 1919 motionerade herr Carlström här i kammaren om vidtagande av åtgärder till förhindrande av osund jordspekulation, och jag kan inte underlåta att anföra något av vad herr Carlström anförde i sin motion. Han säger bland annat följande: »Men jordbruket blev inte bara erkänt som den främsta näringen, det blev också känt som ett första klassens jobbarobjekt, och så börjar den olyckliga stegring av jordpriserna, som nu nått en sådan höjd, att de utgöra en verklig fara för jordbrukets framtid. Man kan ju anmärka, att det är väl jordbrukarnas ensak, om de jobba upp jordpriserna för varann, ävensom att jord-

Ang. förhinderande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)
prisstegringen är en naturlig följd av produkternas prisstegring, men man måste komma ihåg, att det inte bara varit brukare av jord, som under denna tid 'handlat gårdar', utan att det till stor del varit *icke* brukare som gjort det. Det är de stora gulaschvinsterna, som i många fall vandrat ut över Sveriges land, inte för att tillföra jorden ökad avkastning utan för att under dessa år plundra henne inpå benen. Många gårdar, som vid krigets början voro i hävd och kultur med full uppsättning och lovande skogsväxt, ligga nu i vanhävd, med utsugen jord, bortsålt lösöre och kalhuggen skogsmark.»

Så talade herr Carlström år 1919, och jag vill för min del säga, att de argument, som då anfördes i förenämnda motion, de gälla lika mycket än i dag.

Vi reservanter, herr Lundbom och jag, ha ansett, att när man har gått in för utredningar av olika slag rörande jordbrukets förhållanden, så kunde det också ha varit önskvärt, att man hade enat sig om en utredning, som avser förhinderande av en osund jordspekulation.

Jag hoppas för mitt vidkommande, att det skall vara möjligt under nästa år, om vi leva, att återkomma med motion i ämnet och att vi då skola kunna ge några bättre riktlinjer för utredningen än vad vi i år lyckats åstadkomma.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Jag skulle kanske inte haft anledning att säga något ytterligare i denna debatt, men eftersom särskilt motionären men även reservanterna ha stått i här för motionen på ett sätt, som om de väntat sig, att här skulle kunna bli en uppståndelse, så vill jag begagna tillfället att säga ett ord i frågan.

Vi ha verkligen på jordbruksutskottets andra avdelning sökt göra klart för oss, huruvida det vid bifall till motionen skulle vara möjligt att ge Kungl. Maj:t några anvisningar rörande det sätt, varpå denna utredning skulle åvägbringas. Men hur vi ansträngt oss i den vägen, några positiva synpunkter, som kunde vara ägnade att tillrättalägga motionen, det kunde vi inte få fram. Vi mötte rena negativismen i det fallet. Vi måste bl. a. ställa upp följande frågor. Skall man i en tid som den nuvarande, när jordbruksvärdena på sina håll faktiskt gått ned under de värden, som rådde under perioden 1925—1929, skall man då, när man sätter i gång en sådan här utredning, säga sig, att jordbruksvärdena icke få stiga utöver den punkt, som de tilläventyrs hade under perioden 1925—1929? Eller skall man säga — och här kommer den andra frågan — att jordbruksvärdena icke få stiga utöver den punkt, där de för närvarande befinna sig? Vilken väg man än väljer, blir det enligt vår mening lika illa ställt. Det vore enligt mitt förmenande icke orimligt att, även om man ville dämna upp en prisstegring på jordbruksfastigheter, gå med på att värdena på sådana fastigheter under en bättre konjunktur finge stiga upp till, låt mig säga, den nivå, som de hade under tiden 1925—1929, men då vore det väl också rimligt att därutöver medge, att de, som äga jordbruksfastigheterna, skulle få diskontera icke endast en prisstegring från nuvarande läge och till den tidsperiod jag förut nämnde, utan även en prisstegring, som jämväl inkluderade de nödvändiga förlusterna på driften av jordbruksfastigheterna under åren efter 1929.

Det var på det sättet vi sågo på saken i jordbruksutskottets andra avdelning, och detta gjorde, att vi icke med bästa vilja i världen kunde få fram några skäl, som talade för bifall till motionen. Nu säger visserligen herr Lundbom, att utskottet icke kostat på sig någon vidlyftig utredning i frågan. Ja, herr Lundbom och även herr Ericsson i Sörsjön, ni sutto ju själva med i jordbruksutskottet vid denna frågas behandling, men det måste jag säga, att inte kostade herrarna på sig att komma med några argument, som kunde tjäna till underlag för den ifrågasatta utredningen.

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)

Herr Hermansson förmodade på grund av utskottsordförandens första anförande, att man hade gjort en kohandel inom utskottet på denna motion. Nej, herr Hermansson, det ha vi inte gjort, ty med förlov sagt, vi funno icke denna motion tillräckligt värdefull för att inlåta oss i några affärstransaktioner på basis av densamma.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta yttrande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Hermansson: Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Gustafson i Vimmerby anförde säga, att vi visst inte ämnat åstadkomma någon uppståndelse, som han säger. Vi ha bara använt oss av vår lagliga rätt att såsom ledamöter av denna kammare väcka en motion och att också försvara denna motion. Något annat ha vi inte begärt, och om jag nu råkade uppväcka herr Gustafson, som tyvärr annars icke hade tänkt yttra sig i frågan, så torde någon större skada icke vara skedd.

I fråga om själva saken vill jag påminna om, att det nog inte är riktigt, när det fortfarande göres gällande, att motionärerna inte alls anvisat några riktlinjer för den begärda utredningen. Ett dylikt uttalande tyder på att vederbörande utskottsledamöter icke läst den föreliggande motionen. Det står i häftet, där motionen återfinnes, på sid. 4, bl. a., att det borde »betraktas som ett led i en förnuftig jordpolitik att samtidigt begränsa försäljnings- och belåningsrätten till» de jordområden, som årligen realiseras. Man borde nämligen vid försäljningen av kronans egendomar uppställa det villkoret, att dessa egendomar icke finge gå i handeln under viss tid eller att de skulle vara helt utslutna från möjligheten att försäljas. Detta är alltså en av riktlinjerna som anvisats.

En annan riktlinje är omnämnd på sid. 5, där vi ha tillåtit oss påpeka den kolossala uppskörtning, som äger rum, då man säljer jord till s. k. egnahemsägare. Jag skulle kunna anföras massor av exempel på sådana försäljningar. Jag anförde också i mitt första anförande ett dylikt exempel, och jag har här ett tidningsurklipp, som handlar om en inlaga i år till regeringen från 21 egnahemsägare inom en enda socken i Västergötland, där dessa personer uppgiva, att de fått betala mellan 1,000 och 1,600 kronor per tunnland för den jord de köpt till egnahem. Vi ha således pekat på den möjligheten, att man skulle ålägga egnahemsnämnderna att bättre än hittills kontrollera, att den på grund av den statsunderstödda egnahemsverksamheten försålda jorden icke säljes till alltför höga priser.

Vi ha också talat om att det borde skapas garantier för att de medel, som staten kommer att offra för att eventuellt lätta skuldbördorna för jordbrukarna, inte skola hamna i enskilda spekulanters fickor, utan komma jordbrukarna tillgodo.

Dessutom ha vi naturligtvis påpekat vad som är själva huvudsaken, nämligen att man skulle taga upp frågan om en begränsning av själva äganderätten eller förfoganderätten till jordbruksjorden och på det sättet hindra denna osunda spekulation, som är till stort men för jordbruksverksamheten.

Det saknas således icke riktlinjer, och det borde utskottets ledamöter också ha funnit, om de behagat läsa motionen. Efter de deklarationer, som här ha avgivits, måste jag emellertid tro, att man inte har brytt sig om att taga del av vad som står att läsa i motionen. När jordbruket råkar i ekonomiska svårigheter, så kräves det, att staten skall träda hjälpande emellan, och jag anser också, att det är statens skyldighet att göra så. Men då man kräver detta av

Ang. förhindrande av osund jordspekulation m. m. (Forts.)
 staten, böra statsmakterna också i tid vidtaga åtgärder för att hindra spekulanter och affärsmän att uttaga vinster i förskott, och därmed ytterligare försvåra jordbrukets läge.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hermansson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 86, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Ang. jordbruksnäringens nuvarande ekonomiska betryck m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 87, i anledning av väckt motion angående utredning om anledning till jordbruksnäringens nuvarande ekonomiska betryck m. m. Därvid begärdes ordet av motionären,

Herr **Elmroth**, som yttrade: Herr talman! Då jag inte vill bidra till att mot ett enhälligt utskott missbruka kammarens tid, skall jag be att få avstå från ordet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 88, i anledning av väckta motioner om utredning rörande reformerad lagstiftning beträffande enskilda vägar; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 mars 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 208, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogade förslag till

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

1) förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284); och

2) förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 20 juni 1930 (nr 285);

dels ock föreslagit riksdagen att antaga nedan återgivna förslag till lag om straff för vissa brott vid förande av motorfordon.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 320 av herr *Bergström*,

nr 321 av herr *Nylander m. fl.* och

nr 324 av herr *Bergman m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 568 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*,

nr 569 av herrar *Hansson* i Vännäsby och *Thorell*,

nr 571 av herrar *von Seth* och *Lindberg* i Stockholm, och

nr 574 av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid förevarande proposition fogade förslaget till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i utlåtandet upptagit;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 20 juni 1930 (nr 285) riksdagen ej funnit skäl till erinringar mot detsamma;

C) att riksdagen, med förklaring att det vid förevarande proposition fogade förslaget till lag om straff för vissa brott vid förande av motorfordon ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts proposition.)

(Utskottets förslag.)

Lag

om straff för vissa brott vid förande av motorfordon.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Förer den, som är så påverkad av starka drycker att han kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar, automobil, motorecykel varom i 34 § motorfordonsförordningen sägs eller traktortåg, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter, dock ej under tio.

2 §.

Har någon vid förande av fordon som i 1 § avses varit så påverkad av starka drycker som där sägs eller överskridit medgiven hastighet, och har han därvid ådagalagt grov vårdslöshet eller visat uppenbar ligkiltighet för andra människors liv eller egendom, dömes till fängelse eller straffarbete i högst ett år.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3 §.

3 §.

Har förare av fordon varom i 1 § sägs vid sammanstötning, påkörning eller annan därmed jämförlig händelse avlägsnat sig från platsen, innan de åtgärder vidtagits vartill händelsen skäligen bort föranleda, eller undandragit sig att uppgiva namn och hemvist eller lämna övriga upplysningar om händelsen, vare straffet fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, dagsböter.

Har förare av fordon varom i 1 § sägs vid sammanstötning, påkörning eller annan därmed jämförlig händelse avlägsnat sig från platsen, innan de åtgärder vidtagits vartill händelsen skäligen bort föranleda, eller undandragit sig att uppgiva namn och hemvist eller lämna övriga upplysningar om händelsen, vare straffet fängelse i högst ett år eller dagsböter.

4 §.

Åtal för brott mot denna lag skall anhängiggöras vid allmän domstol.

5 §.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934; samt

D) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A) och C) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

beträffande samtliga ändringsförslag av herr *Gardell* i Gahns, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

beträffande särskilda delar av förevarande under punkterna A) och C) omnämnda författningsförslag på sätt nedan närmare upptages.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Magnusson** i Skövde, som yttrade: Herr talman! Beträffande föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 35, får jag föreslå,

att utskottets hemställan må föredragas punktvis, samt

att punkten C) företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till lag om straff för vissa brott vid förande av motorfordon, paragrafvis, med slutstadgande, ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan.

Denna hemställan bifölls.

Punkten A.

Utskottet hade i sin motivering i avseende å 15 § 3 mom. i förslaget till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen, bland annat, förklarat sig icke kunna förorda en i motionen I: 320 gjord hemställan av innebörd, att riksdagen måtte föreslå sådan ändring i förevarande proposition, att

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
för motorfordonsförare, som gjort sig skyldig till brott mot 2 § i den föreslagna lagen om straff för vissa brott vid förändring av motorfordon, körkort måtte kunna återkallas för alltid.

Häremot hade reservation avgivits av herr *P. Sandström*, fröken *Hesselgren* och herr *Andersson* i Rasjön, vilka ansett, att utskottet bort förordna att, såsom i motionen I: 320 föreslagits, bestämmelsen om en maximitid av två år för indragning av körkort skulle utgå ur förordningen ävensom att sådan ändring måtte vidtagas i 15 § 3 mom. i förordningen, att minimitiden för indragning av körkort på grund av olycklighet vid ratten bestämdes till ett år i stället för sex månader.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Gardell** i Gahns: Herr talman! Frågan om motorförordningen återkommer vid varje riksdag. Att så är förhållandet, kan icke bidra till att stärka laglydnaden och förtroendet för dem, som medverka vid antagandet av lagar och förordningar. Det medför i stället, på grund av de många ändringarna i förordningen, att många oförvitliga medborgare göras till lagbrytare. Gällande motorförordning och vägtrafikstadga äro utfärdade så sent som 1930, och vissa ändringar i dessa författningar ha dessutom vidtagits åren 1931, 1932 och 1933. Kungl. Maj:ts förevarande proposition innehåller ytterligare omfattande bestämmelser på detta område, bestämmelser, som dock i många hänseenden ha av utskottet modifierats. Av Kungl. Maj:ts proposition framgår, att Kungl. automobilklubben, Svenska motorklubben, Motorvärdens riksförening och Svenska automobilhandlarnas förening yrkat avslag på propositionen samt att vissa myndigheter, däribland Västerbottens länsstyrelse, med tvekan tillstyrkt de föreslagna ändringarna. Även lagrådets majoritet har gått emot den föreslagna lagändringen.

Såvitt jag förstår, måste det anses mindre lämpligt, att oupphörligen ändra dessa bestämmelser, varigenom svårigheter givetvis förorsakas allmänheten. Vi skola komma ihåg att det i dag finnas utfärdade omkring 400,000 körkort och att ett mycket betydande antal personer i Sverige ha motorfordon. Dessa personer måste alltså köpa nya författningar varje år. Det ligger i sakens natur, att det inte är möjligt för alla dessa att hålla reda på de många ändringarna, som ofta beröra mycket viktiga delar av trafikbestämmelserna. En stor del av motorförarna sakna därför kännedom om författningarnas innehåll, och detta medför i en mängd fall åtal för förseelser, som den åtalade icke varit medveten om att han begått, vilket leder till en ingalunda önskvärd skärpning av förhållandet mellan polismyndigheterna och bilförarna.

Enligt vad som upplysts inom utskottet, äro 1932 års trafiksakkunniga snart färdiga med sitt arbete, varför man inom kort torde kunna vänta ett helt nytt förslag från Kungl. Maj:t till revision av motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan. Under sådana förhållanden och i betraktande av de många ändringar i dessa författningar, som vidtagits de senaste åren, har jag ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition liksom de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Härtill kommer, att åtskilliga förslag i dessa frågor äro föremål för utredning. Utskotten pläga alltid avstyrka inkomna förslag i frågor, som befinna sig under utredning, med hänvisning till det väntade utredningsresultatet. Då vi nu snart kunna vänta 1932 års trafiksakkunnigas förslag, är det alltså ganska förvånande, att andra lagutskottet icke ansett sig kunna avstyrka den här förevarande propositionen och motionerna i ämnet.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

Jag ber, under återopande av vad jag nu har anfört, att få yrka bifall till den reservation, som jag fogat till utskottets utlåtande.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det är ju givet, att den tanke, som framförts av herr Gardell i Gahns, har föresvävat även andra riksdagens ledamöter, men å andra sidan är det så, att de ändringar av motorfordonsförordningen, som av Kungl. Maj:t föreslagits, avse ju alldeles speciellt att, i den mån det är möjligt, vidtaga lagstiftningsåtgärder, som äro ägnade att förebygga eller hindra de alltför talrika olyckor, som förorsakas genom mer eller mindre vårdslöst framförande av motorfordon. I huvudsak kan man säga, att Kungl. Maj:ts förslag till ändringar och framför allt de, som av utskottet accepterats, just äro ett försök till åstadkommande av bättre säkerhet på våra vägar och större trygghet vid framförandet av motorfordon. Och då det gäller enbart eller i huvudsak detta, tror jag man måste känna sig övertygad om att det kan ligga fara i dröjsmål och att sålunda de starkaste skäl föreligga för vidtagande av de av utskottet föreslagna ändringarna, oavsett om man har att vänta och även bör förvänta inom en icke alltför avlägsen framtid förslag till en fullständigt omarbetad och, som jag hoppas, klarare och fattbarare motorfordonsstadga än den nuvarande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! De i propositionen föreslagna ändringarna i motorfordonsförordningen och följdförfattningarna ha i allt väsentligt tillstyrkts av utskottet. Jag kan ingalunda dela herr Gardells i Gahns uppfattning, att man nu skulle uraktlåta att göra några ändringar i motorfordonsförordningen, endast därför att man inom några år tilläventyrs förväntar en mera djupgående revision. Tvärtom synes det mig vara synnerligen angeläget, att beträffande en sådan författning som motorfordonsförordningen, där man har att reglera ett lagstiftningsområde, där åtskilligt ännu befinner sig på utvecklingsstadiet, man går fram stegvis och vidtager ändringar i författningen, i den mån behov därav yppar sig. Och att det i flera av de avseenden, som Kungl. Maj:ts proposition här reglerar, har yppat sig behov av ändringar, den saken har icke varit föremål för meningsskiljaktigheter i utskottet med undantag för herr Gardell i Gahns.

De viktigaste delarna av förslaget avse straffskärpning för förseelser, begångna i samband med onykterhet vid förandet av motorfordon, och utskottet har anslutit sig i allt väsentligt till Kungl. Maj:ts förslag därutinnan. Emellertid har man inom utskottet haft en allmän känning av att man beträffande straffskärpning här nått gränsen för vad som är lämpligt och möjligt. Men det finnes en annan väg, på vilken man kan nå samma effekt, som propositionen avser att nå genom straffskärpning, och det är det slag av påföljd för förseelser av ifrågavarande art, som består i mistning av körkort. I det avseendet innebär propositionen icke något förslag till ändring av gällande bestämmelser. Jag och tvenne andra ledamöter av utskottet ha ansett, att man bör gå fram parallellt på båda linjerna och alltså, samtidigt som man skärper straffet för förseelse i samband med onykterhet vid förandet av motorfordon, även skärpa bestämmelserna angående mistning av körkort, då det är fråga om samma art av förseelse.

För närvarande stadgas minimi- och maximitid i fråga om indragning av körkort. När det gäller förseelse i samband med onykterhet vid ratten, är minimitiden för indragning av körkort satt till 6 månader, och för all indragning är det en maximitid av 2 år. Först efter denna tid kan, i den händelse länsstyrelse använder sig av sina möjligheter till indragning, frågan om utfärdan-

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

de av nytt körkort upptagas till provning. Beträffande maximigränsen av 2 år, infördes den genom den revision av förordningen, som genomfördes år 1925 eller 1926. Den fanns icke från början, och första åren hände det, att körkort indrogs på livstid. Sedan infördes denna spärr. Det kan anses egendomligt, att det icke finnes någon möjlighet att indraga körkort på längre tid än 2 år, och särskilt upprörande är det i de fall, då förare av motorfordon gång på gång uppträtt onykter vid ratten. Han kan dock efter varje sådan förseelse, när 2 år gått, ingå till vederbörande myndighet och begära att få körkortet tillbaka. Man kan säga, att länsstyrelserna då kunna med hänsyn till omständigheterna neka vederbörande nytt körkort, men i praktiken betraktas det såsom självklart, att när suspensionstiden gått till ända, skall nytt körkort tilldelas. Det har faktiskt förekommit, att förare, som gång på gång förbrutit sig mot bestämmelsen om nykterhet vid ratten, återfått körkortet när suspensionstiden gått till ända och därefter på nytt gjort sig skyldig till samma förseelse. Man skall icke förvåna sig, om allmänna opinionen reagerar i sådana fall. Därför bör man taga bort denna tidsspärr på 2 år. Man förutsätter icke någon indragning av körkort på livstid annat än då verkliga motiv därför förefinnas, d. v. s. vid upprejade svåra förseelser.

Beträffande minimigränsen av 6 månader föreligger en anmärkningsvärd inkonsekvens i jämförelse med vad som är stadgat för erhållande av körkort. När en person första gången söker körkort, skall han förete intyg om nyktert levnadssätt. Det utfärdas av polismyndigheten efter hörande av vederbörande nykterhetsnämnd och avser sökandens förhållanden under två år tillbaka i tiden. Men om en förare på grund av onykterhet förlorat sitt körkort för sex månader och han sedan omedelbart efter suspensionstidens utgång inkommer med begäran om nytt körkort, har han att på nytt förete nykterhetsintyg. Han skall då vända sig till polismyndigheten och nykterhetsnämnden på nytt. Men huru skola dessa kunna utfärda intyg om nykterhet, när efterforskningar för så kort tid tillbaka som sex månader visa, att han har förbrutit sig till den grad mot en av grundförutsättningarna för att någonsin få körkort, att han blivit fräntagen detsamma. Representanter för Stockholms stads nykterhetsnämnd ha uppvaktat ledamöter av utskottet och framhållit denna inkonsekvens. När körkort första gången begäres, skall vederbörande visa intyg om nykterhet för två år tillbaka, men har han mistat körkortet, behöver han icke förete sådant intyg för längre tid än sex månader. Skulle man undanröja denna inadvartens, vore en minimitid av två år för indragning av körkort den rätta, d. v. s. samma tid som vid första ansökan fordras för nykterhetsintygets räckvidd. Vi ha emellertid icke ansett oss kunna gå så långt, men vi anse, att konsekvensen ovillkorligen fordrar, att minimitiden utsträcker till ett år.

Nu har, märk väl, ett nytt moment tillkommit, som icke funnits förut, nämligen att fängelsestraff regelmässigt kommer att ådömas. Propositionen förutsätter, att varje förseelse med undantag av sådana, där omständigheterna äro mildrande, skall straffas med fängelse, så fort den beror på onykterhet, och kan straffet utmätas i proportion till förseelsens beskaffenhet till flera månaders fängelse intill ett år. Men hur förhåller sig bestämmelsen om körkorts indragning i detta läge? I ett fall kan det exempelvis bli fängelsestraff på sex månader. Om det då blir indragning av körkort under sex månader, blir resultatet det, att när vederbörande kommer ut från fängelset, får han omedelbart körkortet åter. Visserligen kan man invända, att myndigheterna icke komma att så förfara. Det är dock icke säkert, hur myndigheterna komma att förfara, ty något lagligt hinder att tillämpa detta tillvägagångssätt finnes icke. Men just därför mena vi, att införandet av fängelse som ordinärt

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
straff vid onykterhet förutsätter, att minimitiden för indragning av körkort utsträcket, och vi ha föreslagit ett år.

Jag skall icke närmare ingå på de delar av propositionen, som avse lagen om straff för vissa brott vid förande av motorfordon. Jag har ett särskilt önskemål i fråga om brottsbestämningen, men med hänsyn till den nyss beslutade föredragningsordningen skall jag be att senare få återkomma därtill.

I den nu föredragna punkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Sandström i Luleå, fröken Hesselgren och undertecknad avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Sandberg, Näslund, Hilding, Björling* och *Johanson* i Huskvarna samt fru *Eklund*.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Andra lagutskottet har behandlat Kungl. Maj:ts proposition med den välvilja och den förståelse för vad situationen kräver, att det egentligen icke finnes mycket mer för mig att göra än att betyga utskottet min erkänsla. Jag skall också nöja mig med att därutöver endast i största korthet framföra ett par reflexioner.

I fråga om den del av propositionen, som närmast omnämnes under punkt A) i utskottets utlåtande, nämligen frågan om ändring av motorfordonsförordningen, har andra lagutskottet gjort ett par justeringar i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har icke velat vara med om vad som föreslagits beträffande besiktningsskyltarnas placering och vidtagande av åtgärder för att de skulle hållas i läsligt skick. Då det här endast gäller en ordningsfråga utan större betydelse, och som i varje fall kan få sin lösning i ett senare sammanhang, skall jag icke nu uppehålla mig vid den.

Däremot har utskottet icke heller velat vara med om förslaget att vid uppnådda sextio års ålder det skall göras en omprövning av kvalifikationerna hos dem, som inneha körkort. Här rör det sig om en fråga av en viss betydelse även för trafiksäkerheten. Enligt gällande bestämmelse i motorfordonsförordningen erfordras vissa fysiska och även psykiska kvalifikationer för rätten att utfå körkort, men sedan man en gång visat, att man besitter dessa kvalifikationer och fått ut sitt körkort, tar vederbörande myndighet ingen som helst befattning med frågan, huruvida körkortsinnehavaren också i fortsättningen uppfyller de kvalifikationer, som motorfordonsförordningen förutsätter för rätten att föra motorfordon. Det är klart, att det föreligger en lucka i bestämmelserna som på denna punkt avse att trygga trafiksäkerheten, en lucka, som man i vissa andra länder fyllt på det sättet, att man låter körkortsinnehavare regelbundet med vissa års mellanrum förete bevis om, att han fortfarande besitter de nödiga kvalifikationerna för att föra motorfordon. Det har från läkarhåll även i vårt land framhållits betydelsen av att man icke vind för våg lämnar frågan om de fortsatta kvalifikationerna hos körkortsinnehavare, och det var i syfte att söka få till stånd åtminstone en början till ett ordnande av denna fråga, som jag i propositionen har framfört förslag om att den, som uppnått sextio års ålder, skall styrka, att han fortfarande besitter de fysiska och psykiska kvalifikationer, som erfordras för att föra motorfordon.

Det har emellertid nu från utskottets sida framhållits, att denna fråga icke är tillräckligt utredd för att man skulle kunna gå till ett beslut i densamma redan nu. Och beträffande särskilt förslaget om att börja omprövningen först vid sextio års ålder har utskottet sagt, att den uppnådda högre levnadsåldern

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.) säkerligen utgör en garanti för ökad erfarenhet och försiktighet vid framförandet av motorfordon, en garanti, som uppväger de eventuella brister, som skulle kunna finnas i personens andliga och fysiska förmågheter. Jag nämner detta, därför att jag funnit en missuppfattning hos utskottet på denna punkt, en missuppfattning, som är ganska vanlig. Man har också påträffat densamma på andra håll under diskussionen om denna fråga. Vad man avser med förslaget om omprövning vid uppnådda sextio års ålder är icke att konstatera, om vederbörande besitter de rent tekniska och manuella färdigheter, som erfordras för förande av motorfordon. På den punkten kan naturligtvis nedsatt rörlighet hos den äldre mannen ersättas av ökad erfarenhet och försiktighet. Men om den, som innehar körkort, har ådragit sig exempelvis organiskt hjärtfel, som när som helst kan giva ett ödesdigert utslag, om han är predestinerad till hjärnblödning, om han lider av epilepsi, om han lider av svårartad sockersjuka — ja, då kan tydligtvis ingen försiktighet i världen garantera, att han icke helt plötsligt vid framförandet av motorfordon drabbas av en sådan attack, att han blir urståndsatt att manövrera sitt fordon och således blir en fara för trafiksäkerheten. Det är för att komma på spåren sådana faror för trafiksäkerheten, som förslaget om omprövning vid 60 års ålder kommit upp. Jag skall emellertid icke vidare uppehålla mig vid denna fråga, därför att utskottet i sak är ense med mig om lämpligheten av att man söker få saken ordnad. Och då nu utskottet föreslår en ytterligare utredning i ärendet, har jag ingenting att däremot invända.

Beträffande propositionens innehåll i övrigt i vad den avser ändringarna i vägtrafikstadgan och särskild lag om straff för förseelser vid framförande av motorfordon får jag bekänna, att det är ingalunda med lätt hjärta, som jag framlagt detta lagförslag. Jag är nämligen av samma mening som herr Andersson i Rasjön, att man med de straffsatser, som föreslagits, kommit till vad man vill åtminstone anse vara den yttersta gränsen för straff för förevarande förseelser. Naturligtvis vore det lyckligt, om man kunde undvika att gripa till sådana åtgärder, som föreslagits, men de ha tett sig för mig såsom tyvärr ofrånkomliga. Man har under de gångna åren hoppats, att den upplysningsverksamhet, som från olika håll bedrivits för att få en ökad trafiksäkerhet på våra vägar, skulle leda till önskat resultat och att man icke skulle behöva gripa till strängare straffbestämmelser, men dessa förhoppningar ha visat sig grundlösa. Motorfordonsolyckornas antal stiger i stället för att minskas. År 1931 dödades icke mindre än 349 personer i vårt land vid motorfordonsolyckor. Vi ha ingen statistik på antalet skadade vid sådana olyckor, men var och en torde vara på det klara med, att antalet skadade är flerdubbelt större än antalet dödade. Vidare visar statistiken, att antalet förseelser mot nykterhet vid ratten tyvärr stegrats i stället för att minskats. Och vad som är mest upprörande, de grova brott, som ligga i att man fegt smiter från offret för olyckan i stället för att lämna den hjälp och det bistånd som erfordras, dessa grova brott ha efter allt att döma ökats, vittnande om en moralisk förvildning, som vi måste med all kraft gripa in mot för att söka stävja.

Det har under sådana förhållanden, som sagt, tett sig för mig vara nödvändigt att även med hjälp av strängare straffbestämmelser söka få till stånd en bättre ordning på vägarna. Jag hoppas livligt, att den upplysningsverksamhet, som bedrivits i syfte att främja nykterheten bland motorfordonsförare och att främja trafiksäkerheten överhuvud taget, skall med all kraft i fortsättningen bedrivas, och jag tror, att den skall få ett värdefullt stöd i den lagstiftning vi stå i begrepp att antaga. Men jag måste göra den reflexionen, att då man söker att genom upplysning bland motorfordonsförarna åstadkomma

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
ökad trygghet på våra gator och vägar, bör det ej ske så, som stundom kommit till uttryck även i tidningar, som äro organ för högt aktade sammanslutningar inom motorsporten, att man nöjer sig med att då och då ta in en platonisk uppmaning till motorfordonsförarna att iakttaga nykterhet och hänsyn vid förande av motorfordon men sedan, när det gäller att på allvar gå till attack mot onykterheten och terrorismen, söker släta över med hartassen. Den sortens upplysningsverksamhet har mycket ringa effekt. Den, som vill genom upplysningen hjälpa till att sprida kunskap och vett bland motorfolket, måste vara beredd att taga itu med hårdhandskarna med dem, som ej låta sig rätta av vänliga råd och förmaningar.

Jag har, herr talman, på denna punkt intet särskilt yrkande och skall be att få, om så erfordras, återkomma i fråga om den särskilda lagen.

Herr **Hage**: Herr talman! Det framgår av detta utlåtande, att på den punkt, som vi nu diskutera, finnes ingen annan reservation än den, som är avgiven av herr Gardell, som ej vill vara med om någon ändring på någon punkt av utlåtandet nr 35. Men jag vill ge tillkänna, att det var ej så från början i utskottet. Vi voro där några, som ville vara med om att i stort sett tillstyrka de förslag, som statsrådet lagt fram i propositionen under denna punkt. Och i utskottet blev det närmast så — som det blivit i den offentliga diskussionen — att det var passagerarsynpunkterna, som stod mot chaufförsynpunkterna. För min del anmälde jag mig, och vill fortfarande göra det, såsom representant för passagerarsynpunkten. Och jag är ganska kvalificerad bilpassagerare, därför att jag en gång legat i ett dike med en bil över mig, ganska illa tilltygad, så att jag representerar ganska kraftigt i denna fråga passagerarsynpunkterna.

Nu har jag förnummit, att från en del chaufförhåll har man ganska små sympatier för att man skall för trafiksäkerhetens ökande vara med om vissa inskränkningar i lagstiftningen, om dessa inskränkningar gå någorlunda långt. Men jag får säga för min del, att jag tror, att när man skall bedöma dessa saker, bör dock passagerarsynpunkterna gå före chaufförsynpunkterna. Det är visserligen sant, att det kan inträffa, om man handlar efter den principen och åstadkommer en långt gående lagstiftning, som t. ex. stadgar omprövning av körkort vid viss hög ålder eller med vissa tidsavbrott, så kan det resultera i många fall i mycket beklagliga förhållanden, exempelvis att en fattig chaufför helt plötsligt mister sitt levebröd. Det är ett sorgligt förhållande detta. Men jag kan ej hjälpa, att jag måste säga, att det är ett *värre* förhållande, om man tar hänsyn till den omständigheten och låter en sådan man fortfarande köra, och det så inträffar en olycka, där 5 eller 6 människoliv spillas. Här vill jag påminna om det gamla bibelspråket, att »det är bättre, att en man offras för folket, än att hela folket förgås». Det kanske är något överdrivet att draga fram detta bibelspråk, men det ligger i alla fall någon sanning däri. Man måste, när det gäller denna lagstiftning, se till, att främst de *allmänna synpunkterna* tillgodoses — alltså dessa synpunkter, som kräva, att trafiksäkerheten skall bli så stor som möjligt. De måste gå före chaufförernas speciella synpunkter. Från den utgångspunkten vill jag säga, att jag betraktar icke — när man nu inom utskottet avvisat ett förslag, som statsrådet framfört om prövning av körkort vid 60 år — detta avvisande som sista ordet i frågan. Statsrådet har också påpekat, att när det gäller denna av honom påyrkade omprövning av körkort, så har utskottet begärt en särskild utredning. Jag vill också starkt understryka, att — även om man nu avvisar det kravet att det skall ske en ny prövning för dem, som fyllt 60 år — så måste den synpunkt, som ligger där bakom, på något sätt ytterligare

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
upptagas till prövning i annan form, Jag har velat säga detta som ett förtydligande till det uttalande, som i denna punkt gjorts av utskottet.

I övrigt vill jag även säga några ord rörande herr Anderssons i Rasjön nu framförda yrkande. Hans inställning på denna punkt är den, att man i vissa fall skall kunna taga ifrån en chaufför körkortet *för livstiden*. Men i det fallet vill jag säga, att — trots min förut deklarerade uppfattning i frågan — tror jag likväl, att regeringens förslag i detta avseende är väl avpassat. Ty det är ändå så, att även en person — som vid en viss tidpunkt i livet av en eller annan anledning begår en handling som kvalificerar honom för att en lång tid framåt bli fräntagen körkortet — kan likväl sedan längre fram under sin levnad få en annan livsföring, som är sådan, att man mycket väl kan tillåta, att han åter får körkort. Jag menar alltså, att den inställning, som utskottet och Kungl. Maj:t intagit i denna punkt, är den riktiga. Och från den utgångspunkten skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det kan kanske vara överflödigt att upptaga tiden med en lång debatt i en fråga, där man kan ange goda skäl för olika ståndpunkter, och som inom utskottet prövats från fullkomligt sakliga utgångslägen och utan att man halsstarrigt ridit upp på någon viss ståndpunkt.

Jag vill stryka under vad herr Andersson i Rasjön något för lätt halkade över i sitt anförande, att beträffande tiden för indragning av körkort förhåller det sig ej så, som man ganska allmänt tycks uppfatta det, att körkortet automatiskt återställs i och med det att tiden för indragningen är slut. Det blir en ny prövning, om rätten skall återinträda, även om den prövningen mången gång skett ganska generöst. Det kan också vara så, att det föreligger en viss ojämnhet i fråga om körkortsindragning under 6 månader och nykterhetsintyg för 2 år tillbaka såsom herr Andersson i Rasjön påvisade. Men man kan ifrågasätta, om körkortsindragningen är för kort och tiden för nykterhetsintyget för lång, eller om man bör jämka tiden för bådaderna, varom dock ej förslag föreligger. Men om man besinnar, att jämsides med körkortsindragningen det också föreslås och, som jag hoppas, kommer att antagas mycket skärpta straffbestämmelser för vissa förseelser vid förande av motorfordon, har man enligt min och mångas mening gått så långt man rimligtvis bör gå. Det är fara i att göra straffbestämmelserna och påföljderna alltför drakoniska. Vi äro här i landet ej vana att så göra, och det vore oklokt att alltför mycket gå ifrån hittills gällande regler.

Jag skall ej upptaga tiden med att vidröra herr Hages anförande, då han kom till samma slutyrkande som jag.

Beträffande statsrådets anmärkning i fråga om utskottets ståndpunktstagande till frågan om ny omprövning av rätt att inneha körkort ber jag att få nämna, att i utskottet voro vi överens om, att det ej visats tillräckliga skäl för att besvara med dylik ny omprövning. Det har också visats, att de fall, då olyckor skett vid förande av motorfordon, i så alldeles övervägande grad äro att hänföra till andra omständigheter än sådana, som skulle kunna elimineras bort genom en sådan omprövning, att det ej föreligger tillräckligt starka skäl för en dylik. Jag tror också, att det är riktigt, när utskottet uttalar, att även om viss fysisk svaghet eller ökad sådan kan inträda vid högre ålder, är det andra omständigheter, som då öka säkerheten att föra bil. Det är den större försiktigheten och kanske ännu mer den större vanan, så att man rent automatiskt vidtar de åtgärder, som böra vidtagas för att klara en ömtalig och riskabel situation. Jag anser sålunda, att utskottet har fog för sitt påstå-

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
ende, att den mer eller mindre godtyckligt valda 60-årsaldern ej behöver betingninga en ny omprövning i fråga om rätt till körkort.

Då intet yrkande här är gjort, är det emellertid överflödigt att syssla vidare med den saken, och jag skall därför, herr talman, nöja mig med det nu sagda.

Herr Flyg: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga några ord i största allmänhet om det problem vi syssla med.

Jag tror, att det är så — jag är övertygad om, att så är förhållandet — att varken bland motorfolk och i deras kretsar eller, för att använda herr Hages ord, i passagerarkretsar finnes mer än en uppfattning, nämligen att en förändring och reform av gällande lagbestämmelser på detta område är av behovet påkallad. Det är emellertid möjligt, att man från dessa olika gruppers sidor ser på problemet ganska olika. Den som, då han skall taga körkort, första gången kommer i beröring med denna lag, med vilken vi ha att göra i dess helhet, d. v. s. de förordningar det här gäller, kan, om han är utrustad med humor, få tillfälle till ett förlösande skratt. Det finnes bestämmelser i dessa förordningar, inför vilka man inte kan reagera på annat sätt. Det är klart, att dessa förordningar ursprungligen skrivits i motorismens barndom och för närvarande äro efterblivna.

Det är emellertid en annan synpunkt, som bör framhållas i debatten, nämligen att en lagstiftning på det område det gäller icke får formas så, att den blir en broms och ett hinder på det område, där den skall tillämpas. Jag kan ej hjälpa, herr talman, att jag har en bestämd känsla av, att i vissa delar av redan befintlig lagstiftning och i vissa delar av de ändringar, som företagits under senaste tid, finnas spår av inflytande från håll och intressen, där man har anledning att önska en långsammare utveckling av motorismen eller helst ingen utveckling alls. Jag syftar i det fallet främst, när jag talar om senare års bestämmelser, på det beslut, som fattades av riksdagen föregående år speciellt beträffande lastbilstrafiken. Jag tror, att erfarenheten under den tid bestämmelserna tillämpats givit oss en rad exempel på, att där sannerligen en reformering är önskvärd i motsatt riktning mot den, som riksdagen slog in på föregående år. Här finns bara en utgångspunkt, att vi i motorismen, framför allt då det gäller automobilerna och då det gäller personbilar och lastbilar, ha ett värdefullt kommunikationsmedel, där utvecklingen snabbt går framåt, och att en lagstiftning på området skall vara så formulerad, att den befrämjar utvecklingen, och ej så, att den hindrar den sunda och naturliga utvecklingen på området.

Går jag så till det, som nu ligger före, skall jag, herr talman, be att få säga några ord om dessa saker utan att gå in på några detaljer. När statsrådet Leo nyss talade om kvalifikationerna i samband med körkorts tagande, går jag ut från, att statsrådet Leo ej har körkort för närvarande. Ty jag vill säga honom, att den person, som tror, att han är kvalificerad bilförare i samma ögonblick han fått körkort, har inga erfarenheter i fråga om att köra bil. Han får sitta vid ratten ett par månader dagligen, innan han är kvalificerad bilförare. Och denna körkortsprövning är ett kapitel, som jag enbart för Stockholms vidkommande kunde ha anledning taga upp till ingående granskning, så som man här förvärvar körkort med gällande bestämmelser. Där ha de, som vilja ändra bestämmelserna på området, ett gott verksamhetsfält, där det behöves göras ändring. Att sitta och köra runt några kvarter i staden, krypa ner i en backe, vända i ett hörn, backa in i en port är vad som behöves för att köra bil. Men att komma ut och köra bil på landsvägen, när det är mörkt, kan ingen, som fått körkort i Stockholm. Här finnes anledning att ändra en del

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

av nuvarande bestämmelser och att lägga till en del. Jag hoppas, att det förslag, som kommer, skall uppmärksamma sådana faktiska erfarenheter, som det här gäller.

Det är en annan sak, som jag vill säga några ord om. Bestämmelsen om att en yrkeschaufför eller motorman, som fyllt 60 år, skall komma under speciell kontroll, motiverar herr Leo därmed, att denne en vacker dag kan få hjärtfel eller kanske har förutsättning för epilepsi. Han skulle med andra ord därför behöva vända sig till läkare för att bli undersökt. Det är klart att den mänskliga organismen med årens lopp blir svagare. Men, herr Leo, vad garanterar, att en man vid 50 år ej får hjärtfel? Vad garanterar, att ej denna risk förefinnes hos lägre årsklasser av bilförare? Är det verkligen så, att man menar, att en 60-årig motorman, en yrkeschaufför, en droskförare, en bussförare, en lastbilschaufför eller ägare av en lastbil skall gå till en läkare, som säger, du har de och de sjukheterna och du får därför inte längre köra bil? Vederbörande har kanske många års praktisk erfarenhet, har kört noggrant och har aldrig råkat ut för något missöde, men på grund av vissa bestämmelser, som skola uppfyllas, förklarar man utan vidare, att han icke får fortsätta. Jag menar, att skall något dylikt införas, då borde det också vara på sin plats, att man på något sätt garanterade trygghet mot den situation, i vilken vederbörande då skulle komma att befinna sig. Jag hoppas, herr talman, att när pensionsförsäkringslagen kommer, skall jag finna statsrådet Leo som en mycket energisk reservant mot de andra, och att han skall säga, att pensionsåldern i varje fall för motorfolket skall sättas vid 60 år, alldenstund han menar, att de efter denna ålders inträde icke få föra bil.

Herr statsrådet nämnde också statistiken från 1931. Jag kommer icke riktigt ihåg siffran, men det var visst 395 dödade genom olyckor på grund av motorfordon. Jag säger, att den siffran är naturligtvis förfärlig, den är stark, den är kraftig, men den måste ses i proportion till ökningen av antalet motorfordon med åren. Jag vet icke, om en sådan jämförelse har gjorts, men jag tror, att om man gör det, skall man finna, att ökningen av antalet dödade genom bilolyckor helt visst ej enbart beror på ökad vårdslöshet hos bilförarna utan även är beroende därpå, att antalet motorfordon ökats under årens lopp.

Jag vill ej med mitt anförande i denna debatt betraktas såsom någon talesman för de vårdslösa på området, dessa motordrullar. Det är en benämning, som är synnerligen välförtjänt för en del av det folk, som sitter bakom ratten, och framför allt på en hel del av herrar privatechaufförer. Jag vill som sagt icke på något sätt träda i bräschan för dem eller föra deras talan, men då man talar om den angelägenhet, som det här gäller, och talar om behovet av ökad lagstiftning, så tror jag det är något annat, som är mera behöfligt, och det är ökad trafikultur, och det gäller icke bara för folk, som sitter bakom ratten, utan också för folk i övrigt. Jag skulle vilja göra en samvetsfråga till de närvarande medlemmarna av denna kammare. Här nere på Norrbro mitt för riksdagshuset finnas tvenne skyltar: »För gående.» Hur många av herrarna är det, som ha uppmärksammat dessa skyltar, när ni skola passera över Norrbro? Jag skulle kunna namnge några av kammarens ledamöter, som jag sett springa härs och tvärs och snett över. Herr Magnusson i Skövde svar sig fri och är följaktligen oskyldig. På gatorna har Stockholms stad med vit färg målat ränder för gående. Hur många av herrarna ha sett dessa linjer? Man väntar sig nästan ibland att få se folk, som satt sig ned mitt på gatan för att äta smörgås och dricka kaffe. Krav på bättre trafikultur bör ej bara betonas och hävdas för den, som sitter bakom ratten, det bör betonas även för övriga. Jag vill icke sätta cyklister och motormän mot varandra, men jag har ofta träffat på fall, när man strax efter krönet på en backe funnit en

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
 hel klunga åkande cyklister, som cyklat fyra eller fem i bredd och mycket förgrymmat tittat sig om, när man låter en signal komma. Det är precis som om de skulle mena: varför stör du oss i vår trevliga konversation? Jag menar alltså som sagt, att skall man tala om ökad trafikultur, skall detta tal riktas icke bara till motormännen, utan det skall riktas även till dem, som det i detta sammanhang är fullt berättigat att rikta det till.

Vidare menar jag, att lagstiftningen på detta område bör ske i samverkan med de organisationer, som finnas på detta område. Jag undrar, om så verkligen skett. Jag menar icke, att lagstiftningen skall präglas enbart av deras synpunkter — det är ganska självklart, att deras synpunkter på frågan äro högst subjektiva — men lagstiftningen skall präglas av deras synpunkter, av övriga medborgares och herr Hages »passagerarsynpunkter». Jag undrar, om det verkligen skett i nu förevarande fall. Jag har här ett tidningsreferat av ett möte, som var ordnat av motorförarnas helnykterhetsförbund, där huvudtalaren för kvällen var statsrådet Leo. Jag skall icke taga upp kammarens tid med att citera det, men jag har det bestämda intrycket, då jag läser detta referat, att statsrådet Leo i denna församling icke fann några nämnvärda sympatier för sin tankegång. Jag tror icke heller, att någon annan kommunikationsminister med samma förslag skulle ha vunnit några nämnvärda sympatier där, men jag menar, att skall något göras på detta område, bör det ej göras enbart ur passagerarsynpunkt utan med hänsyn till det viktiga kommunikationsmedel, i dag betydelsefullt, i morgon ännu mera betydelsefullt, som det här gäller. Jag tror, att vi kunna vara fullt övertygade om att en lagstiftning på detta område, som tillkommit i samverkan och samförstånd med det folk, det här gäller, och utgående från deras praktiska erfarenheter, kommer att bli en lagstiftning, som fyller sitt ändamål och gagnar den uppgift, som här skall gagnas, men att vi däremot löpa risk att icke komma till ett sådant resultat, om vi icke gå den vägen.

Statsrådet Leo sade några ord om att man från organisationernas sida nöjer sig med att utfärda vackra uppmaningar att iakttaga varsamhet, att vara skötsam o. s. v., men att man ofta också vill ta dem, som försyndat sig, i försvar. Jag tror icke på detta. Jag är själv icke medlem av någon dylik organisation, men så mycket kan jag säga, att detta omdöme icke bör få stå som ett omdöme om den organisation, det här gäller, motorförarnas helnykterhetsförbund. Vad övriga motororganisationer beträffar, tror jag de med sin propaganda och övriga åtgärder bedriva en verksamhet, som är värd all uppmärksamhet och även tacksamhet från deras sida, som vilja göra något på detta område.

Ja, herr talman, detta är vad jag har velat säga i denna fråga. Jag skall icke ställa något yrkande. Jag måste emellertid till sist säga, att personligen förefaller det mig, som om det ligger mycket i de synpunkter, som här i debatten framhölls av herr Gardell i Gahns. Pågår redan av för ändamålet utsedda sakkunniga ett arbete för att åstadkomma en reformering av gällande lagstiftning, tror jag intet vinnes på att vi år efter år hålla på att plottra på och ändra olika paragrafer, som vederbörande bilförare ändå icke har någon aning om förrän i det ögonblick en olycka redan inträffat.

Herr Gardell i Gahns: Herr talman! Herr Hage sade, att man i utskottet endast tagit hänsyn till bilförarna och icke till passagerarna. Jag vill då upplysa om att jag icke är chaufför, att jag icke har kört bil och aldrig kommer att göra det. Han sade också, att de ändringar, som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts proposition, voro icke sista ordet, utan det skulle snart bli ändrat.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

När det finns en kommitté, som snart är färdig med sitt arbete, tycker jag det är nära nog absurt, att riksdagen nu skall antaga ett nytt lagförslag. Jag har redan förut nämnt, att nästan samtliga bilförarorganisationer yrkat avslag, och man skall väl ta hänsyn även till dem.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som på motionerna.

Med herr Gardell i Gahns förenade sig herr *Olsson* i Golvvasta.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Herr Hage presenterade sig här som talesman för passagerarna och förklarade sig villig att på detta område tillämpa satsen, att det är bättre, att en man dör för folket, än att hela folket förgås. Han stannade emellertid på halva vägen och drog icke de riktiga slutsatserna av sitt eget uttalande. Han ville vara med om att frångå en förare körkort, om exempelvis hans synskärpa nedgått så, att han icke har 0,7 av normal förmåga på ena ögat och 0,3 på det andra utan till äventyrs hade 0,6 på det ena ögat och 0,3 på det andra. Då faller denna förare vid den omprövning, som herr Hage vill införa vid 60 år, och han mister körkortet för alltid. Han kan icke återfå det, såframt han icke kan återförvärva synförmågan, vilket väl ytterst sällan förekommer. När det däremot är fråga om en person, som blivit frändömd körkortet på grund av onykterhet vid ratten, icke en gång, herr Hage, ty det är icke vad vi avsett, utan upprepade gånger, vid återfall, då tycker herr Hage synd om vederbörande och vill icke beröva honom körkortet för längre tid än två år. Avsikten med vårt förslag är ju icke att göra körkortsindragning vid onykterhet obligatoriskt för livstid, utan avsikten är att ge möjlighet till indragning på längre tid än två år. I stället för att sätta en ny tidsgräns föredra vi att slopa tidsgränsen i förlitande på att myndigheterna icke komma att begagna möjligheten på det sättet, att de dra in körkortet för alltför långa tidsperioder.

Varför måste vi på detta sätt gång på gång vidtaga skärpningar i lagbestämmelserna rörande påföljd för onykterhet vid ratten? Jo, icke minst därför att myndigheterna ha en alldeles påtaglig benägenhet att tillämpa de lägsta straffsatserna och de kortaste tidsbestämmelserna vid körkortsindragning. Det är därför vi gång på gång måste skärpa straffsatserna, och det är också därför, som vi reservertan anse, att man bör förlänga den minimitid, för vilken körkortsindragning skall gälla, när det är fråga om onykterhet vid ratten. Myndigheterna ha visat mycket stor benägenhet att dra in körkortet för endast sex månader, även om möjlighet finns att dra in det för längre tid, och då ha vi icke sett någon annan råd än att ge myndigheterna en tydlig anvisning om, att denna tid icke räcker, genom att flytta minimigränsen från sex månader till ett år.

Beträffande herr Flygs anförande vet jag icke, med vad rätt han här står och talar för motorförarnas helnykterhetsförbund. Jag har heller ingen rätt att tala å deras vägnar — den är ungefär lika stor eller lika liten som herr Flygs — men jag ber att få försäkra herr Flyg, att nog har kommunikationsministern sympatier i motorförarnas helnykterhetsförbund, när han föreslår skärpta straffsats för onykterhet vid ratten. Därom finns ingen som helst tvekan.

Herr **Hage**: Herr talman! Till herr Andersson i Rasjön vill jag endast säga, att det är väl ändå på det sättet, att om en person får minskad synskärpa eller överhuvud taget får hela sin kropps-konstitution vid tilltagande ålder försämrad, så är det en sak, som i allmänhet sedan blir *bestående*, och från

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
den utgångspunkten finns det väl stor anledning att för all framtid fråntaga denna person hans körkort. Gäller det däremot en person, som fråntas körkortet på grund av onykterhet, så kan det ofta inträffa och inträffar också ofta, att denne ganska snart blir en god medborgare med ändrad livsföring. Jag menar alltså, att man kan mycket väl försvara olika ståndpunkter i dessa två fall.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Gardell i Gahns, att hans yrkande om att ingenting nu skall göras innebär ju, att han icke ens vill vara med om några ändringar, när det gäller åtgärder för att förhindra fylleri vid ratten. Men på den punkten tror jag, liksom föregående talare, att det finns en mycket stark opinion både här i kammaren och ute i landet. Jag föreställer mig, att även om det finns en hel del människor, som mena, att vi skola skjuta upp lagstiftningen i allmänhet, så ha de nog den uppfattningen, att man, då det gäller onykterhet, genast bör vidtaga skärpta lagstiftningsåtgärder. Jag tror alltså, att man mycket väl kan försvara det förslag, som här blivit framlagt.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag skall blott säga några ord i anledning av vad som tidigare yttrats i denna fråga. Jag har i viss mån förekommit av vissa talare, och därför skall jag inskränka mig, men jag ber redan nu att även få yttra mig något på en del punkter, som senare komma att föredragas.

Beträffande det föreliggande utlåtandet är det nog på det sättet, att man skulle i viss mån i likhet med herr Gardell i Gahns kunnat önska, att denna fråga fått anstå, till dess vi ha en fullständig utredning på detta område och fått taga ståndpunkt till frågan i hela dess vidd. Det är nog riktigt, som herr Gardell säger, att frågan säkerligen skulle vinna på, om man hade den i sin helhet på bordet. Då det emellertid är så, att vissa delar av detta ärende är av den beskaffenhet, att riksdagen utan att avvakta den slutliga utredningen bör fatta beslut i år, har utskottet anslutit sig till de i propositionen föreslagna ändringarna med vissa modifikationer.

Under den föregående debatten har statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet erinrat om en bestämmelse, som föreslås i propositionen, nämligen indragning av körkort vid en viss åldersgräns. Det har bemötts av åtskilliga talare, som tidigare haft ordet i denna fråga, och därför vill jag endast säga, att redan förut finns i motorfordonsförordningen bestämmelser, som ge möjlighet för myndigheterna att indraga ett körkort, därest man befarar, att motorföraren icke är fullt skickad att föra motorfordon. Det är icke den högre åldern, som predestinera till olyckor med motorfordon, det är i stället vårdslös och ansvarslös framfart. Mot förare, som göra sig skyldiga därtill bör straffen vara kraftigt verkande. Såsom det tidigare framhållits av en föregående talare, när det gäller bestämmelserna om förvärvande av körkort, äro de svenska bestämmelserna betydligt strängare än de internationella bestämmelserna. Det är ingen svårighet att få körkort och köra bil här och var i Europa även för dem, som icke kunna få körkort här i landet. Jag tänker då särskilt på bestämmelserna om synskärpa o. dyl. Under den fortsatta utredningen av detta ärende bör en uppmjukning av dessa bestämmelser äga rum så att de stå i överensstämmelse med vad som är gällande internationellt på detta område.

Min bänkamrat, herr Andersson i Rasjön, har avgivit en reservation och har också talat för reservationen i den nu pågående debatten. Det gäller här vissa bestämmelser om indragning av körkort i 15 § 3 mom. motorfordonsförordningen. Herr Andersson jämte hans två medreservanter vill ha betydligt skärpta bestämmelser, när det gäller sådana, som göra sig skyldiga till fylleri

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

vid ratten. Jag skall då säga, att jag kan i viss mån dela den uppfattning, som han gör gällande här, att det är önskvärt att skärpa bestämmelserna för fylleri vid ratten, men det kan ifrågasättas, om man vinner det syfte, som man åsyftar med den reservation, som är bifogad utlåtandet. Det är nog i själva verket på det sättet, att länsstyrelserna och överståthållarämbetet, som ha att pröva frågor om indragning av körkort, vid sådana förseelser givetvis tillämpa lagen på ett, jag skulle tro mig kunna påstå, mycket klokt sätt, men att här skriva in en mycket, om jag så får säga, stel bestämmelse i lagen, som säger, att man skall gå in för att draga in körkortet för en mycket lång, lång tid på grund av en kanske mycket ringa förseelse, måste, redan det, vara obilligt och orättvist. Det kan ifrågasättas, om man egentligen vinner det syfte, som man vill komma till med en sådan bestämmelse, ty det skulle i själva verket i många fall komma att visa sig orimligt att under alla förhållanden tillämpa en sådan bestämmelse. Jag tror, herr talman, att man på denna punkt bör följa Kungl. Maj:ts förslag, som i själva verket innehåller samma bestämmelser, som redan finnas i nu gällande förordning.

Jag skulle, eftersom jag nu har ordet, vilja göra en annan erinran, och den rör sig om bestämmelserna i lagen om straff för vissa brott vid förande av motorfordon, där Kungl. Maj:t i 3 § föreslagit vissa ändrade bestämmelser mot de nu gällande. Detta har utskottet icke velat vara med om. Utskottet har velat mildra på bestämmelserna, men man kan säga, att när man ställer dessa paragrafer mot varandra, skiljer det i själva verket icke så mycket på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag. Jag kan emellertid icke finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt kommer att mera praktiskt anpassa sig efter förhållandena och bör alltså bifallas framför utskottets förslag.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga, eftersom utskottet särskilt erinrat om att ärendet ligger under utredning och säkerligen kommer in på riksdagens bord i en mycket vidsträcktare omfattning än nu, att utredningen i likhet med vad som herr Flyg sagt — för övrigt vill jag understryka större delen av vad herr Flyg härutinnan yttrat — bör icke leda därhän, att man hämmar en sund utveckling av motorfordonstrafiken, som säkerligen är till största nytta för den trafikerande allmänheten; för vårt näringsliv och för hela vårt land är det av betydelse, att de bestämmelser, som komma att lagfästas, bli av den art, att de utan olägenhet kunna efterlevas, och att man icke skall finna dem orimliga. Jag vill i detta sammanhang givetvis understryka, att man bör ha mycket kraftiga lagbestämmelser mot sådana, som göra vägarna osäkra genom ett hänsynslöst utövande av sina motorförarrättigheter. Till sist skulle jag vilja tillägga, att jag tror, att med den upplysningsverksamhet, som nu pågår, och med den större ansvarskänsla, som säkerligen kommer att framarbetas just bland motorförarna, komma vi till ett bättre sakernas tillstånd än vi haft förut på detta område.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få hemställa om bifall till vad utskottet föreslagit i föreliggande punkt.

Herr Flyg: Herr talman! Blott en kort replik till herr Andersson i Rasjön.

Jag har icke uppgivit mig vara någon talesman för Motorförarnas helnykterhetsförbund och har ingen fullmakt att tala å denna organisations vägnar. Det jag sade i detta fall beträffande denna organisation var, att jag menade, att den utfört en sådan verksamhet för höjd trafikkultur och ökad ansvarskänsla, som vi ha anledning att vara tacksamma för, och som icke på något sätt bör misstänkliggöras.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

Vad sedan gäller herr Anderssons i Rasjön förslag om höjda straff för sådana, som i berusat tillstånd föra bil och på grund av alkoholförbrukning förorsaka olyckor, så har jag för mitt vidkommande ingenting emot sådana skärpta lagbestämmelser, men jag ber att öppet få säga, att man icke skall tro att man med dessa skärpta straffbestämmelser övervinnet det onda, som här skall övervinnas, utan att detta endast kan ske, såsom jag i ett annat sammanhang påpekat, genom personlig fostran, personlig självdisciplin och framför allt personlig självkontroll hos dem, som sitta bakom ratten och föra bil eller annat liknande fordon. Det är vad man måste komma fram till, och jag tror icke, att lagbestämmelser på detta område kunna åstadkomma en sådan förändring, som herrarna kanske tro, när ni föreslagit detta.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr P. Sandström m. fl. avgivna reservationen, samt 3:o) bifall till herr Gardells i Gahns reservation; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gardell i Gahns begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) avgivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Andersson i Rasjön votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A i andra lagutskottets hemställan uti dess förevarande utlåtande nr 35 antager yrkandet om bifall till herr Gardells i Gahns reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan i berörda punkt med den ändring däri, som föreslagits i den av herr P. Sandström m. fl. beträffande motorfordonsförordningen avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i punkten A) av utskottets förevarande utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr P. Sandström m. fl. beträffande motorfordonsförordningen avgivna reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C.

Utskottets förslag till lag om straff för vissa brott vid förande av motorfordon.

1 §.

I fråga om denna paragraf hade reservationer avgivits:

av herr *Andersson* i Rasjön, vilken i fråga om brottsbestämningen yrkat bifall till motionerna I: 324 och II: 574 eller således att riksdagen måtte för sin del besluta att i denna paragraf i stället för uttrycket »så påverkad av starka drycker att han kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar» godkänna uttrycket »påverkad av starka drycker eller som eljest förtärt sådana drycker på sådan tid att han därav kan vara påverkad»; samt

av herr *Hillgård*, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att för sin del antaga följande lydelse av förevarande stadgande:

»Förer den, som är så påverkad av starka drycker att han kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar, automobil, motorcykel varom i 34 § motorfordonsförordningen sägs eller traktortåg, straffes med fängelse i högst ett år eller dagsböter, dock ej under tio.»

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Jag har här väckt en motion med förslag till en omformulering av själva brottsbestämningen. Om man läser i tidningarna rörande de många bilolyckor, som förekomma i landet, och söker ge akt på orsakerna därtill, finner man — åtminstone får jag det intrycket — att onykterhet vid ratten förekommer i de jämförelsevis flesta fallen, och därför är det av vikt, att man vid en undersökning av var orsaken till dessa bilolyckor ligger kommer sanningen så nära som möjligt och på grund därav kan fälla en rättvis dom. Vi föreslå därför den omformulering av § 1 rörande själva brottsbestämningen att orden »så påverkad av starka drycker att han kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar» utbytas mot orden »påverkad av starka drycker eller som eljest förtärt sådana drycker på sådan tid, att han därav kan vara påverkad». Vi tro, att man med denna formulering skall komma sanningen närmare, när det gäller att undersöka själva orsaken till en olycka. Jag finner av Kungl. Maj:ts proposition, att Motorförarnas helnykterhetsförbund förordat den ändring av formuleringen av 1 §, som vi föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, att vid denna paragraf få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr *Ljunggren* instämde häruti.

Herr **Gardell** i Gahns: Herr talman! Då herr Hillgård är förhindrad att närvara, ber jag att få yrka bifall till den av honom avgivna reservationen, som överensstämmer med majoritetens i lagrådet förslag.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Det har förut av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet påpekats, att det var med en viss tvekan, som han föreslagit de skärpta straffbestämmelser, som innefattas

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
i det föreliggande lagförslaget. Jag förmodar, att även herr statsrådet haft under övervägande brottsbeskrivningen; och då han stannat vid det förslag, som här föreligger, har han lika väl som utskottet funnit, att man icke rimligen kan gå längre än till vad i förevarande 1 § föreslagits.

Jag kan mycket väl förstå det intresse, som ligger bakom det yrkande, som här gjorts av min vän Johanson i Huskvarna såväl i kammaren som i motionen, men jag är rädd för att man ändå går så långt med ett dylikt yrkande, att det skulle få konsekvenser, som icke voro så önskvärda, och som skulle leda till straffpåföljd även, där en sådan icke rimligen bör ifrågakomma. Det är en alltför svävande formulering, när det t. ex. i motionen föreslås: »förtärt sådana drycker på sådan tid, att han därav kan vara påverkad». Det möter synnerligen stora svårigheter för den dömande myndigheten att i sådant fall fastställa, att det skett »å sådan tid, att han därav kan vara påverkad». Straff skulle också kunna utmätas blott därför att sådana drycker varit förtärda, innan föraren stigit upp i bilen och fört densamma utan att någon skada förorsakats. Det kan knappast vara tillrådligt tillmätta straff för ett dylikt förtärande av drycker, även då ingen olycka skett.

Jag tror sålunda, att man bör godkänna den av Kungl. Maj:t föreslagna och av utskottet tillstyrkta lydelsen, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan rörande denna paragraf.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag har vid denna paragraf reserverat mig till förmån för herrar Bergmans och Johansons i Huskvarna motioner, icke därför att jag har någon förhoppning om att vinna resultat med detta yrkande, utan därför att jag vill markera, att jag i likhet med motionärerna icke kan finna den nuvarande brottsbestämningen tillfredsställande. Den är tvärtom mycket otillfredsställande på det sätt, att den bereder ständigt möjlighet för de åtalade att söka avvägbringa bevisning om graden av sin egen berusning. I en rättegång, där det är fråga om att lagföra en onykter motorförare, anlitar han oftast advokat och söker att med vittnen bevisa, att han icke varit så påverkad av starka drycker, som lagen förutsätter. Han kanske icke bestrider, att han förtärt rusdrycker. Det kan i de flesta fall styrkas med vittnen. Han kanske medger, att han förtärt så och så stort kvantum sprit men förnekar bestämt onykterhet och söker med vittnen styrka, att han icke varit, vad termen så betecknande lyder, »bilfull».

Såvitt jag förstår, kommer risken att bli långt större än hittills för att domarna taga en viss hänsyn till sådant slags bevisning, ty i den mån, som man skärper straffsatserna, säger det sig självt, att domstolarna bli försiktiga i sina domslut. Det kommer att krävas en i högre grad bindande bevisning, när det gäller att utmäta ett fängelsestraff än att utmäta blott och bart ett bötesstraff. Därför hyser jag den farhågan, att Kungl. Maj:s proposition, som i det avseendet givetvis avser att verka i den riktningen, att motorförarna skola fostras till större återhållsamhet, i det långa loppet kanske kommer att verka tvärtom. Ty om det skulle gå på det sättet, att ett stort antal för onykterhet vid ratten lagförda komme att frikännas av domstolarna på grund av att bevisningen icke vore till fyllest, under det att med nuvarande straffbestämmelser domstolarna icke skulle tveka att förklara vederbörande skyldiga och utmäta bötesstraff, då har ju den föreslagna straffskärpningen förfelat sin verkan.

Jag vill ingalunda bestrida, att det ligger en viss sanning i vad den föregående ärade talaren herr Magnusson i Skövde anförde, att även den definition, som förekommer i herrar Bergmans och Johansons i Huskvarna motioner, kan göras till föremål för kritik. Men i ett avseende är den absolut att förleda framför den nuvarande. Det behöver icke möta några som helst svårig-

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.) heter att åvägabringa bevisning, därför att där har brottsbestämningen knutits till själva förtärandet av rusdrycker. Nu har man i detta uttryck »påverkad av starka drycker» velat inlägga den betydelsen, att varje som helst påvisbar påverkan skulle konstituera brottet. Men det har i varje fall aldrig varit meningen från förslagsställarnas sida, utan meningen har varit att undanröja bevisningsvärigheterna genom att hänföra bevisningen till själva förtäringen.

Jag har, som sagt, inga förhoppningar att i dag vinna något gehör för dessa synpunkter. Men jag föreställer mig, att det icke är sista gången vi tala om denna sak. Får utvecklingen fortsätta som den gjort — och man kan hava skäl att hysa vissa farhågor i det hänseendet trots vad nu här föreslås i positiv riktning — är det sannolikt, att vi omsider få taga upp spörsmålet om en ytterligare skärpning av själva brottsdefinitionen för att komma till rätta med det tillstånd, som råder på det här området.

I detta anförande instämde herrar förste vice talmannen *Bengtsson, Sandberg, Näslund och Hilding*.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har på den föreliggande punkten avgivits två reservationer, den ena av bland annat herr Andersson i Rasjön som yrkat bifall till motionen i ämnet om en skärpning av denna paragraf, och den andra av herr Hillgård, vari han hemställer om en mildring av paragrafens bestämmelser.

Om kammarens ledamöter vidare titta på sidan 32 i utskottsutlåtandet och jämföra 1 § med 3 § i förevarande lag, skola kammarens ledamöter finna, att Kungl. Maj:t i båda dessa paragrafer använt den formeln »där omständigheterna äro mildrande». Jag kan icke finna annat, och jag har också kommit till den bestämda uppfattningen vid behandlingen i utskottet, att det, som här föreslagits av Kungl. Maj:t, är en mycket lyckligt funnen ordalydelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i den föreliggande paragrafen.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Herr Andersson i Rasjön har säkerligen alldeles rätt i, att det icke är sista gången vi tala om brottsbestämningen i föreliggande fall, liksom det icke är första gången. Ty det har varit föremål för synnerligt omsorgsfullt övervägande och mycket arbete att åstadkomma en nöjaktig brottsbeskrivning. Många förslag ha varit framlagda, innan man slutligen stannat för det här föreliggande.

Emellertid vill jag uttala, att då herr Andersson i Rasjön mot den här föreslagna brottsbeskrivningen anmärker, att den har den olägenheten, att den alltid inbjuder till att åvägabringa en bevisning om graden av berusning, så kan ju detta vara riktigt. Men jag undrar, om icke samma olägenhet föreligger med den av reservanterna förordade definitionen »påverkad av starka drycker eller som eljest förtärt sådana på sådan tid, att han därav kan vara påverkad». Kommer det icke att bliva en bevisningsfråga, huruvida man förtärt starka drycker inom sådan tid, att man kan vara påverkad, i synnerhet som den tiden väl måste anses vara, såvitt jag förstår, olika för olika personer? Jag tror icke, att man slipper undan svårigheterna i bevisningen, hur man än i detta fall förfar. Men jag tror, att det skulle medföra vissa olägenheter att gå ifrån den föreslagna formuleringen, som ansluter sig till nu gällande.

Herr **Gardell** i Gahns: Herr talman! Herr Hillgård är icke i tillfälle att försvara sin reservation. Därför har jag begärt ordet.

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)

Beträffande denna paragraf har Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse: »Förer den, som så är påverkad av starka drycker, att han kan antagas icke äga nödigt herravälde över sina handlingar, automobil, motorcykel, varom i 34 § motorfordonsförordningen sägs, eller traktortåg, straffes med fängelse i högst ett år eller, där omständigheterna äro mildrande, med dagsböter, dock ej under tio.»

Det har framhållits i utskottet, att dessa straffbestämmelser stå icke i överensstämmelse med den gällande svenska straffrätten. En talare nämnde, att det kan finnas en chaufför, som satt sin bil på kanten på vänstra sidan av vägen. Han har möjligtvis förtärt sprit. Medan bilen står på vägen, kommer det en riktig bildrulle, som man säger. Han har icke spritat, men han kör på den förres bil. Sedan kommer polisen. Den, som satt sin bil på väggkanten och icke gjort något, luktar sprit och skall dömas till fängelse. Men den andre, bildrullen, skall gå fri.

Jag ber därför att få yrka bifall till herr Hillgårds reservation.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) godkännande av paragrafen med den ändring, som föreslagits i motionerna I: 324 och II: 574, samt 3:o) bifall till herr Hillgårds reservation; och godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

2 §.

Godkändes.

3 §.

Vidkommande denna paragraf hade reservation anmälts av herr *Linder* och fröken *Hesselgren* samt herrar *Norman*, *Magnusson* i Skövde, *Hage*, *Olovson* i Västerås, *Andersson* i Rasjön och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt om godkännande av paragrafen enligt dess lydelse i Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har utgången i fråga om denna paragraf inom utskottet blivit beroende av den förseglade sedeln. Jag skall gärna medgiva, att mycket starka skäl kunna anföras för både den mening, som här företrädes av den ena utskottshalvan och som med lottens hjälp segrat, och för den mening, som vi andra, reservanterna, företräda. Det synes mig dock vara lämpligt, att man fullföljer det förslag, som här har framlagts av Kungl. Maj:t, och att man sålunda går in för den något starkare straffsatsen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Linder* m. fl. avgivna reservationen, d. v. s. att 3 § beslutes i den lydelse, som har föreslagits i den kungl. propositionen.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Falun.

Herr **Gardell** i Gahns: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande para-

Ang. ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen m. m. (Forts.)
 graf dels ock på godkännande av paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslag-
 na lydelse; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med
 övertvägande ja för den senare propositionen. Herr Gardell i Gahns begärde
 emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voterings-
 proposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 3 § i förevarande förslag till lag
 om straff för vissa brott vid förande av motorfordon i dess av Kungl. Maj:t
 föreslagna lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt andra lagutskottets förslag till lydelse
 av berörda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-
 positionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning
 av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-
 propositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf i dess av Kungl.
 Maj:t föreslagna lydelse.

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten C förklarades vara besvarad genom kam-
 marens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten D.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhand-
 lingar.

§ 7.

Härefter förelåg till avgörande bankoutskottets memorial, nr 50, angående *Ang. införande av vote-*
 införande av voteringsmaskin i riksdagens kamrar. *ringmaskin i riksdagens kamrar.*

I förevarande memorial hemställde bankoutskottet, att riksdagen måtte

1) uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta, i huvudsaklig över-
 ensstämmelse med vad i memorialet angivits, i riksdagens kamrar anordna
 voteringsmaskin; samt

2) bemyndiga fullmäktige att för ändamålet av förslagsanslaget till riks-
 dagen: övriga omkostnader använda ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Herr **Hallén**: Herr talman! Då föreliggande förslag angående införande
 av elektriska voteringsapparater i kamrarna förutsätter ändringar i de regle-
 mentariska föreskrifterna, tillåter jag mig, i likhet med vad som också äger
 rum i första kammaren, hemställa, att kammaren måtte på det sättet bifalla
 vad utskottet här föreslagit, att efter orden »att riksdagen må» inskjutes föl-
 jande »under förutsättning att erforderliga ändringar i reglementariska före-
 skrifter bliva i vederbörlig ordning beslutade».

Ang. införande av voteringsmaskin i riksdagens kamrar. (Forts.)

Herr **Bengtsson** i Kullen: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag icke är kapabel att bedöma, huruvida den här föreslagna förändringen kommer att medföra någon nytta eller icke. Jag tror dock, att det icke blir någon nytta, på samma gång som jag anser, att det sätt, som vi hittills hava tillämpat vid voteringarna, har varit alldeles utmärkt. Här gäller det också en kostnadsfråga på 70,000 kronor. Jag anser, att dessa 70,000 kronor hade man mycket väl kunnat bespara. Visserligen kommer det att medföra en besparing av tid, som här säges. Men jag tror, att det blir så många olägenheter, att dessa olägenheter mer än förtaga den nytta, som man får genom tidsvinst. Det blir ju också, kan man nästan säga, en återgång till den slutna voteringen, vilket icke enligt min mening bör vara så eftersträfvansvärt.

Nu föreligger ju här emellertid ett enhälligt bankoutskottsutlåtande. Jag är då förvissad om, att riksdagens andra kammare om några minuter går att bifalla detta utskottets förslag. Men innan det sker, skulle jag dock med herr talmannens tillstånd be att få säga några ord i en fråga, som ligger denna bra nära, därför att i händelse en förändring nu blir företagen, kommer det också att medföra en förändring visavi bänkarna.

Nu är förhållandet det, att den ventilation, som vi hava här, är mycket *olämplig*. Här sitta ju dessa ventilationstrummor under bänkarna. Det gör, att det drar på ett sätt, som är mer än bedrövligt. Jag vet, att en hel del av kamraterna här ha genom detta blivit förkylda och kanske för hela livet fått men därav. Bevis därpå saknas icke. Nu finnes det ju redan vidtagen en liten förändring till det bättre. Det är just där uppe på Skånebänken. Där har denna ventilering blivit flyttad så, att den sitter ut emot gången. På så sätt tycker jag, att det går mycket bra att lösa frågan, för en mycket ringa kostnad. Skulle det vara något annat sätt, som är ännu bättre, har jag naturligtvis ingenting däremot.

Jag vill härmed, herr talman, blott göra en värdsam hemställan till herrar ekonomideputerade och riksgäldsfullmäktige, som komma att få denna fråga om hand, att när det gäller ventileringen, den blir på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Vidare anfördes ej. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Hallén under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 51, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om anslag för tryckning av en bibliografi över Sveriges offentliga publikationer; nr 52, angående högtidlighållandet av riksdagens 500-årsjubileum; samt nr 53, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna för riksdagen och dess verk m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för bevarande av förre lokomotivmästaren A. Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa, dels ock väckt motion om understöd åt Larsson m. m.

Ang. pensionering av f. lokomotivmästaren A. Larsson.

Ang. pensionering av f. lokomotivmästaren A. Larsson. (Forts.)

I en den 9 mars 1934 dagtecknad proposition nr 249, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att från förslagsanslaget till riksgäldskontoret: övriga omkostnader bestrida för förre lokomotivmästaren vid Varberg—Åtrans järnväg Anton Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa stadgade avgifter till kassan, intill dess rätt till pension från kassan kunde tillkomma Larsson.

I samband med den föreliggande propositionen hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Falkenberg och *Paulsen* väckt motion, nr 119, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta, »att för vidmakthållande av förre lokomotivmästaren Anton Larssons, Varberg, rätt till pension från Enskilda järnvägarnas pensionskassa till kassan utbetala ett årligt belopp av kr. 1,063:20, och att intill dess Larsson i stadgenlig ordning kan erhålla pension från Enskilda järnvägarnas pensionskassa av statsmedel måtte beviljas honom ett understöd till belopp, som kan förslå till nödortfigt bärgning åt honom och hans hustru».

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen, med avslag å den i ämnet väckta motionen, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Paulsen* och *Andersson* i Falkenberg, vilka hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och i anledning av motionen II: 119, måtte

dels bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att från förslagsanslaget till riksgäldskontoret: övriga omkostnader bestrida för förre lokomotivmästaren vid Varberg—Åtrans järnväg Anton Larssons delaktighet i enskilda järnvägarnas pensionskassa stadgade avgifter till kassan, intill dess rätt till pension från kassan kunde tillkomma Larsson;

dels ock medgiva, att Larsson finge från och med den 1 juli 1934, intill dess rätt till pension från kassan kunde tillkomma honom, av ovanberörda anslag uppbära en årlig pension av 1,200 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna är det vid detta utlåtande fogad en reservation av herr *Paulsen* och undertecknad. Anledningen till att vi gått fram med ett yrkande, som sträcker sig litet längre än vad utskottet velat medgiva, är, att den person det här gäller, en f. d. lokomotivmästare Larsson, är den ende vid ifrågavarande järnväg anställd befattningshavare, som blivit utan någon anställning, då staten inropade Varberg—Åtrans järnväg. Vi ha ansett, att det är oriktigt, att denne person skall lämnas helt och hållet utan arbete och utan någon hjälp från staten, då staten i varje fall varit den, som övertagit järnvägen.

Det har häremot erinrats, att järnvägen inropades på exekutiv auktion, och därmed hade icke följt någon förpliktelse för staten att bereda de anställda fortsatt tjänstgöring. Detta är ju också principiellt riktigt. Men staten har å andra sidan vidtagit en sådan åtgärd som att till enskilt bolag utarrendera denna järnväg. Med denna överlåtelse följde anställandet av hela personalen med undantag av Larsson.

Nu är ju förhållandet det, att denne man på grund av sjukdom är oförmögen att få någon annan anställning. Han är fullständigt medellös samt sak-

Ang. pensionering av f. lokomotivmästaren A. Larsson. (Forts.)
 nar försörjningspliktiga anhöriga, som kunna medverka till hans försörjning, och han är sålunda ställd inför ett synnerligt svårt ekonomiskt problem.

Under sådana förhållanden ha vi reservanter ansett, att det vore riktigt att staten för de år som återstå, tills han blir berättigad till pension, ger Larsson och hans hustru något understöd. Här har utskottet i anledning av Kongl. Maj:ts framställning gått med på att betala pensionsavgifterna. Riksgäldsfullmäktige ha vid två särskilda tillfällen ingått med framställning om, att han även skulle få någon hjälp intill den tid, då pension kan utgå. Detta förslag ha vi genom vår reservation velat stödja.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Med herr Andersson i Falkenberg förenade sig herrar *Anderson* i Råstock och *Andersson* i Lindome.

Herr Laurén: Herr talman! Detta är ju ett ganska tveksamt fall. Utskottets förslag har tillkommit närmast som en kompromiss. I utskottet har uttalats den meningen, att då staten på exekutiv auktion inropat Varberg—Åtrans järnväg, har staten inga förpliktelser gentemot personalen och allra minst gentemot denne Larsson. Å andra sidan har man emellertid ansett, att då riksdagen i fjol gick med på att för ett år betala avgifterna till pensionskassan, borde riksdagen icke heller i år dra sig för att fortsätta på den inslagna vägen. Om Larssons hälsotillstånd blir försämrat, är han därför berättigad att erhålla pension från den kassa, i vilken han är delägare. På grund härav kommo vi i utskottet — jag gör naturligtvis härvidlag undantag för reservanterna — överens om, att vi skulle föreslå riksdagen, att staten skulle ikläda sig betalningsskyldigheten för avgifterna till pensionskassan, till dess Larsson fyller 60 år eller således till år 1939. Skulle hans hälsotillstånd under de år, som återstå, bli sådant, att han blir berättigad till pension, förfaller naturligtvis detta åtagande. Vi ha föreslagit detta även med tanke på, att de läkarintyg, som företetts för Larsson, varit varandra ganska motsäggande. Det kan sålunda hända, att han tidigare än 1939 kommer i åtnjutande av pension.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl.

Slutligen upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet till förlängd värnplikts-tjänstgöring för till linjetjänst uttagna värnpliktiga och f. d. stamanställda.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 8, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *von Heland* föreslagit, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av gällande värnpliktslag och övriga författningar, som erfordrades för att möjliggöra att till linjetjänst uttagna värnpliktiga och f. d. stamanställda, vilka anmälde sig därtill villiga, måtte enligt de bestämmelser Konungen meddelade få fullgöra tjänstgöring utöver den i § 27 mom. 1 värnpliktslagen föreskrivna tiden.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte för sin del antaga följande

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnplikliga m. fl. (Forts.)

Lag

om ändrad lydelse av § 27, mom. 3, C, värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337).

Härigenom förordnas, att § 27, mom. 3, C, värnpliktslagen den 12 juni 1925 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 27.

3. Särskilda bestämmelser.

C. Enligt de närmare bestämmelser, Konungen meddelar, må värnplikliga, vilka anmäla sig därtill villiga, kvarbliva i eller inkallas till tjänstgöring utöver i denna paragraf föreskriven tid.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1934.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Linder, Norman, Olof Carlsson, Hage, Andersson* i Rasjön, *Hansson* i Trollhättan och *Molander*, vilka yrkat avslag å motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Här föreligger ett utskottsutlåtande, som på sätt och vis är ganska egendomligt, i det att utskottets majoritet på grund av en motion utan vidare lagt fram en lagtext i en ganska betydelsefull fråga. Man har icke nöjt sig med att påyrka en utredning, utan man har på grundvalen av den föreliggande motionen utan vidare gått in för att föreslå en direkt ändring i en viss ganska betydelsefull detalj inom försvarsverket.

Motionen, som är väckt i första kammaren, syftar ju till, att man skall kunna bereda arbetslös ungdom möjlighet till att kvarbliva i eller inkallas till militärtjänstgöring utöver den i värnpliktslagen föreskrivna tiden. Motionären har menat, att man på det sättet i någon mån skulle kunna bemästra ungdomsarbetslösheten. Nu är emellertid att märka, att samma projekt lades fram 1933 men då avvisades. Vi äro emellertid sju reservanter i utskottet — det vill säga utskottets socialdemokrater jämte en frisinna — som ha yrkat avslag på det här föreliggande utskottsutlåtandet. Jag tror nu, att man kan säga några ord i den här frågan, utan att därvidlag på något sätt behöver utgå ifrån, huruvida man är mer eller mindre försvarsvänlig. Man kan sålunda i denna sak föra fram den meningen, att det här dock gäller en ekonomisk fråga av ganska betydande räckvidd och på sätt och vis en organisationsfråga inom försvarsverket.

Hela detta utskottsförslag är också i och för sig någonting mycket ovanligt. Jag vet knappast, om det någonsin tidigare inträffat, att riksdagen på grund av en motion i en fråga som denna utan vidare fattat ett beslut och genomfört en lagändring. Jag förmenar för min del, att om det varit så, att denna sak varit värd den uppmärksamhet, som utskottet räknat med, Kungl. Maj:t säkerligen tagit upp saken och utarbetat och framlagt ett genomtänkt förslag i frågan.

Nu vill jag vidare säga, att den sak, som här beröres, nämligen ungdomsarbetslösheten, är ett mycket beklagligt faktum och att allt, som lämpligen kan göras för att råda bot på denna, naturligtvis också bör göras. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om, att denna fråga om ungdomsarbetslös-

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl. (Forts.)

heten varit under utredning och delvis även är utredd. De personer, som sysslat med denna utredning, ha nu kommit till vissa resultat. De ha föreslagit bland annat ungdomsläger. De ha vidare föreslagit, att denna ungdom skulle användas för att bygga velocipedvägar, och det har vidare föreslagits en organiserad bildningsverksamhet, yrkesutbildning etc. Dessa sakkunniga ha säkerligen också haft denna sak på känn och vetat, att det förelegat ett projekt sådant som detta. Men de ha likväl icke velat ta upp saken. Jag tycker för min del, att när detta, som här föreslås, alltså avvisats av de sakkunniga, som sysslat med ungdomsarbetslöshetens problem — det har ju varit personer av olika meningsriktningar, som sysslat med detta — det sannerligen icke finns någon anledning för riksdagen att här utan vidare genomföra en lagändring och enbart på den ganska bristfälliga utredning, som här finns, fatta ett positivt beslut i frågan.

Det är klart, att denna fråga — förutom att den i stor utsträckning är en ungdomsarbetslöshetsfråga — även berör försvarsfrågan. Försvarsfrågan är ju alltjämt under utredning, och jämväl den omständigheten synes mig tala emot, att riksdagen nu skulle bifalla utskottets förslag.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till detta korta anförande och ifrån de synpunkter, jag här anfört, be att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Johanson i Hallagården: Herr talman! Alla äro ju överens om, att allt som kan göras också bör göras för att lindra arbetslösheten bland ungdomen. Här föreligger nu en sådan möjlighet genom att riksdagen bifaller det här föreliggande förslaget. Utskottet framhåller i sin motivering, att det för sin del finner att »möjlighet bör beredas för att den i motionen omnämnda utvägen må komma under omprövning vid sidan av andra anordningar för att bekämpa arbetslösheten bland ungdomen, och att alltså det hinder, som gällande värnpliktslag reser häremot, bör undanröjas». Vidare framhåller utskottet i sin motivering följande: »I vad mån den möjlighet, som skulle beredas genom en lagändring, bör komma till praktisk användning, är tydligen en fråga, som i annan ordning efter behandling i statsutskottet av förslaget om beviljande av anslag för det avsedda ändamålet kommer att av riksdagen företagas till avgörande.»

Jag menar för min del, att det här i varje fall föreligger en möjlighet för riksdagen att för den värnpliktiga ungdomen träffa sådana anstalter, som kunna minska arbetslösheten eller i vart fall bereda den sysselsättning. Jag tror, att — låt vara att det är ensam motionär, som väckt denna motion — det föreligger anledning att biträda utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Holmström: Herr talman! Herr Hage tycktes fästa stort avseende vid det förhållandet, att denna fråga varit uppe till behandling även vid fjolårets riksdag, och att den då väckta motionen avslogs.

Då jag var motionär vid föregående års riksdag i den här saken, skall jag be att få säga några ord. Jag vill då till en början framhålla, att det särskilda utskottet var långt ifrån enhälligt i sitt avstyrkande av motionen. Det var icke mindre än åtta av utskottets ledamöter, som reserverade sig för bifall till motionen. Jag tror mig vidare kunna säga, att utav de skäl, som förra året anfördes för avstyrkandet, intet numera är tillfinnandes. Jag skall därför be att få erinra om vad utskottsmajoriteten förra året anförde, då den avstyrkte motionen. Utskottet påpekade till en början, att det endast var tre års-

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl. (Forts.)

klasser värnpliktiga, som kunde komma att beröras av förslaget, och framhöll, att »inom denna förhållandevis trånga ram torde det inte visa sig vara möjligt att på frivillighetens väg åstadkomma någon arbetslöshetslindrande effekt av betydelse». Sedan riksdagen i fjol fattade sitt beslut, ha 1934 års sakkunniga rörande ungdomsarbetslösheten kommit med sin utredning. Och den visar ju tydligt, att det råder en stor arbetslöshet bland ungdomen just i de årsklasser, som kunna komma att beröras av dessa åtgärder.

Det andra skälet för avstyrkandet var enligt utskottets mening, att förslagets genomförande icke heller ur försvarssynpunkt skulle vara av någon avsevärd betydelse. Vid utskottets utlåtande av i år finnes fogat ett yttrande av chefen för generalstaben. Chefen för generalstaben tillstyrker motionen livligt, mest med hänsyn till det militära värdet av denna föreslagna tjänstgöring. Från det mest sakkunniga håll fastslås alltså, att en sådan åtgärd vore av mycket stor betydelse för försvaret. Det andra skälet är alltså borteliminerat.

Det tredje skälet förra året för avstyrkande var ett påpekande av den omständigheten, att en inskränkning av värnpliktsövningarna föreslagits, och det hade motiverats med statsfinansiella skäl. Detta har emellertid icke vunnit någon efterföljd i år. Regeringen har i år icke föreslagit något inställande av värnpliktsövningarna, och alltså är även det skälet nu borta.

Det sista skälet angavs av utskottet sålunda: »då dessutom sådan utredning, som erfordras för ett närmare övervägande av förevarande förslag och verkningarna av dess genomförande, icke i ärendet föreligger, har utskottet ej funnit sig kunna tillstyrka bifall till motionen —». Som jag redan anfört finns en utomordentligt vidlyftig och grundlig utredning verkställd av chefen för generalstaben, så att man har en fullkomligt klar bild av huru det hela kommer att verka. Jag menar alltså, att alla de skäl, som förra året åberopades för avslag nu äro borta.

Herr Hage förmenade att ungdomsarbetslöshetssakkunniga i sin utredning även haft uppe till bedömande här föreslagna åtgärder. Ja, jag vet icke huru det är. Det framgår emellertid icke av deras betänkande, att så varit fallet. Men det kunna vi väl vara överens om, att ungdomsarbetslösheten nu är så svår, att alla medel, som kunna finnas för att råda bot emot den, böra tillgripas, även om ungdomsarbetslöshetssakkunniga icke tänkt på dem.

Det finns en ganska intressant utredning om kostnaderna. Den återfinnes här i utskottets utlåtande på sid. 7, där det intagits en tabell rörande kostnaderna. Per dagsverke vid statliga reservarbeten utgjorde de 1931—1932 kr. 6.89, och sedan upptagas de för 1933 för varje månad fr. o. m. januari t. o. m. november, varunder kostnaderna variera från högst kr. 7.65 och till lägst 5.83. Men den kostnad, som generalstabschefen har kommit till för 500 f. d. fast anställda och 5,000 värnpliktiga, blir enligt det ena alternativet kr. 3.34 i medeltal per dag och enligt det andra kr. 3.29. Det framgår sålunda, att kostnaderna för denna anordning ligga avsevärt under kostnaderna för de statliga reservarbetena, och därför måste den tillmätas ett visst värde.

Till slut skall jag bara erinra om, att här står riksdagen icke för ett avgörande, huruvida dylika åtgärder skola vidtagas eller icke. Den frågan ligger under statsutskottets behandling på grund av en parallellmotion till denna av samma motionär. Det är statsutskottet, som skall utreda frågan, huruvida medel skola anslås för ändamålet. Här gäller det bara att vidtaga en ändring i värnpliktslagen, som skall göra det möjligt att tillgripa denna åtgärd. En sådan ändring kunna vi hava nytta av sedan, om icke i år, så ett annat år, då vi kunna vara villiga gå in för en sådan anordning. Det slutliga ståndpunkts-

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl. (Forts.)

tagandet till själva saken få vi sålunda komma till senare, nu gäller det bara att göra det möjligt för oss att, om vi så vilja, tillgripa denna åtgärd.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Sandström*.

Herr **Hansson** i Trollhättan: Herr talman! Det gäller nog icke bara det som den föregående ärade talaren framhöll, utan det gäller även om riksdagen i princip skall uttala sig för att någon sådan åtgärd skall vidtagas som att i detta avseende tillämpa en alldeles ny och oprövad sak beträffande ungdomens sysselsättning. Regeringen har tillsatt en kommission, som sysslat med dessa ting, den har avgivit ett betänkande, och det kommer att behandlas av riksdagen om någon vecka i hela dess utsträckning. Ett föregripande i detta avseende, som utskottet här påyrkar, strider fullständigt emot riksdagens vanliga tillvägagångssätt, då ju riksdagen samtidigt brukar anlägga ekonomiska synpunkter på sådana frågor. Statsutskottet borde nog också fått titta på denna sak. För egen del får jag dessutom påpeka en omständighet, som jag hoppas det icke må anses indiskret att vidröra — och det är att det nog var av en tillfällighet som utskottets utlåtande kom att gå i den riktning som här skett. En av högerrepresentanterna hade nämligen fått rycka in och sitta på en stol, som tillhörde socialdemokraterna, vilket fälde utslaget när utskottets tillstyrkande beslöts på det sätt som skett. Det är icke trevligt att meddela detta, ty de var en socialdemokrat, som i det fallet icke var påpasslig nog, men det kan ju finnas tillfällen, då en person kan vara förhindrad. Detta personutbyte var kanske avgörande för ärendets utgång. Jag föreställer mig, att det icke kan vara riksdagens mening att på så lösa grunder, som här är fallet, och på en enskild motion göra en så vittgående förändring, som här avses. Saken borde prövas av statsutskottet, och sedan borde det resoneras om ändring av värnpliktslagen, och man borde icke, som nu sker, gå i motsatt riktning.

Jag ber, herr andre vice talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Då jag förenat mig med reservanterna i deras avslagsyrkande, har jag sett den här frågan uteslutande ur arbetslöshetssynpunkt. I det sammanhang, som motionen kommit fram, är det väl också berättigat att betrakta den på det sättet och utan att på frågan anlägga några militärpolitiska synpunkter.

Då är ju att märka, vilket också förut här har anförts av ett par talare, att sedan motionen väcktes, har ett förslag framkommit, som sedermera legat till grund för en proposition, i vilken åskas ett mycket stort belopp för vidtagande av särskilda åtgärder för ungdomsarbetslöshetens lindrande. Jag har samma uppfattning som de föregående talare, som företrätt reservanterna, nämligen att detta spörsmål inte bör behandlas isolerat utan bör ses i samband med övriga utgårdar, som vidtagas till arbetslöshetens lindrande.

Med hänsyn till omfattningen av den åsyftade propositionen och till vidden av de åtgärder, som där föreslås och med hänsyn även till det faktum, som på många sätt ådagalagts under sista tiden, att vi gå mot en konjunkturförbättring, som på många orter i högst väsentlig grad minskat arbetslösheten, förefaller det som om man lugnt skulle kunna avvakta riksdagsbehandlingen av propositionen rörande särskilda åtgärder för ungdomsarbetslöshetens lindrande. Jag anser för min del, att vad som där föreslås, bör i närvarande läge

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl. (Forts.)

vara tillräckligt; kanske det också kan vara möjligt att med hänsyn till omsvängningen i konjunkturläget göra någon prutning. Att då vidtaga den här föreslagna anordningen, att utöver vad som föreslås av Kungl. Maj:t i särskild ordning till ungdomsarbetslöshetens lindrande, jämväl öppna möjligheter till betydande utgifter på ett annat område, har jag inte ansett vara påkallat. Därför har jag förenat mig med dem, som yrka avslag på motionen.

Dessutom tillkommer ju den omständigheten, att behandlingssättet därvidlag är rätt underligt. Här föreslår andra lagutskottet en ändring av värnpliktslagen, som drar med sig betydande utgifter, och dessa utgifter skola sedermera behandlas i statsutskottet. Statsutskottet har ju för sin del redan slutbehandlat fjärde huvudtiteln, och riksdagen har redan beviljat de anslag, som äro avsedda för utspisning, mundering, utrustning och övriga kostnader för de värnpliktiga. Mig förefaller det som om den rätta vägen borde ha varit, att statsutskottet dessförinnan hade prövat denna motion, och att sedan riksdagen hade fått ta ståndpunkt till lagspörsmålet.

Herr talman! Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat avslag på motionen.

I detta anförande instämde herr *Sandberg*.

Herr **Gardell** i Gahns: Herr andre vice talman! I förmiddags, då vi behandlade dyrtidstilläggen till statstjänarna, undrade herr Edoff Andersson, om någon trodde, att bondeförbundet verkligen vill bereda flera arbetslösa något arbete. Här är ett bra tillfälle att bereda arbetslösa arbete, och på samma gång ge dem ett slags utbildning. Enligt statistiska uppgifter finns det mellan 18—20 år 17,731 arbetslösa och mellan 21—25 år 35,121 arbetslösa. Av dessa äro 20,314 hjälpta. Alltså kvarstår 14,807 utan arbete. Enligt motionärens förslag är motionen väckt endast för att avleda arbetslösheten, och genom den föreslagna anordningen skulle här kunna beredas omkring 6,000 ungdomar arbete. Det är väl bra mycket bättre att man ger dem arbete än att de skola hava kontantunderstöd och bli hemma och ingenting göra. Däråt äro icke ungdomarna själva glada. Dessutom skulle de också få en fortsatt undervisning, de skulle få undervisning i gymnastik och andra övningar samt få utbilda sig till samhällsnyttiga medborgare på ett mycket billigt och bra sätt. Vid ett bifall till utskottets förslag finns det även möjlighet för statsutskottet att taga frågan om hand. Eftersom det då skulle kunna ordnas med anslag från arbetslöshetsanslaget, så tror jag det bleve till stor nytta, om utskottets förslag bifölles. Jag skall, med dessa ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Holmström**: Herr Hansson i Trollhättan kom med en liten interiör från utskottet och talade om att en av socialdemokraternas stolar var tom och att det var en högerman, som fick sitta där i stället. Man får väl dock inte ta detta förhållande som anledning att säga, att beslutet inom utskottet blivit missvisande. Det skulle annars i detta fall hänt att det blivit åtta mot åtta och att det således blivit den förseglade sedeln, som blivit den avgörande.

Jag ber om ursäkt, herr Andersson i Rasjön och herr Hansson i Trollhättan, om jag säger, att jag tror, att det är de obotfärdigas förhinder från herrarnas sida härvidlag. Ni mena, att statsutskottet först skall behandla saken och att det sedan må ankomma på lagutskottet att göra en ändring i värn-

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl. (Forts.)
pliktslagen. — Det är ju alldeles klart, att man i så fall i statsutskottet skulle säga: Lagen medger oss icke denna möjlighet. Statsutskottet kan väl inte föreslå en anordning, för vilken det inte finnes rum i lagen. Därför måste lagen ändras först. Sedan kan statsutskottet begagna sig av möjligheten att, om det så önskar, anslå medel för att sätta de föreslagna anordningarna i verkställighet.

Herr Carleson: När förslag förra året framkom om möjlighet för Kungl. Maj:t att låta sådana, som frivilligt så önskade, beredas tillfälle till tjänstgöring vid armén eller flottan, väckte detta på många håll sympatier ej minst ur arbetslöshetssynpunkt. Det förefaller mig som om man, trots att konjunkturen nu äro förbättrade, hade rättighet att fortfarande anlägga samma synpunkt på den förevarande frågan.

Anledningen till att jag kom att begära ordet var närmast den, att det av herr Anderssons i Rasjön anförande föreföll, som om det skulle möta något slags hinder ur anslagssynpunkt att godkänna utskottets lagförslag. Det skulle sålunda ur anslagssynpunkt uppstå svårighet att effektuera bestämmelsen i den av utskottet föreslagna lydelsen av 27 § värnpliktslagen. Jag antar, att denna paragraf väl måste tolkas så, att densamma inte kan sättas i kraft utan att Kungl. Maj:t har anslag att använda för ändamålet. På fjärde huvudtiteln har man redan anvisat pengar. Dessa kunna naturligtvis inte användas för dem, som på frivillighetens väg komma att fortsätta sin militärtjänstgöring. Också har ju paragrafen enligt utskottets förslag en sådan lydelse, att man därav kan dra den slutsatsen att det hela är beroende av de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelar. Utfärdandet av dessa bestämmelser förutsätter för att kunna sättas i kraft förefintligheten av ett annat anslag än de, som redan använts på försvarshuvudtiteln. Jag tar för alldeles givet, att vid bifall till utskottets förslag anslag i så fall skulle komma att utgå ur något av de arbetslöshetsanslag, som vi väl snart ha att vänta ifrån statsutskottets sida på riksdagens bord. Något hinder för en sådan ordning möter självfallet icke.

Herr talman! Jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga, att det förefaller mig vara en mycket underlig metod, som man är på väg att tillämpa beträffande denna fråga. Här går det tydligen så till, att man passar på att försöka få en ändring i värnpliktslagen på grund av en kungl. proposition, som avhandlar något helt annat. När man sedan fått denna ändring igenom, blir naturligtvis vad man skrivit i motiveringen vägledande i fortsättningen. Härom står det i sista stycket: »I vad mån den möjlighet, som skulle beredas genom en lagändring, bör komma till praktisk användning, är tydligen en fråga, som i annan ordning efter behandling i statsutskottet av förslaget om beviljande av anslag för det avsedda ändamålet kommer att av riksdagen företagas till avgörande.»

Vad är det för ett ändamål, som är avsett? Är det meningen att anvisa pengar för att bestrida kostnaderna för frivilliga värnpliktsövningar, eller skola medlen tagas ur arbetslöshetsanslaget? Är det senare meningen, får jag säga, att nog har man sett prov på att man kan åberopa arbetslösheten för bra mycket, men att densamma skulle kunna åberopas såsom ett skäl för att ändra värnpliktslagen och på den vägen nagga i arbetslöshetsanslaget — det tycker jag är att gå bra långt i alla fall, det få herrarna ursäkta mig. Är

Ang. beredande av möjlighet till förlängd tjänstgöring för vissa värnpliktiga m. fl. (Forts.)

det så, att det finns skäl för att ordna en sådan här frivillig värnpliktstjänstgöring, låt då Kungl. Maj:t lägga fram förslag och låt Kungl. Maj:t beräkna kostnaderna — ty väl att märka, mina herrar — här ha vi inte en enda möjlighet i statsutskottet att kunna beräkna kostnaderna. Vi veta ju inte, hur många »gubbar», som överhuvud taget komma att begagna sig av denna möjlighet. Att med rund hand och utan att ha någon utgångspunkt anslå bortåt 3 miljoner tycker jag är att begära litet för mycket av statsutskottet.

Jag instämmer med dem, som yrkat bifall till reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hage, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 11.

Herr *Fast* avlämnade en av honom och herr *Björck* i Kristianstad under-tecknad motion om ändrad lydelse av 11 § i de för riksdagen gällande reglementariska föreskrifter.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 650, remitterades på begäran genast enhälligt till konstitutionsutskottet.

§ 12.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående elektrifiering av banorna Laxå—Charlottenberg, Södertälje södra—Eskilstuna med bilinjer och Uppsala—Gävle; samt

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till bidrag till uppförande av tuberkulossjukvårdsanstalter samt till driftkostnaderna vid dylika anstalter.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 52, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot uteblivet eller försenat erläggande av lagfartsstämpel;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928, m. m.;

nr 54, i anledning av väckt motion om skattefrihet för arbetslös tilldelat kontant understöd; och

nr 55, i anledning av väckt motion om viss skärpning av den utländska artisterna åvilande skattskyldigheten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i förordningen om jordbrukets kreditkassor m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlämnande till Svenska jordbrukskreditkassan av svenska statens obligationer till visst belopp jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 59, i anledning av väckta motioner om beredande av stående fribiljetter å statens järnvägar åt riksdagens ledamöter; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner angående ändringar i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor m. m.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	under 4 dagar fr. o. m. den 27 maj,
» <i>Andersson</i> i Leabo	» 3 » » » 27 »
» <i>Nilsson</i> i Karlstad	» 2 » » » 30 »
» <i>Johansson</i> i Bro	» 4 » » » 30 »
» <i>Hillgård</i>	» 2 » » » 28 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	» 3 » » » 26 »
» <i>Norsell</i>	» 4 » » » 29 »
» <i>Johanson</i> i Stockholm	» 14 » » » 29 » och
» <i>Erlander</i>	» 3 » » » 27 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.59 e. m.

In fidem

Per Cronvall.